

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KAZIMIERA BOJARSKA, WOJCIECH HUSZLAK

Inspirujące miejsca praktyk – – charakterystyka placówek wspierających proces praktyk nauczycieli

P O R A D N I K

Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Inspirujące miejsca praktyk – – charakterystyka placówek wspierających proces praktyk nauczycieli

Poradnik

Autorzy:

Kazimiera Bojarska
Wojciech Huszłak

Kraków 2015

Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego

Publikacja powstała w ramach projektu “Efektywne praktyki pedagogiczne - platforma między teorią a praktyką w kształceniu kandydatów na nauczycieli” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
CZĘŚĆ I.....	9
Istota praktyk pedagogicznych i ich znaczenie w kształtowaniu kompetencji nauczycieli	9
CZĘŚĆ II.....	17
Kompetencje nauczyciela.....	17
CZĘŚĆ III.....	27
Charakterystyka placówek wspierających proces praktyk	27
Placówki pełniące funkcje opiekuńczo-wychowawcze.....	27
Placówki wsparcia dziennego.....	55
CZĘŚĆ IV.....	92
Wsparcie wyboru placówki (narzędzie).....	92
Czynniki organizacyjne	94
Czynniki programowe.....	102
Czynniki psychologiczne, społeczne i środowiskowe	106
Czynniki ekonomiczne.....	116
Literatura	119

WSTĘP

Zgodnie z filozofią egzystencjalizmu Jean-Paula Sartre'a życie człowieka opiera się na dokonywaniu wyborów. Również i w życiu każdego z nas przychodzi taki moment, że musimy dokonać wyboru. I okazuje się wówczas, że nie jest to takie proste. Wahamy się, czy iść w tę czy w inną stronę. Zawsze jednak musimy z czegoś zrezygnować. Nie wiemy też, czy wybór, którego dokonaliśmy, jest jak najbardziej właściwy. Jednym z takich wyborów jest decyzja dotycząca przyszłej drogi zawodowej. Do końca nie jesteśmy pewni, czy kierunek studiów, który obraliśmy, jest zgodny z naszym prawdziwym powołaniem. Tak też jest z kierunkiem studiów pedagogicznych. Przyszłemu nauczycielowi nie wystarcza zdobyta wiedza teoretyczna. Aby czuł się spełniony, musi tej wiedzy doświadczyć, dokonać tzw. testu rzeczywistości. Służą temu praktyki pedagogiczne. Są one dopełnieniem całego procesu efektywnego kształcenia podczas studiów. To w trakcie realizacji praktyk możemy ocenić, czy w przyszłości podołamy obowiązkowi, jakich się podjęliśmy, by kształcić i wychowywać przyszłe pokolenie. I nie bez znaczenia jest fakt, w jakiej placówce ta praktyka się odbędzie i czy będzie ona sprzyjała naszemu doskonaleniu, zdobywaniu umiejętności i kompetencji, o jakich marzymy. Najlepiej, aby było to miejsce inspirujące, kształtujące odpowiednie postawy podczas działań dydaktyczno-wychowawczych, ukierunkowanych na problemy współczesności i przyszłości.

Temu właśnie ma służyć niniejszy Poradnik. To on, drodzy Czytelnicy, wskaże Wam, jakie czynniki decydują o wyborze placówki, tak aby obrana przez Was droga już na starcie była właściwa, aby przynosiła satysfakcję i zadowolenie, abyście czuli się kompetentni i potrafili sprostać wymaganiom edukacyjnym XXI wieku.

Poradnik składa się z czterech części.

W części I nawiązuje do teorii i praktyki jako integralnego ogniwa kształcenia i doskonalenia nauczycieli. Ukazana została w krótkim zarysie istota praktyk pedagogicznych (pojęcie, cele i założenia, typy) oraz ich znaczenie w kształtowaniu kompetencji nauczycieli. W części II został przedstawiony zestaw kompetencji niezbędnych współczesnemu nauczycielowi do pełnienia swojej misji w procesie edukacji. Pragniemy podkreślić, iż w zestawie tym zostały uwzględnione, istotne według nas obszary kompetencji, gdyż ich literatura jest bardzo bogata. Zakresy te mogą zmieniać się i uzupełniać. Aby działania nauczyciela w sposób wielostronny i efektywny wpływały na rozwój jego wychowanków, musi sam posiadać rozwiniętą osobowość i ukształtowany system wartości oraz postaw, czyli musi być „kompetentny”. Jak ujmuje to Wincenty Okoń, „Doskonałe wychowanie może być dziełem tylko doskonałego

wychowawcy”¹. W części III została zaprezentowana charakterystyka różnych typów placówek, które naszym zdaniem mogą okazać się inspirujące dla adeptów zawodu nauczyciela, w których mogą odbywać praktyki. W części IV zostały opisane czynniki, stanowiące ważne narzędzie, mogące w znacznym stopniu wesprzeć praktykantów w wyborze odpowiedniego miejsca praktyk, adekwatnego do jego potrzeb, uzdolnień, zainteresowań i oczekiwań. Wyrażamy nadzieję, iż czynniki te, ze względu na różnorodność placówek i trudny ich wybór, okażą się pomocne oraz pozwolą odpowiedzieć sobie na pytanie: Czy ta placówka jest dla mnie? Dokonanie właściwego wyboru placówki jest niezwykle ważne, praktyka w niej będzie bowiem początkiem poszukiwania i tworzenia osobistej wiedzy pedagogicznej oraz nabywania kompetencji.

Podsumowując, głównym celem Poradnika jest wsparcie przyszłych nauczycieli w poszukiwaniu pożądanego przez nich miejsca rozwoju osobistego. Poradnik skierowany jest do studentów kierunków pedagogicznych, w tym studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, a także uczelni wyższych, które kształcą przyszłych nauczycieli i organizują proces praktyk dla swoich studentów.

---

1 W. Okoń, *Zarys dydaktyki ogólnej*, Warszawa, 1965, s. 249.

CZEŚĆ I

Istota praktyk pedagogicznych i ich znaczenie w kształtowaniu kompetencji nauczycieli

Pojęcie praktyki

Praktyka jest nauczycielem wszystkich sztuk

Cycon

Trudno nie zgodzić się z powyższą sentencją Marka Tulliusza Cyconera, wybitnego mówcy rzymskiego i filozofa (106–43 p.n.e.), myśl w niej zawarta jest uniwersalna i znajduje odzwierciedlenie we wszystkich dziedzinach życia zawodowego, w tym także w pedagogice.

Samo pojęcie „**praktyka**” związane jest z prakseologią². Literatura podaje różne określenia pojęcia „praktyka”. Według *Słownika wyrazów obcych*, praktyka (gr. *praktikos* = czynny, rzeczowy) pojmowana jest jako³:

1. świadoma celowa działalność ludzka; doświadczenie zdobyte w działaniu;
2. okres szkolenia, wprawiania się w wykonywanie jakiegoś zawodu lub odbywania stażu w jakiejś instytucji;
3. wykonywanie zawodu (...); wziętość powodzenie w wykonywaniu tego zawodu;
4. praktyki – czynności, zabiegi, sposoby działania;
5. w skład tej samej rodziny wyrazów wchodzi: *praktyk* – człowiek mający dużą praktykę, doświadczenie w jakiejś dziedzinie, oraz *praktykant* – osoba odbywająca praktykę zawodową w danej instytucji, np. w biurze, szpitalu itp.

---

² Prakseologia (gr. *Praxis* D. *prakseos* = czynność + *logos* = słowa, nauka) – ogólna teoria sprawnego działania, dziedzina badań naukowych dotyczących metod wszelkiego działania ludzkiego. *Słownik wyrazów obcych*, red. naukowy prof. dr J. Tokarski, PWN, Warszawa 1980, s. 596.

³ *Ibidem*.

Z kolei *Słownik psychologii* podaje praktykę jako⁴:

1. zastosowanie teorii w życiu, w działaniu, w rzeczywistości – w sensie robienia użytku z nabytej nauki teoretycznej;
2. powtarzanie czynności lub szeregu czynności oraz powtarzanie czynności (ciągu czynności) w celu usprawnienia działania.

Praktyka może być traktowana jako wykonywanie jakiejś czynności dla nabycia określonej biegłości, a także jako biegłość w wykonywaniu pewnych czynności (automatyzacja, rutyna). W szczególnym przypadku praktykę można uznawać za formę kształcenia mającą na celu między innymi weryfikację wiedzy i ćwiczenie umiejętności⁵.

W podjęciu praktyki ważna jest aktywność jednostki, jej stosunek do własnych doświadczeń, otwartość na nowe doświadczenia, jeśli uzna to za uzasadnione, jeśli z góry jest nastawiona na osiągnięcie określonego celu. Refleksja nad działaniem, nad praktyką powinna stanowić nieodzowny element jej pracy. Nieustanne zmiany, jakie dokonywane są współcześnie w systemie edukacji, wymuszają konieczność przygotowania do tychże zmian nauczycieli. Na nich spoczywa obowiązek realizacji licznych dyrektyw państwa dotyczących kształcenia umysłów i charakterów swoich wychowanków. Do pełnienia swej roli muszą być przygotowani perfekcyjnie, co wymaga od nich ciągłego kształcenia się, poszerzania swej wiedzy i selektywnego jej doboru dla realizacji celów edukacyjnych.

„Nowe standardy kształcenia nauczycieli kładą nacisk na nabywanie umiejętności potrzebnych do wykonywania zawodu nauczyciela, zgodnie z założeniem, że wiedza teoretyczna ma wspierać nauczyciela w gromadzeniu praktycznych doświadczeń”⁶.

Oznacza to, iż teoria i praktyka muszą się uzupełniać, gdyż stanowią integralną część systemu kształcenia i doskonalenia nauczycieli. Ważnym elementem ogniwa efektywnego systemu kształcenia, „pomostem pomiędzy teorią a praktyką (...), są dla studentów, przyszłych nauczycieli, praktyki pedagogiczne⁷. Stwarzają one nie tylko możliwość sprawdzenia, rozwinięcia i ćwiczenia zdobytej wiedzy teoretycznej, ale są jednym z najlepszych sposobów poznania specyfiki zawodu nauczyciela. Umiejętne i konstruktywne zaangażowanie w praktyki może przynieść pedagogowi *in spe* (w przyszłości) cennych informacji oraz doświadczeń.

„Dobrze zorganizowana praktyka dostarcza wiedzy żywej i użytecznej. W trakcie wypełniania czynności zawodowych student zyskuje głębszą potrzebę posiadania wiedzy, lepsze jej zrozumienie niż wówczas, gdy uczy się bez wyraźnie określonego celu”⁸.

⁴ A.S. Reber, *Słownik psychologii*, red. I. Kurch, K. Skarżyńska, Warszawa 2002.

⁵ W. Kojs, *Funkcje teorii w działaniach edukacyjnych nauczyciela i ucznia – szkic analizy zagadnienia*, [w:] *Ewaluacja i innowacje w edukacji nauczycieli*, red. I. Grzesiak, Kalisz 2007, t. 1, s. 60.

⁶ M. Stawiak-Osińska, *Kształcenie nauczycieli przedszkoli i klas I–III w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawnych*, [w:] *Nauczyciel przyszłości. Poprawa jakości kształcenia*, red. M. Nowotnik-Kozicka, A. Frymus, Radom 2012, s. 180.

⁷ J. Pułka, *Praktyki pedagogiczne – pomost między teorią a praktyką w kształceniu nauczycieli*, [w:] *Konteksty wychowania i edukacji a kształcenie nauczycieli w rzeczywistości ponowoczesnej*, red. J. Aksman, J. Pułka, Kraków 2012, s. 183.

⁸ K. Żuchelkowska, *Praktyki pedagogiczne i ich rola w przygotowaniu kandydatów do zawodu nauczyciela przedszkola*,

„Praktyka pedagogiczna ma charakter konkretny i sytuacyjny, i dzięki temu przyczynia się do przekształcenia rzeczywistości edukacyjnej, a także stwarza okazje do zaprojektowania, uzasadnienia i sprawdzenia słuszności działania pedagogicznego. Pozwala także poznać te fragmenty rzeczywistości edukacyjnej, których nie da się poznać w studiów teoretycznych”⁹.

Bardzo często praktyka to „moment, w którym młodzi ludzie ostatecznie weryfikują swoje decyzje o tym, by po ukończeniu studiów zacząć pracę z dziećmi – utwierdzają się w tym przekonaniu lub też rezygnują z takiej drogi rozwoju zawodowego”¹⁰.

Według Okonia, „właściwie pojmowana praktyka pedagogiczna ma się opierać na poznaniu i rozumieniu głównych składników rzeczywistości pedagogicznej i takim wielostronnym operowaniu nimi, jaki umożliwia zdobywanie przewidywanych osiągnięć”¹¹.

Cele i założenia praktyk

Zgodnie ze standardami kształcenia nauczycieli, realizacja praktyk pedagogicznych powinna odbywać się w taki sposób, aby student przed obserwowaniem zajęć asystował nauczycielowi prowadzącemu zajęcia i przed samodzielnym prowadzeniem zajęć nabył umiejętności w zakresie opiekuńczo-wychowawczym, tj. poznał różnorodne uwarunkowania wpływające na specyfikę pracy przedszkola, szkoły lub placówki, znał pracę opiekuńczo-wychowawczą przedszkola, szkoły lub placówki i nauczyciela, został przygotowany do obserwacji uczniów w środowisku uczniów grupowym i klasowym, znał interakcje ucznia i nauczyciela, potrafił zbadać dynamikę grupy i klasy, potrafił zastosować metody poznawania ucznia i jego szkolnego środowiska, potrafił kierować zespołem klasowym w sytuacjach pozalekcyjnych, potrafił współpracować z rodziną i środowiskiem lokalnym ucznia¹². Z kolei w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. zostały zawarte wytyczne w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli¹³.

Można przyjąć, iż „naczelnym celem praktyk jest konfrontacja nabytej podczas studiów wiedzy teoretycznej z praktyką wychowawczą. Praktyki tym samym powinny dać młodym ludziom kształcącym się na kierunkach nauczycielskich możliwość sprawdzenia siebie i swojej

---

„Wychowanie na co Dzień” 2007, nr 7–8, s. 22.

⁹ R. Parzęcki, „Q” praktyce kształcenia nauczycieli, [w:] *Praktyki pedagogiczne ważnym ogniwem w procesie kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, red. M. Krzemiński, B. Moraczewska, t. 1, Włocławek 2012, s. 16.

¹⁰ I. Marczak, *Program praktyk pedagogicznych dla kierunku pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna*, [w:] J. Marczak, *Program praktyk pedagogicznych*, Słupsk, s. 6, www.apsl.edu.pl/praktykabezwad (dostęp: 28.11.2014).

¹¹ W. Okoń, *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Warszawa 1991, s. 152.

¹² Dokumentacja konkursowa Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli, Konkurs otwarty nr 6/POKL/3.3.2/2009, Typ projektów: „Przygotowanie wybranych szkół do realizacji praktyk przez studentów przygotowywanych do wykonywania zawodu nauczyciela”, http://ore.edu.pl/images/files/konkurs_3.3.2/dokumentacja_konkursowa_grudzien_2011_3.3.2.pdf (dostęp: 24.11.2014).

¹³ Dz.U. 2009 nr 50 poz. 400, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli.

przydatności do zawodu już w czasie studiów¹⁴. Założeniem praktyk jest nabywanie i rozwijanie przez studentów kompetencji niezbędnych w pracy nauczyciela¹⁵. Jolanta Pułka wskazuje na ważne cele szczegółowe praktyk pedagogicznych w 3 zakresach: wiedzy, nabycia i doskonalenia umiejętności oraz postaw (Tabela 1).

Tabela 1. Cele szczegółowe praktyk pedagogicznych

CELE		
w zakresie wiedzy	w zakresie umiejętności	w zakresie postaw
<ul style="list-style-type: none"> znajomość regulacji prawnych dotyczących funkcjonowania w zawodzie nauczyciela, np. Karty Nauczyciela, Ustawy o systemie oświaty, nowej podstawy programowej; znajomość terminologii i podstawowych teorii pedagogicznych, psychologicznych; znajomość prawidłowości typowych dla danego wieku rozwojowego ucznia; opanowanie wiedzy o komunikowaniu interpersonalnym i odpowiednie do sytuacji wykorzystywanie jej zasad; opanowanie wiedzy z zakresu udzielania pierwszej pomocy, pomocy w nagłych wypadkach. 	<ul style="list-style-type: none"> planowania, prowadzenia i dokumentowania zajęć; prowadzenia obserwacji zajęć i ich dokumentowania; analizy pracy nauczyciela i uczniów podczas wspólnego omawiania praktyk przez opiekuna praktyk i studenta; autorefleksji i analizowania własnej pracy i jej efektów oraz pracy uczniów; współpracy z innymi nauczycielami, w szczególności z wychowawcą klasy, pedagogiem szkolnym, psychologiem szkolnym; współpracy z poradnią psychologiczno-pedagogiczną; współpracy z pracodawcami, u których realizowana jest praktyczna nauka zawodu – w przypadku praktyk pedagogicznych odbywanych w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> kształtowanie nawyku ciągłego doskonalenia i samodoskonalenia zawodowego; kształtowanie postawy autorefleksji nad własnym zawodem i własnym warształem pracy; rozwijanie twórczości własnej i stymulowanie kreatywności uczniów; nastawienie na współdziałanie z innymi podmiotami edukacyjnymi w społeczności lokalnej; współtworzenie dobrej atmosfery i budowanie więzi w społeczności nauczycielskiej jako przyszłym środowisku pracy; kształtowanie i doskonalenie myślenia krytycznego, niestandardowego i stymulowanie rozwoju takiej postawy u uczniów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Pułka, *Praktyki pedagogiczne – pomost między teorią a praktyką w kształceniu nauczycieli* [w:] red. J. Aksman, J. Pułka, *Konteksty wychowania i edukacji a kształcenie nauczycieli w rzeczywistości ponowoczesnej*, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2012, s. 187–188, oraz Dokumentacji konkursowej Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli, Konkurs otwarty nr 6/POKL/3.3.2/2009, Typ projektów: „Przygotowanie wybranych szkół do realizacji praktyk przez studentów przygotowywanych do wykonywania zawodu nauczyciela”, http://ore.edu.pl/images/files/konkurs_3.3.2/dokumentacja_konkursowa_grudzien_2011_3.3.2.pdf [dostęp: 24.11.2014].

¹⁴ J. Pułka, *Praktyki...*, s. 186.

¹⁵ *Ibidem*, s. 188.

Z uwagi na przedstawione cele praktyk pedagogicznych istotne dla procesu realizacji jest opracowanie regulaminu praktyk oraz planu realizacji praktyk pedagogicznych. Plan powinien szczegółowo określać między innymi typy placówek, w których powinna być realizowana praktyka pedagogiczna w podziale na praktyki hospitacyjne, praktyki odnoszące się do kształtowania kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz kształtowania kompetencji dydaktycznych¹⁶. Zakłada się, że praktyki powinny być organizowane przez uczelnie w różnych typach placówek, a obowiązkowo w tych, w których absolwent studiów uzyskuje przygotowanie¹⁷.

Typy praktyki pedagogicznej

Realizacja praktyk wynika z rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. 2012 poz. 131), które określa obowiązek realizacji praktyk tzw. hospitacyjnych, praktyk odnoszących się do kształtowania kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz praktyk odnoszących się do kształtowania kompetencji dydaktycznych.

Jeden z podziałów obejmuje następujące typy praktyki pedagogicznej¹⁸:

- hospitacyjna (obserwacyjna) – aktywność studenta odnosząca się do obserwowania zajęć,
- asystencka – asystowanie nauczycielowi prowadzącemu zajęcia,
- samodzielne prowadzenie zajęć.

Kolejność poszczególnych czynności stanowi sekwencję działań praktykanta, przekładających się na stopień zaawansowania w pracy nauczyciela.

Inny podział praktyki pedagogicznej ma dwojaki charakter:

- praktyka śródroczna,
- praktyka indywidualna – ciągła.

Śródroczna praktyka obserwacyjna w placówce edukacji przedszkolnej i w szkole ma na celu zapoznanie studentów ze specyfiką funkcjonowania tego typu placówek, umożliwienie obserwacji zajęć prowadzonych przez doświadczonych nauczycieli, kształtowanie umiejętności analizy czynności dydaktycznych i opiekuńczo-wychowawczych nauczyciela prowadzącego zajęcia, wzbogacenie swojej wiedzy odnośnie metodyki nauczania poszczególnych

¹⁶ Por. *Przewodnik praktyk pedagogicznych dla kierunku Pedagogika, specjalność: przedszkolna i wczesnoszkolna*, Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, Wydział Zamiejscowy w Krakowie.

¹⁷ M. Stawiak-Osińska, *Kształcenie...*, s. 180.

¹⁸ Por. B. Moraczewska i in., *Poradnik praktyk pedagogicznych*, Włocławek 2011, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku, s. 11.

treści wynikających z podstawy programowej, konfrontację ze zdobytą wiedzą z zakresu przedmiotów pedagogicznych, przygotowanie do dalszych etapów praktyk¹⁹.

Praktyka obserwacyjno-metodyczna w placówce edukacji przedszkolnej i w szkole ma na celu przygotowanie studentów do przyszłej pracy dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczej poprzez obserwację połączoną z kształtowaniem umiejętności samodzielnego prowadzenia zajęć, praktycznego wykorzystywania wiedzy zdobytej podczas studiów do rozwiązywania problemów, zarówno w charakterze wychowawczo-opiekuńczym, jak i dydaktycznym²⁰.

Praktyki pedagogiczne stanowią istotny element w procesie kształcenia nauczycieli, a ich wymiar obligatoryjny należy podkreślić nie tylko w odniesieniu do realizacji obowiązków związanych z konstrukcją planu studiów, ale także w kontekście nabycia uprawnień do pracy w tym zawodzie. Ich zasadnicza rola sprowadza się do weryfikacji pozyskanej wiedzy teoretycznej z faktycznym działaniem szkół, przedszkoli i innych placówek oświatowych. Praktyki pozwalają bowiem studentowi na zapoznanie się ze środowiskiem pracy nauczyciela i poznanie jego faktycznych obowiązków²¹.

Znaczenie praktyk pedagogicznych w kształtowaniu kompetencji nauczyciela

Kształcenie kompetencji wymaganych w zawodzie nauczyciela powinno obejmować, zdaniem Pearsona, wiedzę profesjonalną (nauczycielską, przyczynową), wiedzę przedmiotową (rozumianą bardzo szeroko – od wiedzy normatywnej, wiedzy o nauczonym przedmiocie, do wiedzy ogólnej) oraz wiedzę zdobytą poprzez refleksyjne działanie²². Nie sposób pominąć również takich kompetencji nauczyciela, które obejmują jego postawę wobec ucznia i wobec własnego działania.

Zawód nauczyciela od najdawniejszych czasów spełniał ważną rolę w kształceniu wielu pokoleń. Każdy z nas pamięta nauczycieli, którzy wywarli ogromny wpływ na rozwój naszej osobowości pod względem intelektualnym i duchowym. Nauczyciele, którzy wpajali w nasze życie uniwersalne wartości i wychowali nas na odpowiedzialnych i mądrych ludzi.

Także i współczesny nauczyciel, ze względu na ogromny postęp, rozwój cywilizacji i kultury oraz liczne zmiany zachodzące w świecie, ma niezwykle ważną misję do spełnienia. Wymaga się od niego rzetelnych kwalifikacji, bycia kompetentnym w zakresie kształtowania ogólnej kultury pedagogicznej społeczeństwa, a szczególnie środowisk wychowawczych, obejmujących między innymi różne placówki opiekuńczo-wychowawcze. Młodzi adepci zawodu nauczyciela, studenci, są zobligowani do odbycia praktyk pedagogicznych,

¹⁹ *Ibidem*, s.13.

²⁰ Por. T. Borowiak, J. Borowiak, *Opiekun praktyk studenckich w budowaniu kompetencji i warsztatu pracy przyszłych nauczycieli*, [w:] *Praktyki pedagogiczne ważnym ogniwem...*, s. 105.

²¹ Cyt. za M. Lekston, M. Lekston, *Praktyki pedagogiczne w systemie kształcenia nauczycieli*, Sosnowiec 2014, s. 40.

²² A.T. Pearson, *Nauczyciel. Teoria i praktyka w kształceniu nauczycieli*, Warszawa 1994, s. 36.

które odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu ich kompetencji. A oto niektóre czynniki podkreślające rolę i znaczenie praktyk:

- umożliwiają bezpośredni kontakt z rzeczywistością szkolną, a przede wszystkim z uczniami;
- umożliwiają zdobywanie wiedzy o nauczaniu na podstawie własnego doświadczenia (praktyki) i tworzenia osobistej wiedzy pedagogicznej;
- pozwalają na skonfrontowanie pozyskanej wiedzy teoretycznej z realiami szkolnymi;
- stwarzają okazję do zastosowania odpowiednich metod i form pracy, uwzględniających możliwości własne oraz swoich wychowanków;
- sprzyjają kształtowaniu kompetencji, czyli rozwijaniu trzech jej podstawowych elementów: wiedzy, umiejętności i postaw, te z kolei są czynnikiem efektywnego nauczania;
- dostarczają kandydatom na nauczycieli możliwości sprawdzenia, rozwinięcia i ćwiczenia swoich umiejętności dydaktycznych i wychowawczych;
- kształcą umiejętność przekształcania wiedzy zdobytej w jednej sytuacji na inne warunki poprzez korektę i modyfikację własnych przekonań poprzez refleksję nad własnym doświadczeniem praktycznym;
- kształcą umiejętności świadomego porządkowania zebranych doświadczeń praktycznych i wyciągania wniosków, kształcą także umiejętność swobodnego korzystania z doświadczeń poprzez przenoszenie ich w inny kontekst z uwzględnieniem różnic obu sytuacji;
- stwarzają okazję do poznania specyfiki i zawodowych uwarunkowań pracy nauczyciela;
- pozwalają studentowi odpowiedzieć na pytanie o własne przekonania do pracy nauczyciela;
- pozwalają poznać społeczność danej placówki, uczniów, ich zachowania, potrzeby;
- umożliwiają analizę zaobserwowanych zjawisk oraz wyciągnięcie wniosków i modyfikowanie swojego postępowania.

Realizacja praktyk to jedno z przedsięwzięć, które ma oddziaływać na podniesienie jakości kształcenia. Praktyki mają charakter interdyscyplinarny, zaspokajają potrzeby kształtowania nastawień proinnowacyjnych, wykorzystywania w życiu codziennym zdobytych techniki, przygotowywania do tworzenia i wdrażania innowacji.

O tym, by cele praktyki zostały osiągnięte, a efekty kształcenia były zadowalające, decyduje wiele czynników. Jednym z bardzo ważnych czynników jest właściwy dobór placówki, w której ta praktyka będzie realizowana. I nie jest też obojętne, jakim nauczycielem będzie

opiekun praktyki. Najlepiej, aby był to ktoś kompetentny, z osobowością, z pasją, kto potrafi pokierować działaniami praktykantów w taki sposób, aby odpowiednio ich ukształtować i profesjonalnie przygotować do przyszłej pracy edukacyjnej.

Od poziomu kompetencji opiekuna-tutora w dużym stopniu zależy kształtowanie kompetencji przyszłych nauczycieli, przed którymi stoją wyzwania współczesności. Miejsce praktyki stwarza okazję do refleksji nad własnymi predyspozycjami do tej pracy, ale ważne jest także nastawienie, z jakim się wchodzi w to środowisko i to, by wyzwolić w sobie umiejętność tzw. odkrywczości i konfrontować teorię z rzeczywistością. Nie można tutaj pominąć takich czynników praktyk, jak samokształcenie, samodoskonalenie, otwartość, zaangażowanie i naturalną dążność praktykanta do rozwoju i profesjonalizmu. Nauczyciel usatysfakcjonowany wykonywaną pracą, zgodną z jego oczekiwaniami, świadomy pełnionej przez siebie roli i jej znaczenia w kształtowaniu młodych charakterów może stać się wzorem dla wychowanków, osobą cieszącą się autorytetem, którą będą podziwiać i za którą będą podążać.

Kwintesencją praktyk pedagogicznych jest przygotowanie do zawodu dobrych nauczycieli. Jak twierdził Arthur Combs, „dobry nauczyciel jest po pierwsze i przede wszystkim człowiekiem, i ten fakt, dla spełnienia zawodu, jest najważniejszy i decydujący”²³.

---

²³ Cyt. za: C. Banach, *Kultura pedagogiczna nauczyciela*, [w:] J. Grzesiak, *Edukacja i kultura*, Kalisz 2002, s. 133.

CZEŚĆ II

Kompetencje nauczyciela

O profesjonalnej i skutecznej działalności zawodowej nauczyciela decydują jego specyficzne kompetencje. Termin „kompetencje” w literaturze interpretowany jest różnorodnie. Kompetencje to:

- potencjał podmiotu, wyznaczający jego zdolności wykonania określonych typów działań²⁴;
- szczególna właściwość wyrażająca się w demonstrowaniu na wyznaczonym przez społeczne standardy poziomie, umiejętności adekwatnego zachowania się (...) ²⁵;
- zakres uprawnień, pełnomocnictw, zakres działania jakiejś instytucji lub spraw podlegających określonemu organowi itp., zakres czyjejś wiedzy, umiejętności lub odpowiedzialności”; człowiek kompetentny to taki, który jest „uprawniony do działania, do wydawania decyzji; mający kwalifikacje do wydawania sądów, opinii, ocen, autorytatywny, miarodajny”²⁶.

Charakterystyczną cechą kompetencji jest jej podmiotowy charakter (jest własnością określonej osoby). Szczególnym zaś atrybutem kompetencji jest dynamika ujawniająca się w działaniu, w relacji człowieka z rzeczywistością²⁷. Odnosi się to również do zawodu nauczyciela. Najtrafniejsza jest, zdaniem Strykowskiego, definicja, według której kompetencja to harmonijna kompozycja wiedzy, sprawności, rozumienia oraz pragnienia²⁸. Można ją także wyrazić myślą: „pragnę to zrobić dobrze”²⁹.

Jeśli chodzi o kompetencje nauczycielskie, zostały one wyróżnione i określone przez Komitet Badań Naukowych PAN w latach 1997 i 1998. Są wśród nich następujące:

- prakseologiczne, wyrażające się skutecznością nauczyciela w planowaniu, organizowaniu, kontroli i ocenie procesów edukacyjnych;

²⁴ A. Mączkowska, *Kompetencja*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 2, red. T. Pilch, Warszawa 2009, s. 693.

²⁵ M. Czerepaniak-Walczak, *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Toruń 1997.

²⁶ *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1, Warszawa 1995, s. 916.

²⁷ W. Strykowski, *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, „*Neodidagmata*” 2005, 27/28, s. 17.

²⁸ *Ibidem*, s. 88.

²⁹ Cyt. *ibidem*, s. 17.

- współdziałania, manifestujące się skutecznością zachowań językowych w sytuacjach edukacyjnych;
- komunikacyjne, wyrażające się skutecznością nauczyciela w planowaniu, organizowaniu, kontroli i ocenie procesów edukacyjnych;
- kreatywne, wyrażające się innowacyjnością i niestandardowością działań;
- informatyczne, wyrażające się w sprawnym korzystaniu z nowoczesnych źródeł informacji;
- moralne, wyrażające się zdolnością do pogłębionej refleksji moralnej przy ocenie dowolnego czynu etycznego³⁰.

Definicje kompetencji nauczycielskich podają: Bernd Meir, Janina Pierańska i Władysław Pierański: „Kompetencje nauczycielskie to wiedza i umiejętności psychologiczno-pedagogiczne, umiejętność współpracy z uczniem i całym środowiskiem wychowawczym, odpowiedzialność za swoje postępowanie, to skuteczność działania dydaktyczno-wychowawczego. Są to kompetencje niezmiennie, uniwersalne”³¹.

Spośród wielu klasyfikacji kompetencji nauczycielskich warto uwzględnić tę prezentowaną przez Małgorzatę Taraszkiewicz-Kotońską, a mianowicie:

- kompetencje merytoryczne, dotyczące danego przedmiotu,
- kompetencje metodyczne, związane z metodami i technikami nauczania,
- kompetencje wychowawcze, dotyczące różnych sposobów oddziaływania na uczniów³².

W. Strykowski poszerza tę klasyfikację o kolejne kompetencje, a właściwie uszczegóławia ich podział. Wyróżnia bowiem kompetencje komunikacyjne oraz autoedukacyjne, które można przyporządkować do tych o charakterze wychowawczym. Natomiast kompetencje w dziedzinie planowania i projektowania, kompetencje związane z organizowaniem warsztatu pracy nauczyciela i ucznia, kompetencje dotyczące kontrolowania i oceniania osiągnięć uczniów, projektowania, oceny programów i podręczników szkolnych włączyć można do grupy tych o charakterze metodycznym³³.

Według Wacława Strykowskiego, współczesny nauczyciel powinien posiadać wszystkie następujące kompetencje³⁴:

³⁰ Cyt. za: K. Denek, *Kształcenie zawodowe nauczycieli w kontekście reformy edukacji*, [w:] *Problemy pedagogologii na przełomie XX i XXI wieku*, red. Z. Jasiński, T. Lewowiecki, Opole 200, s. 126–127.

³¹ B. Meir, J. Pierańska, W. Pierański, *Kształcenie umiejętności zawodowych nauczyciela*, [w:] *Kompetencje zawodowe nauczycieli i jakość kształcenia w dobie przemian edukacyjnych*, red. R. Gmoch, A. Krasnodębska, Opole 2005, s. 307.

³² M. Taraszkiewicz-Kotońska, *Jak uczyć lepiej? Szkoła pełna ludzi*, Poznań 2001.

³³ Cyt. za: A. Lewicka-Zelent, *Przygotowanie nauczycieli do rozwijania umiejętności występowania publicznego u uczniów*, [w:] *Nauczyciel przyszłości...*, s. 186.

³⁴ W. Strykowski, *op. cit.*, s. 16–27.

Kompetencje merytoryczne (rzeczowe)

Kompetencje merytoryczne są zdobywane przez nauczyciela w trakcie studiów danego przedmiotu (bloku przedmiotów) oraz poprzez ustawiczne samokształcenie w tym zakresie. Polegają one na dogłębnym opanowaniu i zrozumieniu materiału będącego treścią nauczania w ramach danego przedmiotu, bloku przedmiotowego lub ścieżki edukacyjnej. Ich posiadanie pozwala nauczycielowi swobodnie poruszać się w zagadnieniach przedmiotu, stosowaniu różnych rozwiązań metodycznych na lekcji i osiągać rezultaty kształcenia. Przygotowanie merytoryczne nauczyciela do lekcji musi znacznie wykraczać poza materiał zawarty w podręczniku uczniowskim. Powinno obejmować właściwe ustrukturalizowanie materiału i ukazanie związków między jego elementami zarówno w ramach przedmiotu, jak i pomiędzy przedmiotami. Dzięki korelacji międzyprzedmiotowej uczeń może poznawać wiedzę w sposób całościowy (holistyczny). Źródłem wiedzy dla nauczyciela mogą być inne podręczniki, monografie, literatura popularnonaukowa, artykuły w czasopismach i internecie oraz własne przemyślenia i doświadczenia. Wiedzę tę nauczyciel winien stale poszerzać o zagadnienia z innych dziedzin (co jest niezbędne w nauczaniu zintegrowanym, blokowym i interdyscyplinarnym) oraz stale ją aktualizować, selekcionować i hierarchizować. Doświadczenie wskazuje, iż zarówno nadmiar wiedzy, jak i jej ograniczenie, w równym stopniu mogą stanowić zagrożenie dla ucznia.

Kompetencje psychologiczno-pedagogiczne

Wiedza i umiejętności tworzące ten rodzaj kompetencji są bardzo obszerne i trudno je do końca określić. Nauczyciel musi posiadać wiedzę z zakresu psychologii rozwojowej, wychowawczej, a także umiejętnie ją wykorzystać w celu poznawania uczniów, organizowania procesu kształcenia i wychowania w szkole oraz kontrolowania i oceniania uczących się. Zatem wiedza ta jest mu niezbędna do działań diagnostycznych, dydaktycznych i wychowawczych. Nauczyciel powinien znać także założenia i procedury uczenia się oraz podstawowe zasady kształcenia i wychowania decydujące o prawidłowości przebiegu nauczania, uczenia się oraz wychowania w szkole.

Kompetencje diagnostyczne (diagnozowania)

Niezbędnym ogniwem pracy nauczyciela jest poznawanie uczniów, ich cech rozwojowych oraz indywidualnych, takich jak: inteligencja, zainteresowania, styl poznawczy, poziom aspiracji, motywacja uczenia. Ważne jest także poznanie ich środowiska społeczno-wychowawczego, głównie rodziny i grupy rówieśniczej. Poznawanie, czyli diagnozowanie ucznia składa się z diagnozy:

- opisowej (opis interesującego nas zjawiska, cechy, np. inteligencji, motywacji czy zachowania);

- genetycznej (wyjaśniającej), polegającej na poszukiwaniu mechanizmów tego zachowania, jego przyczyn i źródeł.

Aby nauczyciel w sposób kompetentny mógł diagnozować ucznia, musi posiadać wiedzę teoretyczną o jego rozwoju, cechach indywidualnych i środowisku. Rozpoznanie przez nauczyciela określonego typu inteligencji u ucznia daje mu możliwość zindywidualizowanej i efektywnej pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Kompetencje planistyczne i projektowe

Celowa i dobrze zorganizowana działalność nauczyciela musi być wcześniej zaplanowana i zaprojektowana. Kompetencje współczesnego nauczyciela w zakresie opracowania programów, planów i projektów działań dydaktycznych oraz wychowawczych są szczególnie ważne. Wiąże się z tzw. technologicznym podejściem do procesu kształcenia i wychowania, gdzie podstawą podejmowanych czynności jest prakseologia i teoria organizacji i zarządzania. Struktura procesu zarządzania obejmuje: planowanie działań, organizowanie pracy, motywowanie ludzi do działalności, kontrolowanie rezultatów³⁵. Z punktu widzenia teorii zarządzania, szkoła zobligowana jest do nowoczesnych reguł zarządzania i organizacji, musi też być sprawdzana jej jakość. Nauczyciel powinien wiedzieć, na czym polega projektowanie, jego etapowość i jaką formę mogą przybierać projekty nauczycielskie. Do działań wymagających wcześniejszego planowania i projektowania należą m.in.: tworzenie programów nauczania i ścieżek edukacyjnych (w zakresie przedmiotów), projektowanie scenariuszy lekcji, projektowanie programu, projektowanie narzędzi do mierzenia osiągnięć uczniów, poznawanie narzędzi diagnostycznych, poznawanie uczniów itp. Udowodniono, że projektowanie dydaktyczne ma istotny wpływ na efektywność pracy szkoły.

Kompetencje dydaktyczno-metodyczne

Proces kształcenia obejmuje zespół czynności nauczyciela i uczniów, w którym nauczyciel przede wszystkim stwarza warunki do samodzielnego zdobywania wiedzy przez uczniów oraz uruchomienia różnego rodzaju aktywności. Prawidłowości, według których przebiega proces kształcenia, to zasady kształcenia, tzw. abecadło kompetencji dydaktyczno-metodycznych nauczycieli. Proces kształcenia jest realizowany za pomocą różnych metod i środków dydaktycznych, uwzględniających dostosowanie celów do zajęć i treści nauczania, a także właściwości i możliwości uczniów.

---

³⁵ Por. M. Armstrong, *Jak być lepszym menedżerem*, Warszawa 1997, s. 15–16.

Kompetencje komunikacyjne

Kompetencje te obejmują wiedzę na temat procesu komunikowania, a także umiejętność efektywnego nadawania i odbierania komunikatów.

Komunikowanie się w procesie edukacyjnym to przede wszystkim porozumiewanie się nauczyciela z uczniami, z ich rodzicami i innymi osobami w szkole. Komunikat zawiera treść i określa charakter relacji między osobami porozumiewającymi się. Istotne jest nie tylko, co zostało zakomunikowane, ale także, w jaki sposób zostało to uczynione. Informacje w procesie komunikowania przekazywane są w formie sygnałów werbalnych i niewerbalnych (mimika, pozycja ciała, gestykulacja, ton głosu, wzrok, i dystans przestrzenny). Odbiorca spostrzega te sygnały i wysyła swój komunikat. Efektem dobrej komunikacji między nadawcą i odbiorcą jest kontekst. W procesie kształcenia i wychowania pożądanym jest jak najbliższy kontakt i współuczestnictwo w realizacji podjętych zadań. Inny sposób komunikowania odbywa się w sposób pośredni, czyli za pośrednictwem mediów.

Kompetencje medialne

Kompetencje medialne dotyczą wiedzy i umiejętności metodyczno-technicznych nauczycieli. Związane z organizowaniem warsztatu pracy nauczyciela i ucznia to kompetencje medialne. Pojęcie „warsztatu nauczyciela” ma dwojakie znaczenie:

- w ujęciu szerszym to układ celowo dobranych procedur postępowania, sposobów i metod działania, dokumentów prawnych i planistyczno-organizacyjnych, a także źródeł wiedzy i środków materialno-technicznych, służących uczniowi do uczenia się, a nauczycielowi do nauczania i wychowania;
- w ujęciu węższym to wyposażenie i urządzenie szkoły oraz sprawne wykorzystanie w działalności nauczycielskiej mediów i technologii informacyjnych.

Termin „media” odnosi się do:

- środków prostych (podręczniki, plansze, tablice, modele),
- mass mediów,
- technologii informacyjnych (radio, telewizja, multimedia, komputery, internet).

Efektywność stosowania mediów jest zależna nie tylko od wyposażenia szkół w urządzenia i materiały dydaktyczne, ale także od kompetencji medialnych nauczycieli. Należą do nich m.in.:

- posiadanie pełnego rozeznania o zasobach medialnych związanych z realizowanym przedmiotem;

- umiejętność dokonywania analizy i oceny merytorycznej oraz pedagogicznej istniejących zasobów medialnych;
- umiejętność obsługi urządzeń medialnych;
- znajomość podstawowych zasad ergonomii pracy z mediami w warunkach szkolnych;
- przygotowanie i motywacja do ustawicznego unowocześniania swojego warsztatu pracy i warsztatu pracy uczniów.

Szczególnie ważnym składnikiem warsztatu nauczyciela XXI wieku są kompetencje dotyczące technologii informatycznych, związanych z wykorzystaniem w procesie edukacji komputerów. Niektóre z tych kompetencji to:

- znajomość multimedialnego zestawu komputerowego, jego podstawowych elementów i urządzeń peryferyjnych;
- posługiwanie się multimedialnym zestawem komputerowym i jego oprogramowaniem;
- korzystanie z internetu i wykorzystywanie wszystkich jego funkcji, sprzętu i oprogramowania;
- radzenie sobie w sytuacjach prostych i typowych awarii sprzętu i oprogramowania;
- wykorzystywanie technologii informatycznych do komunikowania się z rodzicami i we własnym doskonaleniu zawodowym³⁶.

Kompetencje kontrolne i ewaluacyjne

Ocenianie jest jednym z najbardziej krytycznych momentów procesu nauczania i uczenia się. Sytuacje związane z kontrolowaniem i ocenianiem uważane są za trudne, przykre, niesprawiedliwe, stresujące i mało konstruktywne³⁷.

Kompetentny nauczyciel potrafi:

- dobrać narzędzia ewaluacji do rodzaju decyzji dydaktycznej, która ma być podjęta;
- wytworzyć narzędzia diagnozy odpowiednie do rodzaju podejmowanych decyzji dydaktycznych;

³⁶ Por. M. Sysło, Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki, maszynopis, Warszawa 2003.

³⁷ Cyt. za: W. Strykowski, *op. cit.*, s. 24.

- stosować narzędzia pomiaru osiągnięć uczniów oraz interpretować uzyskane przez nich wyniki;
- wykorzystywać wyniki ewaluacji osiągnięć uczniów;
- zbudować trafne, oparte na pomiarze, procedury oceniania osiągnięć uczniów wyrażone w stopniach szkolnych;
- przedstawić wyniki ewaluacji uczniom, rodzicom, dyrekcji szkoły i innym nauczycielom;
- rozpoznać nieetyczne, nierealne i niewłaściwe metody badania osiągnięć szkolnych uczniów³⁸.

Kompetencje oceniania programów i podręczników szkolnych

Kompetencje autora i ewaluatora programów oraz podręczników muszą obejmować kilka dziedzin. Programy i podręczniki winny być ocenione w wielu aspektach:

- merytorycznym i formalnym (zgodność z podstawą programową);
- psychologiczno-pedagogicznym (uwzględnienie procesów uczenia się i różnic indywidualnych uczniów);
- metodycznym i konstrukcyjnym (znajomość zasad budowania programów);
- ewaluacyjnym (umiejętność ustanowienia kryteriów i posługiwania się narzędziami oceny)³⁹.

Kompetencje autoedukacyjne

Wiodącą ideą współczesnej edukacji jest ustawiczne kształcenie i samodoskonalenie. Zgodnie z literaturą, nauczyciel tworzy to taki, „który kształtuje swoją osobowość zawodową poprzez samokształcenie, ciągłe podwyższanie kwalifikacji, doskonalenie własnego warsztatu, udział w badaniach naukowych, metodycznych, podejmowanie działań innowacyjnych, poszukiwanie nowych terenów i wyzwań do pracy dydaktyczno-wychowawczej⁴⁰.

Kompetencje **pożądane**, obejmujące ogólne kształcenie się i samodoskonalenie, budują prestiż nauczyciela i pozwalają skuteczniej realizować zadania dydaktyczne i wychowawcze. Nazywane są inaczej **autoedukacyjnymi** lub **autokreacyjnymi**. Wyróżnia się ich dwa rodzaje:

- normatywne, wyznaczające odpowiednie wartości-cele autokreacji jednostki, wynikające z przyjętej przez nią ogólnej koncepcji świata i własnego w nim miejsca;

³⁸ D. Sołtys, M.K. Szmugiel, *Dostosowanie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy ewaluacyjnej*, Kraków 1997.

³⁹ Por. W. Strykowski, *op. cit.*, s. 26.

⁴⁰ R. Schulz, *Nauczyciel jako innowator*, Warszawa 1989, s. 78–79.

- dyrektywne, wskazujące sposób realizacji wartości, a więc różnego rodzaju czynności i działania pozwalające realizować standardy własnego ja⁴¹.

Kompetencje nauczycieli przyszłości

Raport problemowo-kierunkowy pt. „Edukacja – jest w niej ukryty skarb” (Raport przedstawiony przez powołaną przez UNESCO w 1993 r. Międzynarodową Komisję ds. Edukacji dla XXI wieku) przyjmuje tzw. cztery filary edukacji, w oparciu o które powinna się urzeczywistniać pełna i wszechstronna formacja wszystkich ludzi:

1. „uczyć się, aby wiedzieć”,
2. „uczyć się, aby działać”,
3. „uczyć się, aby żyć wspólnie, uczyć się współżycia z innymi”,
4. „uczyć się, aby być”.

Skutkiem uczenia się nie może być wyłącznie wiedza, lecz także działanie. Niezbędne są następujące kompetencje:

- umiejętność pracy w zespole,
- zdolność porozumiewania się,
- umiejętność regulowania konfliktów,
- kierowanie dużymi zespołami ludzkimi,
- gotowość do podejmowania nowych inicjatyw i właściwego motywowania do pracy,
- odwaga podejmowania ryzyka,
- zauważalna umiejętność „bycia wśród ludzi i dla ludzi”,
- otwarcie na drugiego człowieka,
- umiejętność korzystania z pomocy innych ludzi lub ich obsługiwanie,
- umiejętność życia w zbiorowiskach ludzkich,
- gotowość świadczenia pomocy ludziom znajdującym się w trudnym położeniu materialnym czy zdrowotnym (np. akcje humanitarne),
- dbałość o rozwój ludzkich więzi,

⁴¹ M. Dudzikowa, *Kompetencje autokreacyjne młodzieży szkolnej*, [w:] *Edukacja – Technologia kształcenia – Media*, red. K. Denek, F. Januskiewicz, W. Strykowski, Poznań 1993, s. 66.

- zdolność do rywalizacji, szlachetnej, czyli zachowań opartych na stosownych regułach i normach,
- zdolność otwarcia się na inność i stawianie czoła napięciom między osobami, między grupami i między narodami,
- ciągła edukacja, zdobywanie treści poznawczych zapewniających rozwój myślenia, sądu, kształcenia pełni wysokich uczuć, rozwijania wielostronnych talentów,
- panowanie nad światem wirtualnym (humanizacja i obrona człowieka przed alienacją),
- dbałość o unowocześnienie procesu dydaktycznego,
- okazywanie stanowczości, zdecydowania i konsekwencji w odniesieniu do obrony fundamentalnych wartości,
- całożyciowe kształcenie (człowiek tej epoki to homo studius, jego skarbem jest edukacja),
- troska o osobistą i instytucjonalną wysoką sprawność zawodową i etyczną⁴².

Zagadnienie zestawu kompetencji bardzo trafnie ujęła Maria Chymuk, pisząc: „Nowoczesna koncepcja edukacji nauczycielskiej polega na uznawaniu i komplementarności różnych kompetencji, jak: poznawcza, językowa, wartościująco-komunikacyjna, interpersonalna, kulturowa, egzystencjalna, estetyczno-moralna i praktyczno-techniczna. (...) Przyszli nauczyciele muszą być gotowi i otwarci na ustawiczne zmiany, muszą mieć wysoką kondycję psychiczną i odporność na trudności, powinni być twórczymi indywidualnościami, obiektywnymi w stosunku do uczniów, szczególnie w ocenianiu, a zarazem stanowczymi, konsekwentnymi, sprawiedliwymi, chętnie pracującymi z drugim człowiekiem oraz powinni posiadać wysokie kwalifikacje. Dobry i skuteczny nauczyciel ma być otwarty na potrzeby i problemy uczniów, być autorytetem dla młodzieży i społeczności lokalnej”⁴³.

Kompetencje nauczycieli są przedmiotem oceny uczniów, rodziców, przełożonych, współpracowników. Jeżeli zostaną właściwie rozwinięte i umiejętnie wykorzystane, mogą przyczynić się do podniesienia jakości pracy dydaktyczno-wychowawczej, wzmocnienia motywacji uczniów oraz satysfakcji dla samego nauczyciela z wykonywanej pracy. Brak kompetencji sprawia, że nauczyciel staje się jednostką pozbawioną akceptacji i możliwości wywierania skutecznego wpływu wychowawczego. Dlatego też winny być nieustannie doskonalone, zarówno przez początkujących, jak i przez doświadczonych nauczycieli.

Autorzy mają świadomość tego, że zaprezentowane powyżej kompetencje mogą być kształtowane nie tylko podczas praktyk nauczycielskich, ale także na przykład podczas

⁴² Z. Łomny, *Kompetencje nauczycieli przyszłości w świetle raportu dla UNESCO opracowany przez Międzynarodowy Komitet do spraw Edukacji XXI w.*, [w:] *Kompetencje zawodowe nauczycieli i jakość...*, s. 55–58.

⁴³ M. Chymuk, *Przyszłość oświaty*, „Wychowawca” 2001, nr 11.

studiów, jak również w ramach edukacji pozaformalnej. Udział studentów – przyszłych nauczycieli – w praktykach oraz ich styczność z różnymi osobami w określonej placówce, różnorodnymi sytuacjami może być impulsem do ich „aktywowania”.

CZEŚĆ III

Charakterystyka placówek wspierających proces praktyk

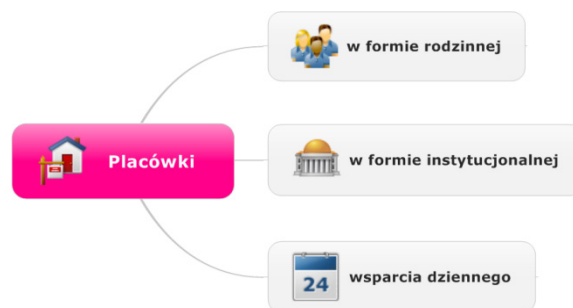
Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz. 400), absolwent studiów pierwszego stopnia uzyskuje kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela. Niezbędne jest zatem zapoznanie studentów z organizacją pracy różnych typów szkół i placówek, a w szczególności z tymi, do pracy w których uzyskują kwalifikacje.

Biorąc pod uwagę cele niniejszej publikacji, należy wskazać placówki pełniące funkcje opiekuńczo-wychowawcze. Stanowią one potencjalne miejsca praktyk, a także w przyszłości potencjalne miejsce pracy, do której studenci są przygotowywani podczas studiów. Wśród nich wymienić należy główne grupy placówek, takie jak:

1. placówki pełniące funkcje opiekuńczo-wychowawcze,
2. placówki wychowania pozaszkolnego oraz inne placówki publiczne.

Placówki pełniące funkcje opiekuńczo-wychowawcze

Podstawę identyfikacji i wyboru placówek stanowiła ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (ustawa)⁴⁴. Ustawowy podział obejmuje dwa główne typy placówek: **placówki pieczy zastępczej w formie rodzinnej** i **instytucjonalnej** oraz **placówki wsparcia dziennego** (schemat 1).

Schemat 1. Podział placówek w systemie pieczy zastępczej

Źródło: Opracowanie na podstawie Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887).

⁴⁴ Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887).

1. Placówki realizujące zadania w ramach pieczy zastępczej

Pieczka zastępcza jest sprawowana w formie rodzinnej i w formie instytucjonalnej.

Głównymi jej celami są:

- praca z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub, gdy jest to niemożliwe, dążenie do przysposobienia dziecka;
- przygotowanie dziecka do:
  - godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia,
  - pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki,
  - nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych;
- zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych.

Schemat 2. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w systemie pieczy zastępczej (wsparcie całodobowe)

Źródło: Opracowanie na podstawie Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887).

Dziecko może być umieszczone w pieczy zastępczej na podstawie orzeczenia sądu. Jeżeli umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej wynika z pilnej konieczności, możliwe stanie się to na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka. Niezbędne jest wtedy podpisanie umowy między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka. O fakcie dotyczącym zawarcia umowy starosta ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić sąd. Umowa winna być sporządzona według odpowiednich przepisów. Gdy sąd zakończy postępowanie z zakresu pieczy zastępczej, umowa wygasa.

Aby dziecko zostało umieszczone w rodzinie zastępczej albo w rodzinnym domu dziecka, niezbędna jest zgoda odpowiednio rodziców zastępczych albo prowadzącego rodzinny dom dziecka. Dziecko może być objęte jedną z form pieczy zastępczej do chwili osiągnięcia pełnoletniości. Po tym okresie przebywania w pieczy zastępczej może kontynuować swój pobyt w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, jeżeli uzyska zgodę odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia. Będzie to możliwe, jeżeli wychowanek pieczy zastępczej uczy się:

- w szkole,
- w zakładzie kształcenia nauczycieli,
- w uczelni,
- u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego;

legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i uczy się:

- w szkole,
- w zakładzie kształcenia nauczycieli,
- w uczelni,
- na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia,
- u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego.

Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie, po zasięgnięciu opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, może wytoczyć na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej powództwo o zasądzenie świadczeń alimentacyjnych.

Rodzinna piecza zastępcza

Ustawa w art. 39 wskazuje następujące formy rodzinnej pieczy zastępczej⁴⁵:

- rodzina zastępcza spokrewniona – tworzą ją wyłącznie dziadkowie i rodzeństwo dziecka [1.1];
- rodzina zastępcza niezawodowa – tworzą ją osoby niespokrewnione z dzieckiem oraz krewni nie będący wstępnymi i zstępnymi dziecka (czyli np. ciocie, wujkowie) [1.2];
- rodzina zawodowa [1.3];
  - zwykła (podstawowa) [1.3a],
  - zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego; pogotowie rodzinne zajmuje się dziećmi przez krótki okres czasu, zazwyczaj kilka miesięcy od chwili umieszczenia dziecka w rodzinie do momentu wydania postanowienia sądu o jego dalszych losach; wsparcie pogotowia powoduje, że dzieci nie czekają na rozstrzygnięcia sądu w placówkach opiekuńczo-wychowawczych [1.3b];
  - zawodowa specjalistyczna – rodziny specjalistyczne opiekują się dziećmi niepełnosprawnymi; w rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej umieszczane są w szczególności dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, dzieci na podstawie Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz małoletnie matki z dziećmi [1.3c];
- rodzina pomocowa [1.4];
- rodzinny dom dziecka (dla maksymalnie 8 dzieci) [1.5].

Instytucjonalna piecza zastępcza

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie⁴⁶:

- placówki opiekuńczo-wychowawczej [2.1]:
  - socjalizacyjna [2.1a],
  - interwencyjna [2.1b],
  - specjalistyczno-terapeutyczna [2.1c],
  - rodzinna [2.1d];
- regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej [2.2];

⁴⁵ Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887).

⁴⁶ Art. 93 Ustawy.

- interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego [2.3].

[1.1–1.3 a, b, c]

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek mogą być wspierane przez rodziny pomocowe. Rodzina zastępcza oraz rodzinny dom dziecka zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności:

- traktują dziecko w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości osobowej;
- zapewniają dostęp do przysługujących świadczeń zdrowotnych;
- zapewniają kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych;
- zapewniają rozwój uzdolnień i zainteresowań;
- zaspokajają jego potrzeby emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne;
- zapewniają ochronę przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie prywatne dziecka;
- umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej.

Rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka współpracują z ośrodkiem adopcyjnym, koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej.

Rodzinę zastępczą **spokrewnioną** tworzą małżonkowie lub osoba będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Rodzinę zastępczą **zawodową** lub rodzinę zastępczą niezawodową tworzą małżonkowie lub osoba niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.

Funkcję rodziny zastępczej oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka mogą pełnić osoby, które:

- dają rękojmię należytego sprawowania pieczy zastępczej,
- nie są i nie były pozbawione władzy rodzicielskiej, a także, gdy władza rodzicielska nie jest im ograniczona ani zawieszona,
- wypełniają obowiązek alimentacyjny (w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego),
- są zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem,
- nie są ograniczone w zdolności do czynności prawnych,

- przebywają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- zapewniają odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym:
  - rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego,
  - właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań,
  - wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Pełnienie funkcji rodziny zastępczej **niezawodowej lub zawodowej** oraz prowadzenie rodzinnego domu dziecka może być powierzone osobom, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. W przypadku rodziny zastępczej niezawodowej co najmniej jedna osoba tworząca rodzinę musi posiadać stałe źródło dochodów.

Rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka sprawujący pieczę zastępczą nad dzieckiem mogą czasowo, za zgodą starosty, sprawować pieczę na tym dzieckiem poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka obowiązani są posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Program szkolenia zatwierdzony jest na okres 5 lat przez ministra właściwego do spraw rodziny. Szkolenie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej spokrewnionej może być prowadzone według indywidualnego planu szkolenia, w zależności od potrzeb rodziny i dziecka.

Obowiązek sprawowania pieczy nad dzieckiem i jego wychowania rodzina zastępcza lub prowadzący dom dziecka podejmuje z dniem faktycznego umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub w rodzinnym domu dziecka na mocy orzeczenia sądu, umowy.

Rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący rodzinny dom dziecka są obowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności poprzez udział w szkoleniach.

Zakres programowy szkoleń wynika z ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich lub legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz ze specyfiki zadań opiekuńczo-wychowawczych dla poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej, uwzględnia też konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu sprawowanej pieczy zastępczej.

W rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej, w tym samym czasie może przebywać łącznie nie więcej niż 3 dzieci lub osób, które osiągnęły pełnoletniość, przebywając w pieczy zastępczej. W razie konieczności liczba ta może być zwiększona.

Z kandydatami spełniającymi warunki do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, na ich wniosek, starosta zawiera umowy.

Jeżeli w rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej przebywa więcej niż 3 dzieci, na wniosek rodziny zastępczej starosta zatrudnia osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki na dziećmi i przy pracach gospodarskich. Celem zapewnienia pieczy i wychowania dzieciom, które zostały umieszczone w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka oraz właściwej realizacji zadań rodzinnej pieczy zastępczej, może korzystać z pomocy wolontariuszy.

Nie można łączyć rodziny zastępczej zawodowej lub rodziny zastępczej niezawodowej z prowadzeniem rodzinnego domu dziecka, a także pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej z funkcją rodziny zastępczej niezawodowej.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W placówkach nieobjętych opieką koordynatora funkcję tę pełni organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
- przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku;
- pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w uzyskaniu dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej jest obowiązany do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach i samokształcenie. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej ma prawo do korzystania z poradnictwa zawodowego, którego celem jest zachowanie i wzmocnienie jego kompetencji. Koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej może być osoba, która posiada:

- wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika, pedagogika specjalna, psychologia, socjologia, praca socjalna, nauki o rodzinie

lub

- wykształcenie wyższe na dowolnym kierunku, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, nauk o rodzinie lub kursem kwalifikacyjnym z zakresu pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej oraz co najmniej roczne doświadczenie jako rodzina zastępcza lub prowadzący rodzinny dom dziecka.

Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego

Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego przyjmuje dziecko:

- na podstawie orzeczenia sądu,
- w przypadku, gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną,
- na wniosek rodziców dziecka lub innej osoby w przypadku, o którym mowa w art. 12 z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego może odmówić przyjęcia dziecka, w szczególności w uzasadnionych przypadkach:

- jeżeli łączna liczba umieszczonych w tej rodzinie dzieci przekroczy 3;
- powyżej 10. roku życia doprowadzonego przez Policję lub Straż Graniczną.

W przypadku przyjęcia dziecka w sytuacji, o której mowa ust. 1, pkt. 2 i 3, rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego informuje o tym niezwłocznie nie później niż w ciągu 24 godzin, właściwy sąd, starostę oraz ośrodek pomocy społecznej.

Dziecko przebywa w placówce pogotowia rodzinnego do czasu unormowania jego sytuacji, nie dłużej jednak niż przez okres 4 miesięcy. W szczególnie uzasadnionym przypadku okres ten może być przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o:

1. powrót dziecka do rodziny,
2. przysposobienie,
3. umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzina zastępcza zawodowa – specjalistyczna

W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej umieszcza się w szczególności:

1. dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
2. dzieci objęte ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich;
3. małeletnie matki z dziećmi.

W rodzinie zastępczej zawodowej specjalistycznej nie można w tym samym czasie umieszczać dzieci legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności oraz dzieci objętych ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich.

[1.4] Rodzinny dom dziecka

Rodzinny dom dziecka jest organizowany przez powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Rodzinny dom dziecka może być organizowany na terenie innego powiatu. Odbywa się to na zasadzie porozumienia zawartego pomiędzy starostą powiatu, który organizuje rodzinny dom dziecka lub zleca realizację tego zadania, a starostą powiatu, na terenie którego organizowany jest rodzinny dom dziecka. W rodzinnym domu dziecka, w tym samym czasie może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość, przebywając w pieczy zastępczej. W razie konieczności umieszczenia w rodzinnym domu dziecka rodzeństwa, dopuszczalne jest umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci. Niezbędne są wówczas: zgoda prowadzącego dom dziecka oraz pozytywna opinia koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Praca prowadzącego rodzinny dom dziecka jest wykonywana na podstawie umowy o świadczenie usług. W przypadku nieobecności prowadzącego dom dziecka, prowadzeniem domu może zajmować się wskazana przez niego osoba, która uzyskała pozytywną opinię koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Jeżeli w rodzinnym domu dziecka przebywa więcej niż 4 dzieci, starosta lub podmiot organizujący ten dom może zatrudnić (w szczególnie uzasadnionych przypadkach) osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. Może to być wyłącznie osoba wskazana lub zaakceptowana przez prowadzącego dom dziecka.

[1.5] Rodzina pomocowa

Rodzinny dom dziecka oraz rodzina zastępcza mają prawo do czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wycieczką, w wymiarze 30 dni kalendarzowych w okresie 12 miesięcy. Musi wtedy poinformować o planowanym wycieczku organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. Wówczas na ten okres piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej.

Rodziną pomocową może być:

- rodzina zastępcza niezawodowa,
- rodzina zastępcza zawodowa,
- prowadzący rodzinny dom dziecka,

- małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub rodziny przysposabiającej.

Rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka może przyjąć dziecko jako rodzina pomocowa bez względu na liczbę dzieci pozostających pod ich opieką. Czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy. Podstawą umieszczenia dziecka w rodzinie pomocowej jest umowa między starostą a rodziną pomocową. Umowa określa w szczególności:

- strony umowy,
- cel i przedmiot umowy,
- miejsce sprawowania pieczy zastępczej,
- sposób i zakres finansowania pieczy zastępczej,
- liczbę dzieci powierzonych rodzinie pomocowej,
- wysokość świadczeń przysługujących rodzinie pomocowej oraz sposób wypłaty,
- zakres niezbędnej pomocy w razie choroby osób tworzących rodzinę pomocową lub problemów z powierzonymi dziećmi,
- uprawnienia starosty w zakresie bieżącej kontroli wykonywania umowy,
- czas, na jaki umowa została zawarta,
- warunki i sposób zmiany oraz rozwiązania umowy.

O zawartej umowie starosta zawiadamia niezwłocznie sąd.

Ze względu na ograniczony dostęp do placówek w formie rodzinnej, w niniejszej publikacji zaprezentowano przykłady form instytucjonalnych. Odnosi się to również do przypadku interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

[2.1] Placówka opiekuńczo-wychowawcza

Placówka opiekuńczo-wychowawcza prowadzona jest przez powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację takiego zadania. Może być również prowadzona na terenie innego powiatu na zasadzie porozumienia zawartego pomiędzy starostami powiatów.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza pełni następujące zadania:

1. zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne;

2. realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku,
3. umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej,
4. podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny,
5. zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych,
6. obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi,
7. zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

W zakresie wykonywanych zadań placówka opiekuńczo-wychowawcza współpracuje z sądem, powiatowym centrum pomocy rodzinie, rodziną, asystentem rodziny, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej, a także z innymi osobami i instytucjami, wykazującymi chęć wspierania działań wychowawczych, jeżeli zostaną zaakceptowane przez dyrektora placówki oraz uzyskają pozytywną opinię organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Podopieczni placówek opiekuńczo-wychowawczych (POW)

W placówkach POW typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej **10. roku życia**, wymagające szczególnej opieki lub mające **trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie**. W wyjątkowych przypadkach mogą być przyjęte do placówki dzieci poniżej 10. roku życia, w szczególności w wyniku złego stanu zdrowia lub jeżeli dotyczy to rodzeństwa. Placówki typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego mogą w tym samym czasie przyjąć łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość, przebywając w pieczy zastępczej. W przypadku POW typu rodzinnego – nie więcej niż 8 dzieci. Za zgodą dyrektora takiej placówki oraz po uzyskaniu zezwolenia wojewody, w wyjątkowych wypadkach w placówce można umieścić maksymalnie 10 osób.

Organizacja placówki opiekuńczo-wychowawczej

Placówką opiekuńczo-wychowawczą kieruje **dyrektor**. Powinien posiadać, w przypadku placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego, **specjalistyczne wykształcenie**, a mianowicie tytuł zawodowy **magistra** lub tytuł **równorzędny**⁴⁷:

- a) na kierunku pedagogika, pedagogika specjalna, psychologia, nauki o rodzinie lub na innym kierunku, którego program obejmuje resocjalizację, pracę socjalną, pedagogikę opiekuńczo-wychowawczą,

---

⁴⁷ Art. 97 ustawy.

albo

- b) na dowolnym kierunku, uzupełniony studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, nauk o rodzinie lub resocjalizacji.

W przypadku placówki opiekuńczo-wychowawczej typu dziennego dyrektorem może być osoba, która:

1. posiada co najmniej wykształcenie średnie,
2. posiada świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez placówkę,
3. posiada pozytywną opinię organizatora pieczy zastępczej odnośnie predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora.

Dyrektor placówki opiekuńczo-wychowawczej może pełnić równocześnie funkcję wychowawcy.

Pozostałe osoby pracujące z dziećmi w POW winny posiadać następujące kwalifikacje⁴⁸:

- wychowawca – wykształcenie wyższe:
  1. na kierunku pedagogika, pedagogika specjalna, psychologia, praca socjalna, nauki o rodzinie lub na innym kierunku, którego program obejmuje resocjalizację, pracę socjalną, pedagogikę opiekuńczo-wychowawczą, albo
  2. na dowolnym kierunku, uzupełniony studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, nauk o rodzinie lub resocjalizacji;
- pedagog – tytuł zawodowy magistra na kierunku pedagogika albo pedagogika specjalna,
- psycholog – prawo wykonywania zawodu psychologa;
- osoba prowadząca terapię – udokumentowane przygotowanie do prowadzenia terapii o profilu potrzebnym w pracy z dzieckiem i rodziną;
- opiekun dziecięcy – ukończona szkoła przygotowująca do pracy w zawodzie opiekuna dziecięcego lub pielęgniarki albo studia pedagogiczne;
- pracownik socjalny – wykształcenie wyższe uprawniające do wykonywania zawodu.

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego od wychowawcy wymagane jest wykształcenie średnie oraz pozytywna opinia organizatora rodzinnej pieczy zastępczej odnośnie predyspozycji do pełnienia funkcji wychowawcy⁴⁹.

⁴⁸ Art. 98 ustawy.

⁴⁹ Art. 98, ust. 2 ustawy.

Organizacja pracy w POW

Praca z dzieckiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej jest organizowana zgodnie z **planem pomocy dziecku** sporządzonym i realizowanym przez wychowawcę we współpracy z asystentem rodziny. Za realizację zadań wynikających z planu odpowiada wychowawca, który pozostaje w stałym kontakcie z rodziną. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego powiat lub podmiot prowadzący placówkę opiekuńczo-wychowawczą, na wniosek dyrektora placówki, zatrudnia w placówce:

- co najmniej jedną osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich (gdy w placówce przebywa więcej niż 4 dzieci),
- co najmniej dwie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki na dziećmi i przy pracach gospodarskich (gdy w placówce przebywa więcej niż 8 dzieci).

Typy placówek opiekuńczo-wychowawczych

Placówka opiekuńczo-wychowawcza prowadzona jest jako jeden z **czterech typów**⁵⁰:

- POW typu socjalizacyjnego,
- POW typu interwencyjnego,
- POW typu specjalistyczno-terapeutycznego,
- POW typu rodzinnego.

Typ placówki opiekuńczo-wychowawczej jest określony w **regulaminie** placówki. Możliwe jest też łączenie zadań placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno-terapeutycznego przez jedną placówkę opiekuńczo-wychowawczą.

Na koniec 2013 r. na terenie województwa małopolskiego działało 77 placówek opiekuńczo-wychowawczych. Stanowiły one 8,1% wszystkich (946) placówek tego typu w Polsce.

---

⁵⁰ Art. 101 ustawy.

Tabela. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w województwie małopolskim (stan na koniec 2013 r.)

		Placówki	Miejsca	Wychowankowie
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	2012	73	1318	1235
	2013	77	1363	1301
<i>Socjalizacyjne</i>		45	979	956
<i>Interwencyjne</i>		6	136	114
<i>Specjalistyczno-terapeutyczne</i>		1	17	13
<i>Rodzinne</i>		24	187	172
Łączące zadania placówek		1	44	46

Źródło: PIECZA ZASTĘPCZA, PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO ORAZ ZAKŁADY STACJONARNE POMOCY SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2013 R., Informacja sygnałowa nr 7, Urząd Statystyczny w Krakowie, czerwiec 2014, www.stat.gov.pl/krak.

[2.1a] Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego

POW typu socjalizacyjnego realizuje następujące zadania:

- zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby (emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne, religijne);
- zapewnia zajęcia wychowawcze, terapeutyczne, przygotowujące do życia społecznego;
- realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku;
- zapewnia dzieciom kształcenie, wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych;
- zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych;
- podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub umieszczenia w rodzinnych formach opieki zastępczej;
- pracuje z rodziną dziecka;
- organizuje dla swoich wychowanków odpowiednie formy opieki w środowisku oraz kontakt z rodzinami zaprzyjaźnionymi.

Przykład placówki opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego

Centrum Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych św. Ludwika Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia w Krakowie, ul. Piekarska 4, jest niepubliczną, katolicką jednostką organizacyjną. Organem prowadzącym Centrum jest Prowincja Krakowska Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo.

W skład Centrum Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych św. Ludwika wchodzi trzy placówki typu socjalizacyjnego:

DWÓJKA – Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego dla 14 osób przy ul. Piekarskiej 2A w Krakowie,

CZWÓRKA – Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego dla 14 osób przy ul. Piekarskiej 4 w Krakowie,

SZÓSTKA – Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego dla 14 osób przy ul. Piekarskiej 6 w Krakowie.

Centrum utworzone zostało w celu wspólnej obsługi ekonomiczno-administracyjnej i organizacyjnej w/w Placówek.

Celem Centrum jest wspieranie Placówek w podejmowaniu działań zmierzających do powrotu dziecka do rodziny bądź do umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej albo jego usamodzielnienia, a w szczególności:

- zapewnienie dzieciom częściowo lub całkowicie pozbawionym opieki rodziców, całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajanie jego niezbędnych potrzeb, w szczególności emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych do czasu powrotu dziecka do rodziny, umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej lub jego usamodzielnienia;
- zapewnienie wychowankom atmosfery na wzór rodzinnej i warunków rozwoju opartych na wartościach i zasadach personalizmu chrześcijańskiego;
- realizowanie przygotowanego we współpracy z asystentem rodziny Planu Pomocy Dziecku;
- podejmowanie działań mających na celu doprowadzenie do powrotu dziecka do rodziny bądź do umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej, albo jego usamodzielnienia;
- zapewnienie dzieciom kształcenia oraz możliwości wyrównywania opóźnień rozwojowych i szkolnych, a także tworzenie warunków do fizycznego, psychicznego i poznawczego rozwoju oraz wyrównywania deficytów rozwojowych dzieci;
- zapewnienie możliwości korzystania z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych;
- umożliwienie dzieciom regularnego, osobistego i bezpośredniego kontaktu z rodzicami

mi i opiekunami prawnymi oraz innymi osobami bliskimi, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał lub ograniczył ich prawo do osobistych kontaktów z dzieckiem;

- przygotowywanie dzieci do podejmowania odpowiedzialności za własne postępowanie oraz uczenie samodzielności w życiu;
- objęcie dziecka działaniami profilaktycznymi i terapeutycznymi.

Placówki organizują dla swoich podopiecznych szereg wydarzeń okolicznościowych, np. Piknik Rodzinny, Warsztaty Ludowe we współpracy z Krakowskimi Szkołami Artystycznymi „Pokoloruj Zabłocie”. Organizowane są wycieczki do różnych miejsc, np. do Centrum Nauki Kopernik, Wioski Indiańskiej, a także wyjazdy zagraniczne (Szwecja, Francja). Działalność wspierana jest przez darczyńców oraz pracę wolontariuszy.

www.ddziecka.pl

Przykład placówki opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego

Centrum Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych „Parkowa” w Krakowie

Centrum Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych „Parkowa” zapewnia obsługę trzech placówek opiekuńczo-wychowawczych – specjalistycznych – ukierunkowanych na pomoc dzieciom i młodzieży, które wykazują zaburzenia emocjonalne, zaburzenia w zachowaniu, zaburzenia psychiczne, zachowania depresyjne, problemy szkolne, problemy wieku dorastania (niemożność porozumienia się z rówieśnikami, rodzicami, rodzeństwem, dorosłymi) oraz takim, które dokonywały prób samobójczych.

W strukturze Centrum działają następujące placówki typu **socjalizacyjnego**:

- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Parkowa” – ul. Parkowa 12, przeznaczona dla 24 wychowanków,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Działkowa” – ul. Działkowa 24/21–22, przeznaczona dla 12 wychowanków,
- Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Benedykta” – ul. Świętego Benedykta 11/7, przeznaczona dla 6 wychowanków.

Do placówek przyjmowane są dzieci od 10. roku życia i młodzież do 18. roku życia. Głównym zadaniem placówek jest umożliwienie dziecku powrotu do domu rodzinnego

lub pomoc w usamodzielnieniu się – wejściu w dorosłe życie.

Pomoc udzielana jest poprzez oddziaływania wielopłaszczyznowe, na które składają się:

- praca wychowawczo-terapeutyczna z dzieckiem,
- praca z rodzicami,
- praca z całą rodziną (elementy terapii systemowej).

Celem tych oddziaływań jest:

- w stosunku do dziecka:
  - poprawienie relacji z rodzicami,
  - niwelowanie deficytów emocjonalnych,
  - niwelowanie zaburzeń zachowań,
  - kształcenie postaw prospołecznych,
  - umożliwienie realizacji obowiązku szkolnego;
- w stosunku do rodziców:
  - rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów rodzinnych,
  - wspieranie rodziców w pełnieniu ról rodzicielskich,
  - poprawianie komunikacji i relacji pomiędzy rodzicem i dzieckiem,
  - nabywanie bardziej skutecznych metod wychowawczych,
  - rozwiązywanie własnych emocjonalnych trudności wynikających z osobistych problemów rodzica,
  - złagodzenie kryzysu poprzez poprawę sytuacji szkolnej dziecka,
  - pomoc pracownika socjalnego.

Formy pracy

W placówkach prowadzone i wdrażane są liczne formy i metody pracy terapeutycznej, kierowane do wychowanków i do rodziców, a także prowadzone są formy pracy na rzecz wychowanków placówek. Centrum ma szereg propozycji programowych:

Dla wychowanków:

1. psychoterapia: grupowe zajęcia terapeutyczne, terapia indywidualna, relaksacja, Trening Zastępowania Agresji,
2. społeczność,
3. socjoterapia,
4. psychoedukacja i pedagogizacja: program zajęć edukacyjnych „Usamodzielnienie – droga ku dorosłości”, inne programy własne,
5. farmakoterapia.

Na rzecz wychowanków:

1. konsultacje,
2. zebrania kliniczne,
3. konsultacje systemowe,
4. współpraca z instytucjami zaangażowanymi w pomoc rodzinie i dziecku (MOPS, PCPR, sąd, kurator sądowy, szkoła, ośrodki uzależnień itd.).

Dla rodziców:

1. terapia indywidualna rodzica,
2. terapia rodzin: terapia małżeńska, terapia domowa, interwencja domowa, konsultacja systemowa,
3. grupa wsparcia,
4. poradnictwo.

W pracy wychowawczej wykorzystywane są następujące metody:

- „Społeczność” – cotygodniowe zebranie młodzieży i wychowawców mające na celu kształtowanie zachowań prospołecznych, dla młodzieży; spotkania te funkcjonują też jako „grupa wsparcia”, w której otrzymują wskazówki dotyczące własnego zachowania;
- „Samorząd Wychowanków”, który jest wybierany przez Społeczność w jawnych wyborach – praca nad pełnieniem ról, zdobywaniem akceptacji społecznej i poczucia własnej wartości;
- „Zajęcia wychowawcze” mające na celu wdrażanie do umiejętności nawiązywania i utrzymywania prawidłowych kontaktów interpersonalnych, wpajanie akceptowalnych społecznie wartości;
- „Trening Zastępowania Agresji” – spotkania prowadzone w ramach pracy nad elimi-

nowaniem zachowań agresywnych, samoagresji i biernej postawy wobec innych oraz siebie;

- „Zajęcia twórcze” rozwijające lub wzbudzające zainteresowania młodzieży, np. wieczory poezji, kącik redakcyjny (redagowanie gazetki wychowanków), kółko filmowe, kulinarne, muzyczne itp.;
- Prowadzenie „Złotej Księgi”, do której wpisywane są wszelkie pochwały za zachowania pozytywne dziecka (np. bezinteresowna pomoc, kultura osobista, praca na rzecz innych), i „Czarnej Księgi”, gdzie wpisywane są wszelkie uwagi dotyczące negatywnych zachowań młodzieży (np. agresja słowna lub fizyczna, niewypełnianie obowiązków, absencja szkolna). Obie księgi stanowią podstawę do wyznaczenia wysokości „kieszonkowego”, które ustalane jest przez Samorząd wychowanków przy akceptacji wychowawców i dyrekcji;
- „Odrabianki” – codzienne spotkania w celu prowadzenia zajęć „wyrównawczych” i przygotowania młodzieży do zajęć szkolnych – jest to również praca z wychowankami nad samodyscypliną związaną z nauką i nad wpajaniem nawyku codziennej nauki;
- wyjścia do muzeów, kina, teatru itp. – celem jest ukazanie sposobów konstruktywnego spędzania czasu wolnego i zainteresowanie światem zewnętrznym;
- „Zajęcia sportowe” (fitness, siłownia, basen, piłka nożna, gry zespołowe itp.), których głównym celem jest obniżenie napięcia emocjonalnego, ale również wspieranie rozwoju fizycznego, wpajanie zasad sportowego zachowania na boisku;
- „Zajęcia edukacyjne” mające na celu zwiększenie możliwości intelektualnych (np. konkursy wiedzy);
- Relaksacja – zajęcia obniżające poziom stresu i napięcie mięśniowe, uczące metod samodzielnej relaksacji;
- „Zajęcia profilaktyczne” – dotyczące negatywnych skutków palenia papierosów, nadużywania alkoholu, przyjmowania środków psychoaktywnych (narkotyków) itp.
- „Zajęcia prowadzone metodą integracji sensorycznej” dla dzieci z zaburzeniami centralnego układu nerwowego, w tym dla dzieci z trudnościami w uczeniu się, zaburzeniami rozwoju komunikacji w zakresie mowy biernej i czynnej, nadruchliwością i problemami z koncentracją uwagi czy obniżonym poziomem rozwoju intelektualnego.

Centrum zapewnia również swoim wychowankom:

- opiekę medyczną,
- stałe konsultacje z lekarzem pediatrą,
- kontrolę szczepień i stanu zdrowia dziecka,

- leki potrzebne w razie kuracji medycznej i środki higieniczne,
- zajęcia dotyczące spraw zdrowia i jego ochrony,
- konsultacje z lekarzami różnych specjalności w zależności od potrzeb dziecka,
- pomoc medyczną w razie powstałych urazów.

Na terenie placówki „Parkowa” funkcjonuje filia Gimnazjum nr 59, które wchodzi w skład Zespołu Placówek Resocjalizacyjno-Socjoterapeutycznych, z siedzibą w Krakowie przy ul. Górka Narodowa 116. Wychowankowie uczą się w kilkusobowych klasach, dzięki temu program nauczania jest dostosowany do ich możliwości, a wychowawcy pozostają w stałym kontakcie z nauczycielami i na bieżąco kontrolują osiągnięcia szkolne. Nauczyciele poza uprawnieniami związanymi z nauczaniem przedmiotem, posiadają wykształcenie z zakresu resocjalizacji. Pozostała młodzież uczy się w szkołach ponadgimnazjalnych (poza terenem placówki).

Koła zainteresowań, zajęcia dodatkowe
Placówka „Parkowa”

[2.1b] Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu interwencyjnego

Placówki typu interwencyjnego realizują zadania związane z doraźną opieką nad dzieckiem w sytuacji kryzysowej. Placówki przyjmują dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia dziecku opieki. Dziecko może być przyjęte do placówki na podstawie orzeczenia sądu, w przypadku doprowadzenia go przez Policję lub Straż Graniczną lub na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej, a także w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Przy przyjmowaniu dzieci do placówki nie ma znaczenia miejsce zamieszkania, a pobyt dziecka w placówce nie może trwać dłużej niż 3 miesiące. Okres pobytu może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w pieczy zastępczej. W przypadku przyjęcia do placówki dziecka poniżej 10. roku życia niezwłocznie jest ono przenoszone do jednej z rodzinnych form pieczy zastępczej.

Przykład placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu interwencyjnego działająca w ramach **Centrum Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych „Dzieło Pomocy Dzieciom” w Krakowie**

Placówka interwencyjna przeznaczona jest dla małych dzieci w wieku od 2,5 do 10–12

lat, wymagających natychmiastowego rozpoczęcia sprawowania opieki i wychowania, w chwili szczególnego kryzysu rodzinnego, porzucenia, zaniedbania itp.

W ramach pomocy interwencyjnej dzieci mogą przebywać tu nie dłużej niż trzy miesiące, a w wyjątkowych sytuacjach ich pobyt może być przedłużony, nie dłużej jednak niż o trzy miesiące.

Zadania placówki:

- w zakresie opieki nad dzieckiem:
  - zapewnienie doraźnej całodobowej opieki dzieciom umieszczonym w pogotowiu;
  - opracowanie diagnozy pedagogicznej, psychologicznej i lekarskiej oraz wskazań wychowawczych i dydaktycznych dla wychowanka;
  - kwalifikowanie dzieci do zastępczych form wychowania rodzinnego lub odpowiednich placówek opiekuńczo-wychowawczych;
  - zapewnienie dzieciom rodzinnej atmosfery i właściwych warunków rozwoju;
  - zapewnienie realizacji obowiązku szkolnego;
  - zapewnienie pomocy specjalistycznej w przypadku występowania zaburzeń u dzieci;
  - poszukiwanie dróg rozwiązania problemu kryzysu w rodzinie dziecka;
- w zakresie pomocy w rodzinie:
  - rozpoznanie przyczyny kryzysu w rodzinie;
  - pomaganie rodzinie w kryzysie poprzez wspieranie radą i pomocą, kierowanie do specjalistycznych instytucji świadczących pomoc;
  - praca z rodziną nad stworzeniem warunków powrotu dziecka do domu rodzinnego.

Placówka prowadzi tzw. czerwoną linię – w ramach współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej udziela pomocy interwencyjnej dla dzieci w wieku do 10 lat (lub starszych – w przypadku rodzeństwa). Dzieci przywiezione w ramach interwencji policji lub sądu czy też na prośbę samych rodziców w godzinach popołudniowych lub nocnych są kierowane do pogotowia rodzinnych lub pozostają w placówce interwencyjnej „Dzieło Pomocy Dzieciom”.

Ośrodek Opiekuńczo-Wychowawczy „Dzieło Pomocy Dzieciom” jest placówką finansowaną głównie ze środków Gminy Miejskiej Kraków za pośrednictwem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Organem założycielskim i prowadzącym Ośrodek jest Przełożony Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie z siedzibą w Krakowie przy Małym Rynku 8.

Cały Ośrodek jest wielofunkcyjną placówką opiekuńczo-wychowawczą. Zapewnia dziecku dzienną i całodobową opiekę oraz wychowanie, realizując zadania przewidziane dla placówki wsparcia dziennego, placówki interwencyjnej i placówki socjalizacyjnej, a także łączyienne i całodobowe działania terapeutyczne, interwencyjne i socjalizacyjne skierowane na dziecko i rodzinę dziecka.

Organizacja życia i pracy w Ośrodku Opiekuńczo-Wychowawczym „Dzieło Pomocy Dzieciom”

Dzieci, w zależności od ich indywidualnych potrzeb, mieszkają w jednym z dwóch domów – w Krakowie przy ul. Rajskiej 10 lub w Żmiącej k/Limanowej. System pracy wychowawców w obydwu domach jest taki sam. Dzieci mają od zaraz zapewnioną konsultację i diagnozę lekarską oraz stałą opiekę psychologiczno-pedagogiczną. Opiekę nad nimi sprawuje w każdej grupie na zmianę dwóch wychowawców. Mieszkają oni z dziećmi 24 godziny na dobę niezmiennie przez okres jednego tygodnia, co pozwala stworzyć dzieciom namiastkę życia rodzinnego, rekompensując brak prawdziwego domu. Wychowawcy to nie „pan”, „pani”, tylko „ciocia” i „wujek”. Organizują oni dzieciom zajęcia dydaktyczne, włączają je w pomoc przy codziennych czynnościach domowych. Kształtuje to samodzielność, obowiązkowość dzieci, pozwala im poczuć się potrzebnymi i ważnymi współgospodarzami domu. W czasie wolnym organizowane są dla dzieci zajęcia sportowe, muzyczne, teatralne, komputerowe, wycieczki krajoznawcze, wyjazdy na narty. W opiece nad dziećmi wspierają wychowawców wolontariusze oraz zaprzyjaźnione rodziny.

www.dpd.pl

[2.1c] Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego sprawowana jest opieka nad dzieckiem o indywidualnych potrzebach, w szczególności⁵¹:

- legitymującym się orzeczeniem o niepełnosprawności albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności;
- wymagającym stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii;
- wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych.

Zadania placówki koncentrują się wokół zapewnienia zajęć o charakterze wychowawczym, socjoterapeutycznym, korekcyjnym, kompensacyjnym, logopedycznym, terapeutycznym, rekompensujących braki w wychowaniu w rodzinie i przygotowujące do życia społecznego, a dzieciom niepełnosprawnym także odpowiednią rehabilitację i zajęcia rewalidacyjne.

⁵¹ Art. 105 ustawy.

Przykład placówki opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego

Ośrodek Terapii Uzależnień Dzieci i Młodzieży w Jeżówce

Ośrodek Terapii Uzależnień Dzieci i Młodzieży w Jeżówce jest placówką opiekuńczo-wychowawczą typu specjalistyczno-terapeutycznego. Placówka świadczy całodobową kompleksową opiekę nad młodymi ludźmi uzależnionymi od środków psychoaktywnych. Do placówki przyjmowana jest młodzież od 16. do 18. roku życia ze stwierdzonym uzależnieniem od środków psychoaktywnych.

Ośrodek położony jest na północno-zachodnich krańcach Małopolski (powiat olkuski) w otoczeniu pięknej jurajskiej przyrody.

Placówka oferuje całodobową opiekę wykwalifikowanej kadry, w tym specjalistów terapii uzależnień, wychowawców, psychologa, dostęp do nauki w zależności od potrzeb dzieci, komfortowe warunki mieszkaniowe (pokoje 2–3-osobowe z łazienkami), pełne wyżywienie dostosowane do potrzeb rozwojowych, kulturowych, religijnych oraz stanu zdrowia, sale wielofunkcyjne – do nauki i wypoczynku, pokój gościnny, aneks kuchenny. Placówka zapewnia również stały dostęp do usług świadczonych przez lekarzy oraz specjalistów terapii uzależnień Dziennego Oddziału Terapii Uzależnień od Substancji Psychoaktywnych Dzieci i Młodzieży NZOZ Nowy Szpital w Olkuszu.

Wychowankowie, poza zajęciami specjalistycznymi z zakresu terapii uzależnień, mają także możliwość udziału w zajęciach cyklicznych i specjalistycznych (kompensacyjno-wyrównawczych, rewalidacyjnych, treningu umiejętności społecznych, zajęciach z podstaw komunikacji interpersonalnej, zajęciach z zakresu higieny i estetyki wyglądu zewnętrznego, zajęciach porządkowych i kulinarnych, zajęciach komputerowych, podróźniczych, hobbyistycznych, sportowych, integracyjnych, ogólnorozwojowych, zajęciach z zakresu arteterapii, elementów filmoterapii). Czas wolny wychowankom wypełniają spacer, zabawy plenerowe, wyjazdy na basen, do kina oraz pogadanki ze specjalistami organizowane na terenie placówki.

www.otujezowka.pl

Przykład placówki opiekuńczo-wychowawczej typu specjalistyczno-terapeutycznego

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu specjalistyczno-terapeutycznego Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP

Placówka jest niepubliczną placówką opiekuńczo-wychowawczą, zapewniającą całodobową opiekę i wychowanie dla dziewcząt o obniżonej normie intelektualnej w wieku od 6. roku życia, pozbawionych częściowo lub całkowicie opieki w rodzinach naturalnych.

W Placówce przebywają dziewczęta o obniżonej normie intelektualnej:

- z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim,
- umiarkowanym,
- na pograniczu normy intelektualnej.

Dziewczęta są przyjmowane do placówki na podstawie postanowienia Sądu Rodzinnego i Nieletnich oraz skierowania z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie, przy ul. Józefińskiej 14. Placówka ma siedzibę w Krakowie przy ul. Lenartowicza 4 w domu własnym Zgromadzenia. Organem prowadzącym jest Prowincja Krakowska Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NMP. Nadzór nad jakością działań, przestrzeganiem standardu wychowania i opieki, zgodności zatrudnienia z wymaganiami kwalifikacyjnymi sprawuje Wojewoda Małopolski. Placówka jest współfinansowana z Gminy Miejskiej Kraków za Pośrednictwem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Praca w Placówce opiera się na Planach Pomocy Dziecku oraz Planie wychowawczo-opiekuńczym placówki na dany rok szkolny. Celem zajęć specjalistyczno-terapeutycznych organizowanych w Placówce jest wyrównywanie braków ogólnorozwojowych i intelektualnych wychowanek. Dziewczęta również rozwijają swoje zainteresowania oraz zdolności muzyczne, plastyczne, sportowe, komputerowe. Poprzez zajęcia przygotowują się do samodzielności.

Zajęcia specjalistyczno-terapeutyczne prowadzone są w formie zajęć:

- socjoterapeutycznych,
- psychoterapeutycznych prowadzonych w grupach lub indywidualnie,
- rytmiczno-muzycznych,
- plastycznych,
- teatralnych,
- rewalidacyjnych,
- ruchowych,
- kulinarnych,
- komputerowych,
- praktycznych,
- pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla rodziców dzieci przebywających w Placówce.

Przy Placówce zostało założone Koło Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym im. bł. Edmunda Bojanowskiego.

www.ssluzebniczekiow.org

[2.1d] Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego

Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego:

1. tworzy jedną, wielodzietną rodzinę dla dzieci, którym nie znaleziono rodziny zastępczej;
2. wychowuje dzieci w różnym wieku, w tym dorastające i usamodzielniające się;
3. umożliwia wspólne wychowanie i opiekę licznemu rodzeństwu;
4. zapewnia dzieciom kształcenie, wyrównywanie opóźnień rozwojowych i szkolnych.

Podczas realizacji swoich zadań placówka współpracuje z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej i asystentem rodziny.

Przykład placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego

Wioska Dziecięca im. Janusza Korczaka w Rajsku

Wioska Dziecięca im. Janusza Korczaka w Rajsku to niepubliczna, rodzinna placówka opieki całodobowej nad dziećmi osieroconymi społecznie i naturalnie. Opiekę nad funkcjonowaniem Wioski Dziecięcej sprawuje Fundacja „Bliżej Człowieka”.

Wioskę tworzy 8 małych jednorodzinnych domków rozmieszczonych na powierzchni prawie 5 ha. W jej skład wchodzi również budynek administracyjno-gospodarczy. Teren wioski nie jest ogrodzony, aby mógł być ogólnie dostępny dla wszystkich odwiedzających. Na jej terenie znajdują się place zabaw dla dzieci, boiska do koszykówki i piłki nożnej oraz chatka grillowa. Dzieci wychowywane są w warunkach zbliżonych do prawdziwej rodziny. Mieszkają wraz z opiekunami, tzw. matkami zastępczymi lub rodzicami zastępczymi (w przypadku małżeństwa) w swoich domach, tworząc odrębne rodziny liczące od 6 do 8 dzieci i żyjące swoim własnym rytmem. Wioska jest społecznością otwartą. Dzięki temu dzieci mają stały kontakt z kolegami i koleżankami – sąsiadami z okolicznych domów. Dzieci chodzą do miejscowych publicznych szkół, w Oświęcimiu lub Rajsku i okolicy.

Większość dzieci przyjmowana jest do Wioski Dziecięcej z pogotowi opiekuńczych, domów dziecka lub z innych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Najczęściej w momencie przyjęcia nie przekraczają one 10. roku życia. Przy kwalifikowaniu obowiązuje zasada nierozdzielania rodzeństwa, dlatego w Wiosce często spotyka się kilkusobowe naturalne rodzeństwa, które wychowują się w jednej rodzinie wioskowej. Wszystkie przyjmowane dzieci są pozbawione opieki własnych rodziców przez przypadki losowe lub problemy społeczne. Opiekunowie, rodzice wioskowi, przejmują opiekę faktyczną i prawną nad powierzonymi dziećmi.

Opiekunów w codziennej pracy wspierają zatrudnieni przez Fundację „Blżej Człowieka” specjaliści. Zarówno opiekunowie, jak i dzieci mają możliwość korzystania z porad kierownika Wioski Dziecięcej, psychologa, pedagoga czy pracownika socjalnego oraz pomocy wolontariuszy. Kadra pedagogiczna dba o rozwój dzieci poprzez prowadzenie zajęć wyrównawczych, zajęć manualnych, zabaw grupowych.

Dzieci mieszkają w Wiosce do uzyskania samodzielności, czyli do 18. roku życia bądź do ukończenia szkoły, do której uczęszczały przed osiągnięciem pełnoletniości. Każdy z podopiecznych wybiera sobie opiekuna usamodzielnienia, którym może zostać każdy, np. pracownik Wioski, pełnoletni brat lub siostra, wujek czy kolega. Osoba ta musi jednak wykazywać się wysoką kulturą osobistą i odpowiedzialnością, gdyż to ona przejmuje opiekę nad „dzieciakiem”, wprowadzając go w dorosłe życie. Dzieci otrzymują pomoc w poszukiwaniu pracy oraz mieszkania. Nikt z nich nie opuszcza wioski zdany tylko na siebie. Zawsze mają swoich wioskowych rodziców, do których mogą wracać tak często, jak tylko chcą, wspólnie świętować (np. spędzać wigilię) czy „podrzucać” własne dzieci w momencie, gdy idą do pracy.

Głównym celem Wioski jest sprawienie, aby dzieci czuły się w wioskowych domach podobnie jak w rodzinie. Do każdego dziecka podchodzi się indywidualnie, pamiętając o bagażu doświadczeń, jaki z sobą dźwiga. Wychowując dzieci, kładzie się duży nacisk na wpajanie im uniwersalnych wartości, kształtowanie w nich uczciwości, obowiązkowości, poczucia odpowiedzialności, poszanowania drugiego człowieka, empatii oraz tolerancji. Dzięki temu poradzą sobie samodzielnie w dorosłym życiu.

Głównym zadaniem opiekunów wioskowych jest po prostu bycie rodzicem. Dodatkowe obowiązki nie różnią się od codziennej pracy każdego rodzica: prowadzenie domu, opieka nad dziećmi, dbanie o ich prawidłowy rozwój, kontakt ze szkołą, wizyta u lekarza. Rodzic odpowiedzialny jest za kształtowanie wzorców, stymulację rozwoju, kształtowanie charakteru, rozwój emocjonalny. Dzieci muszą zdobyć wiele umiejętności, które w przyszłości pozwolą im na założenie własnej rodziny. Ważne, aby przekazać im jak najwięcej wartości, które ułatwią im wejście w świat dorosłych, nie zapominając, że od momentu rozpoczęcia wspólnego życia, domek staje się ostoją dla rodziny.

Opiekunami w Wiosce Dziecięcej mogą zostać małżeństwa lub samotne kobiety. Oprócz predyspozycji psychicznych i fizycznych, osoba chętna do podjęcia się prowadzenia domu i opieki nad dziećmi musi spełniać wymagania formalne. Osoby, które mogą sprawować opiekę nad dziećmi w Wiosce Dziecięcej zasadniczo powinny być w wieku od 30 do 40 lat. Kandydaci powinni mieć wykształcenie wyższe pedagogiczne (w przypadku małżeństw przynajmniej jedna z osób) lub deklarować chęć jego uzupełnienia, ukończony kurs na opiekunów zastępczych oraz kurs organizowany podczas szkolenia w Fundacji „Blżej Człowieka”. Przyszli opiekunowie muszą być gotowi na zmianę miejsca zamieszkania i przeprowadzanie się na stałe do Wioski Dziecięcej w Rajsku.

www.blizejczlowieka.org.pl

Porada!

Rejestr placówek opiekuńczo-wychowawczych w województwie małopolskim można znaleźć na stronie internetowej www.malopolska.uw.gov.pl/ w zakładce **Sprawy społeczne**.

[2.2] Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna

Regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne zapewniają specjalistyczną opiekę medyczną i rehabilitację dzieciom umieszczonym w tych placówkach i ośrodkach.

W placówce takiej umieszczane są dzieci wymagające stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji ze względu na stan zdrowia. Liczba dzieci w takiej placówce nie może przekraczać 30. Może ona być zwiększona za zgodą Wojewody, z uwzględnieniem specyfiki i zadań regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej. Do placówki może również być przyjęte dziecko z innego województwa, jeżeli dysponuje wolnym miejscem. Sytuacja ta wymaga zgody marszałka województwa.

[2.3] Interwencyjny ośrodek preadopcyjny

W interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym umieszcza się dzieci, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej. W tym samym czasie w ośrodku można umieścić nie więcej niż 20 dzieci. Pobyt dziecka w ośrodku preadopcyjnym nie może trwać dłużej niż do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia.

Interwencyjne ośrodki preadopcyjne zapewniają specjalistyczną opiekę medyczną i rehabilitację dzieciom umieszczonym w tych placówkach i ośrodkach.

Ośrodek adopcyjny w realizacji swoich zadań kieruje się dobrem dziecka i poszanowaniem jego praw.

Zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka

W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego oraz specjalistyczno-terapeutycznego, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym działa **zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka**

(„zespół”), który ocenia sytuację umieszczonego dziecka. Ocena sytuacji dziecka jest dokonywana w celu:

- ustalenia aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka;
- analizy stosowanych metod pracy z dzieckiem i rodziną;
- modyfikowania planu pomocy dziecku;
- monitorowania procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, umożliwiającą przysposobienie;
- oceny możliwości powrotu dziecka do rodziny lub umieszczenie go w rodzinnej pieczy zastępczej;
- informowanie sądu o potrzebie umieszczenia dziecka w placówce działającej na podstawie przepisów o systemie oświaty, działalności leczniczej lub pomocy społecznej.

W skład zespołu wchodzi w szczególności:

- dyrektor placówki lub osoba przez niego wyznaczona,
- pedagog, psycholog oraz pracownik socjalny, jeżeli są zatrudnieni w placówce,
- wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka,
- przedstawiciel organizatora rodzinnej pieczy zastępczej,
- lekarz i pielęgniarka, w miarę możliwości indywidualnych potrzeb dziecka,
- inne osoby, w szczególności asystent rodziny prowadzący pracę z rodziną oraz przedstawiciel ośrodka adopcyjnego.

Do udziału w posiedzeniu stałego zespołu mogą być zaproszeni inni przedstawiciele:

- sądu ze względu na miejsce położenia placówki,
- właściwego powiatowego centrum pomocy rodzinie,
- ośrodka pomocy społecznej,
- policji,
- ochrony zdrowia,
- instytucji oświatowych oraz organizacji społecznych zajmujących się statutowo problematyką rodziny i dziecka, a także osoby bliskie dziecku.

Zespół dokonuje okresowej oceny sytuacji dziecka w miarę potrzeb, nie rzadziej niż co pół roku, a w przypadku dziecka poniżej 3 lat, nie rzadziej niż co trzy miesiące. Wniosek dotyczący zasadności dalszego pobytu dziecka w placówce zostaje przesłany do sądu. Oceny sytuacji dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego dokonuje dyrektor w porozumieniu z organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej właściwym ze względu na położenie placówki. W sporządzaniu planu pomocy dziecku wspiera dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

2. Placówki wsparcia dziennego

Wśród placówek o charakterze opiekuńczo-wychowawczym, wspomagającym rodziny, można wskazać **placówki wsparcia dziennego**. Placówkę tego typu prowadzi gmina lub inny podmiot działający na zezwolenie wójta. Działalność placówki może mieć zasięg wykraczający poza jedną gminę⁵². Prowadzenie placówki wymaga zezwolenia wydawanego przez wójta gminy, pod warunkiem spełnienia warunków ustawowych. Zezwolenie takie wydawane jest na czas nieokreślony.

Placówka wsparcia dziennego współpracuje z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Placówki świadczą swoje usługi nieodpłatnie, z wyjątkiem sytuacji, w której dziecko zostaje skierowane do placówki przez sąd.

Placówki wsparcia dziennego obejmują opieką i wychowaniem dzieci w czasie pozalekcyjnym. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest dobrowolny, chyba że dziecko do placówki skieruje sąd. Pod opieką jednego wychowawcy w placówce wsparcia dziennego, w tym samym czasie, może przebywać nie więcej niż 15 dzieci. Przy zapewnianiu opieki nad dziećmi przebywającymi w placówce wsparcia dziennego placówki mogą korzystać z pomocy wolontariuszy. Szczegółowe zadania oraz organizację działania placówki wsparcia dziennego określa **regulamin organizacyjny placówki** wsparcia dziennego opracowany przez kierownika tej placówki.

Placówki wsparcia dziennego pełnią funkcje opiekuńcze, wspierają rodziców w wychowywaniu dzieci, uczą gospodarowania czasem, odpowiedzialności, obowiązkowości. W placówkach tych prowadzi się zajęcia socjoterapeutyczne, wspomagające dzieci z zaburzeniami zachowania. Istnieją też placówki wsparcia dziennego niosące pomoc specjalistyczną dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych.

Placówka wsparcia dziennego może też być prowadzona w połączonych formach, tj. opiekuńczej, specjalistycznej oraz pracy podwórkowej. Placówką wsparcia dziennego kieruje kierownik. Osoby pracujące z dziećmi w placówce wsparcia dziennego (wychowawca, pedagog, psycholog, terapeuta, opiekun dziecięcy) muszą posiadać określone w ustawie kwalifikacje⁵³.

---

⁵² Art. 18 ustawy.

⁵³ Art.26 ustawy.

Placówka **wsparcia dziennego** może być prowadzona w jednej z trzech form⁵⁴:

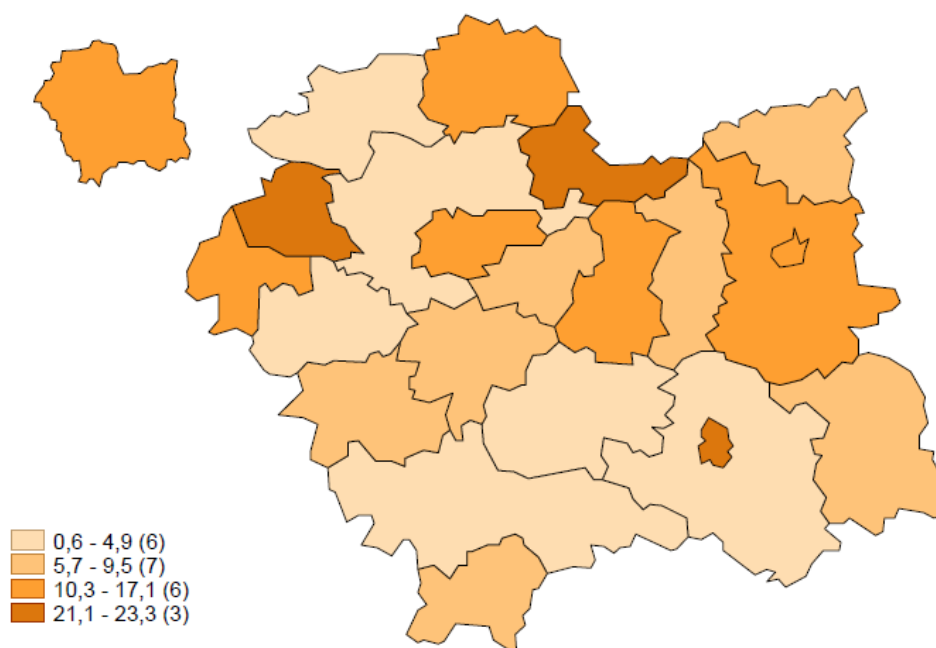
- **opiekuńczej** (koła zainteresowań, świetlice, kluby środowiskowe, ogniska wychowawcze),
- **specjalistycznej**,
- **pracy podwórkowej**.

W województwie małopolskim opiekę dzienną w roku 2013 zapewniało 186 placówek prowadzonych w formie opiekuńczej lub specjalistycznej.

Tabela . Placówki wsparcia dziennego w województwie małopolskim (stan na koniec 2013 r.).

		Placówki	Miejsca	Korzystający
Placówka wsparcia dziennego	2012	226	8171	7602
	2013	186	6833	6126
<i>Opiekuńcze</i>		155	4847	4139
<i>Specjalistyczne</i>		31	1986	1987

Źródło: PIECZA ZASTĘPCZA, PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO ORAZ ZAKŁADY STACJONARNE POMOCY SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2013 R., Informacja sygnałna nr 7, Urząd Statystyczny w Krakowie, czerwiec 2014, www.stat.gov.pl/krak.

Rysunek 1. Korzystający z placówek wsparcia dziennego na 1 tys. dzieci do 18. roku życia w 2013 r. w województwie małopolskim

Źródło: PIECZA ZASTĘPCZA, PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO ORAZ ZAKŁADY STACJONARNE POMOCY SPOŁECZNEJ W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM W 2013 R., Informacja sygnałna nr 7, Urząd Statystyczny w Krakowie, czerwiec 2014, www.stat.gov.pl/krak.

⁵⁴ Art. 24 ustawy.

Placówka wsparcia dziennego w formie opiekuńczej

Do zadań placówki prowadzonej w formie opiekuńczej należy zapewnienie dziecku:

- opieki i wychowania,
- pomocy w nauce,
- organizacji czasu wolnego,
- zabawy i zajęć sportowych
- możliwości rozwoju zainteresowań.

Przykłady placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej:

Placówka Wsparcia Dziennego „Mały Książę” (światlica)

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza Wsparcia Dziennego „Mały Książę” z siedzibą przy ul. Kurczaba 5 w Krakowie ma pod opieką 35 dzieci, uczniów szkół podstawowych i gimnazjum. Zatrudnia dwóch pedagogów i psychologa. Ponadto dzieci mają do dyspozycji kilkunastu wolontariuszy, którzy pomagają im w nauce. Placówka jest czynna od 15.30 do 19.30.

Misją placówki jest wszechstronna pomoc wychowankom, których rodziny przeżywają różnego rodzaju trudności (finansowe, wychowawcze, psychologiczne i społeczne).

Placówka realizuje własne cele poprzez zapewnienie dzieciom opieki wychowawczej, pedagogicznej i psychologicznej, pomoc w nauce i odrabianiu prac domowych, motywowanie do podejmowania wysiłku intelektualnego, tworzenie odpowiednich warunków do nauki, uczenie przestrzegania norm współżycia społecznego, budowanie spójnej grupy rówieśniczej opartej na konstruktywnych wartościach, minimalizującej ryzyko zaangażowania się w zachowania ryzykowne, uczenie nawiązywania i podtrzymywania więzi z rówieśnikami, wspieranie rozwoju dziecka we wszystkich jego przejawach, uczenie konstruktywnego radzenia sobie z emocjami, umożliwienie odreagowania stresu i napięcia, pomoc w kształtowaniu pozytywnej samooceny u wychowanków, współpracę z rodzicami, wspieranie ich w procesie wychowawczym.

Dzieci przebywające w placówce mają codziennie zapewniony gorący posiłek (obiad) i podwieczorek.

W celu rozwijania indywidualnych zainteresowań prowadzone są dla dzieci zajęcia:

- teatralne, umożliwiające dzieciom nabranie pewności siebie w wystąpieniach publicznych, ćwiczenie dykcji, wspieranie rozwoju tożsamości i osobowości poprzez eksperymentowanie z przyjmowaniem różnych ról;

- „Śladami świętych”, wspierające rozwój moralny u dzieci poprzez poznawanie sylwetek świętych i refleksję nad wartościami, jakie reprezentują;
- „Dookoła świata”, kształtujące wrażliwość i wiedzę na temat innych kultur i państw;
- plastyczne, rozwijające twórczą ekspresję i uzdolnienia artystyczne;
- ruchowe (aerobic, wyjścia na basen), korygujące wady postawy i skutki siedzącego trybu życia, dające możliwość odreagowania stresu poprzez aktywność fizyczną;
- filmowe i literackie, stymulujące rozwój kulturalny u dzieci;
- komputerowe, rozwijające niezbędną we współczesnym świecie umiejętność korzystania z komputera.

Wspólnie z dziećmi organizowane są również imprezy okolicznościowe (m.in. Boże Narodzenie, Dzień Matki, Dzień Babci i Dziadka) oraz ciekawe wycieczki do kin, muzeów, zabytków itp.

www.krakowcaritas.pl

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w **formie specjalistycznej** prowadzi zajęcia, m.in. socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, a także realizuje indywidualny program korekcyjny, psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię⁵⁵.

Przykład: **Specjalistyczna placówka opiekuńczo-wychowawcza wsparcia dziennego Placówka wsparcia dziennego w Wojniczu**

Placówka wsparcia dziennego w Wojniczu prowadzona jest w formie specjalistycznej. W placówce udzielana jest pomoc dzieciom i ich rodzinom zamieszkałym na terenie Gminy Wojnicz. W chwili obecnej (2015 r.) dysponuje 30 miejscami.

W ramach swojej działalności placówka zapewnia dzieciom opiekę dzienną i wychowanie oraz zaspokaja ich niezbędne potrzeby bytowe, rozwojowe, w tym emocjonalne, społeczne, religijne, a także zapewnia korzystanie z przysługujących na podstawie odrębnych przepisów świadczeń zdrowotnych i kształcenia. Pobyt dziecka w placówce

⁵⁵ Art. 24, ust. 3 ustawy.

jest bezpłatny. Dzieci przebywają w niej dobrowolnie, chyba że do placówki skieruje je sąd. Celem działania placówki jest praca z dziećmi o szczególnych potrzebach. Należą do nich dzieci:

- wychowujące się w środowisku niekorzystnym dla ich rozwoju: zagrożonym demoralizacją, przestępczością i uzależnieniami;
- zaniedbane wychowawczo, niedostosowane społecznie, mające trudności emocjonalne oraz trudności w zakresie realizacji programu szkolnego, przeżywające kryzysy szkolne, rodzinne, rówieśnicze, osobiste;
- wywodzące się z rodzin wymagających wielorakiego wsparcia: zagrożonych patologiami, niewydolnych wychowawczo, dotkniętych problemem bezrobocia, znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i mieszkaniowej.

Swoje zadania Placówka realizuje poprzez prowadzenie działalności:

- diagnostycznej,
- terapeutycznej,
- doradczej,
- profilaktycznej,
- edukacyjnej,
- socjalnej.

Placówką kieruje kierownik. Personel obejmuje wychowawców oraz zespół specjalistów, który ocenia sytuację dziecka i rodziny. Tworzą go:

- pedagog,
- psycholog,
- logopeda,
- terapeuta.

Skład i zadania zespołu określa regulamin organizacyjny. Placówka działa przez cały rok kalendarzowy, od poniedziałku do piątku, po 4 godz. dziennie. W dni wolne od nauki szkolnej, liczba dni oraz godzin funkcjonowania Placówki jest dostosowywana do lokalnych potrzeb. Godziny pracy placówki dostosowane są do potrzeb dzieci z uwzględnieniem warunków lokalowych.

www.bip.malopolska.pl/umwojnicz

Placówka wsparcia dziennego w formie podwórkowej

Idea prowadzenia pracy z dziećmi w tej formie polega na kierowaniu działań animacyjnych, socjoterapeutycznych, edukacyjnych czy sportowych dla dzieci spędzających swój wolny czas na ulicach, a więc udzielaniu wsparcia dzieciom i młodzieży „ulicznej”. **Tzw. wychowawcy podwórkowi (streetworkerzy)** pomagają rodzinie poprzez organizowanie zajęć dla dzieci na podwórkach, placach zabaw itp., w bezpośrednim kontakcie z dziećmi w ich środowisku. Założone cele realizują w szczególności poprzez doradzanie, wzbudzanie motywacji do korzystania z pomocy osób i instytucji, pomaganie w nawiązaniu kontaktu z odpowiednimi osobami i instytucjami, stymulowanie pożądanых zachowań, rozbudzanie pożytecznych zainteresowań i wskazywanie możliwości realizacji zamierzeń, wspieranie w sytuacjach kryzysowych. Spełniają oni różne funkcje⁵⁶:

- są rzecznikami interesów i praw dzieci i młodzieży, którym pomagają;
- podejmują interwencję w sytuacji, gdy stwierdzą, że dziecko jest krzywdzone;
- wpływają na zmianę zachowań podopiecznych – przez bliskie, bezpośrednie kontakty z dziećmi, dzięki wychowawczym, kulturotwórczym i korygującym działaniom dążą do wzmacniania pozytywnych nastawień, rozwoju aspiracji życiowych i pokazania możliwości ich realizacji w integracji i współdziałaniu ze środowiskiem.

Placówki tego typu są prowadzone przez gminę (lub podmiot, któremu zleciła ona realizację tego zadania lub który uzyskał zezwolenie wójta) albo powiat. W przypadku tworzenia takiej placówki nie ma wymogu posiadania lokalu, w którym placówka ma być prowadzona⁵⁷. Do placówki wsparcia dziennego prowadzonej wyłącznie w formie pracy podwórkowej, z uwagi na charakter pracy, nie będą mogły być przymusowo kierowane dzieci na podstawie orzeczenia sądu.

Porada!

Bazę placówek wsparcia dziennego w województwie małopolskim można znaleźć na stronie www.malopolskie.pl/Zdrowie/PS

Ponadto na stronach internetowych gmin, powiatów i województw, w biuletynie informacji publicznej publikowane są informacje o placówkach w danym regionie w ramach opracowywanych tzw. programów wspierania rozwoju rodziny. Programy takie zawierają informacje na temat placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym placówek wsparcia dziennego.

⁵⁶ „Bezpieczna ulica” – środowiskowy program pracy pedagogicznej, strona internetowa rządowego programu ograniczenia przestępczości i aspołecznych zachowań, „Razem bezpiecznie” <http://razembezpieczniej.msw.gov.pl/>.

⁵⁷ Art. 19 ust. 2 ustawy.

Placówki wychowania pozaszkolnego oraz inne placówki publiczne

Wybór placówek wychowania pozaszkolnego i innych placówek publicznych realizujących zadania wychowawcze znajduje odzwierciedlenie w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (dalej rozporządzenie). Określa ono rodzaje i szczegółowe zasady funkcjonowania placówek publicznych (schemat 3)⁵⁸. Należy do tej grupy zaliczyć:

I. Placówki oświatowo-wychowawcze, które obejmują:

[1] placówki wychowania pozaszkolnego:

- pałace młodzieży,
- młodzieżowe domy kultury,
- międzyszkolne ośrodki sportowe,
- ogniska pracy pozaszkolnej,
- ogrody jordanowskie,
- pozaszkolne placówki specjalistyczne;

oraz

[2] szkolne schroniska młodzieżowe:

- całoroczne,
- sezonowe.

II. Placówki dla dzieci i młodzieży wymagających specjalnej organizacji, metod i wychowania, które obejmują:

[1] Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze (MOW),

[2] Młodzieżowe Ośrodki Socjoterapii (MOS),

[3] Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze (SOSW),

[4] Specjalne Ośrodki Wychowawcze (SOW).

---

⁵⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach określa rodzaje i szczegółowe zasady funkcjonowania placówek publicznych, Dz.U. 2011 nr 109 poz. 631.

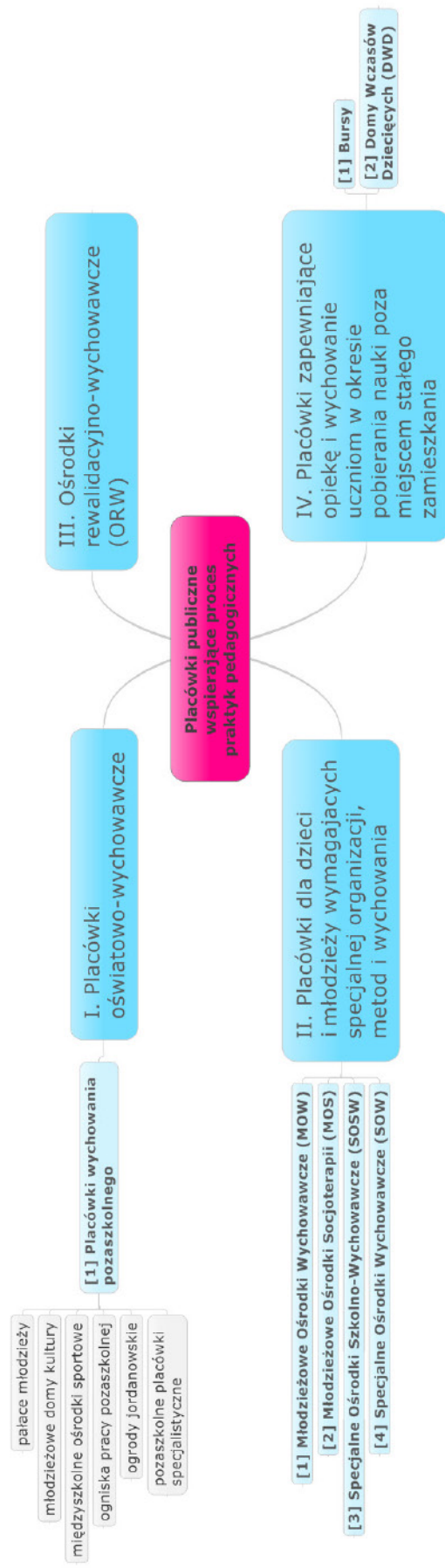
III. Ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze (ORW)

IV. Placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania

[1] Bursy,

[2] Domy Wczasów Dziecięcych (DWD).

Schemat 3. Placówki publiczne wspierające proces praktyk pedagogicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach określa rodzaje i szczegółowe zasady funkcjonowania placówek publicznych (Dz.U. 2011 nr 109 poz. 631)

[1] Placówki wychowania pozaszkolnego

Placówka wychowania pozaszkolnego realizuje zadania o charakterze edukacyjnym, wychowawczym, kulturalnym, profilaktycznym, opiekuńczym, prozdrowotnym, sportowym i rekreacyjnym. Wymienione zadania realizowane są przez⁵⁹:

1. Prowadzenie zajęć wspierających rozwój dzieci i młodzieży, mających na celu:
  - rozwijanie zainteresowań, szczególnych uzdolnień, doskonalenie umiejętności oraz pogłębianie wiedzy;
  - kształtowanie umiejętności spędzania czasu wolnego;
  - kształtowanie poszanowania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju i innych kultur oraz poczucia własnej tożsamości, w szczególności narodowej, etnicznej i językowej;
  - przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym.
  - Zajęcia mogą być organizowane w grupach. Sposób organizacji zajęć oraz liczbę wychowanków w grupie określa dyrektor placówki wychowania pozaszkolnego w uzgodnieniu z organem prowadzącym placówkę. Zajęcia stałe określone są w tygodniowym planie zajęć placówki wychowania pozaszkolnego.
2. Organizowanie:
  - imprez kulturalnych, w szczególności przeglądów, wystaw i festiwali,
  - wypoczynku i rekreacji dla dzieci i młodzieży,
  - działań alternatywnych wśród dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

W placówce wychowania pozaszkolnego są organizowane zajęcia stałe, okresowe lub okazjonalne, wynikające z potrzeb środowiska lokalnego, także poza swoją siedzibą. Działalność placówek oświatowo-wychowawczych ma charakter całoroczny, nie są przewidziane w nich ferie szkolne.

---

⁵⁹ Par. 3 ust. 1 rozporządzenia.

Przykład: Pałac Młodzieży

Pałac Młodzieży w Nowym Sączu

Pałac Młodzieży w Nowym Sączu jest publiczną placówką oświatowo-wychowawczą. Placówka kieruje do dzieci i młodzieży bogatą ofertę bezpłatnych zajęć w zakresie muzyki, plastyki, tańca, modelarstwa, rękodzieła, teatru i kabaretu oraz integracji europejskiej. Nauczyciele i instruktorzy umożliwiają dzieciom i młodzieży pożyteczne i efektywne spędzanie wolnego czasu przez cały rok. Młodzież uczestniczy w festiwalach, przeglądach, konkursach krajowych i zagranicznych, w których osiąga znaczące wyniki.

Obecnie do placówki uczęszcza niemal 3000 dzieci i młodzieży, którzy biorą udział w zajęciach 139 kół zainteresowań. Liczba ta stale się zwiększa. Pałac wdraża również nowe pomysły edukacji swoich podopiecznych, czego wyrazem jest powstanie nowatorskich programów kształcenia w ramach nowopowstałych kół tematycznych, m.in. koła artoterapii, bajkoterapii czy dziennikarstwa prasowego i radiowego.

Pałac realizuje stałe i cykliczne inicjatywy, których celem jest:

- promowanie bogactwa tradycji i folkloru w kraju i za granicą poprzez występy zespołu regionalnego „Sądeczoki” oraz lekcje regionalne prowadzone dla uczniów szkół sądeckich;
- promowanie polskiej poezji, także religijnej, poprzez organizację wojewódzkich i regionalnych konkursów recytatorskich;
- promowanie tradycyjnej kultury religijnej poprzez organizację ogólnopolskich konkursów, festiwalu piosenki i poezji religijnej oraz działalność Zespołu Wokalno-Tanecznego „Promyczki Dobra”;
- promowanie imprez kulturalnych niekomercyjnych dla mieszkańców Nowego Sącza oraz okolic;
- promowanie sztuki pod różnymi postaciami poprzez organizację szeroko pojętych wystaw artystycznych w Galerii Dziecięcej im. Stanisława Szafrana;
- promowanie twórczości dziecięcej poprzez organizację wielu imprez artystycznych – konkursów i festiwalu piosenki, konkursów recytatorskich, konkursów teatralnych;
- promowanie historii sztuki poprzez realizację lekcji dla dzieci i młodzieży w Dziecięcej Galerii im. Stanisława Szafrana.

Zajęcia organizowane przez Pałac Młodzieży obejmują 5 głównych działów:

- Dział muzyki i tańca,

- Dział nauki, techniki i sportu,
- Dział mediów i kultury słowa,
- Dział plastyczny,
- Dział folkloru i tradycji,
- Dziecięca galeria im. Stanisława Szafrana.

Istotnym wydarzeniem, podkreślającym szczególne zasługi Pałacu Młodzieży w Nowym Sączu w kształceniu i wychowywaniu młodego pokolenia, było nadanie w roku szkolnym 2010/2011 – przez Ministra Edukacji Narodowej – tytułu Miejsca Odkrywania Talentów. Było to zwieńczenie wieloletnich starań o to, aby placówka spełniała nie tylko najwyższe standardy edukacyjne, ale także aby była miejscem chętnie odwiedzanym przez uzdolnione dzieci i młodzież.

www.palacmlodziezy.pl

Przykład: Dom Kultury

Młodzieżowy Dom Kultury w Krakowie

Misją MDK jest oferowanie różnorodnych form spędzania czasu wolnego oraz stwarzanie warunków do wszechstronnego rozwoju talentów i zainteresowań dzieci i młodzieży. Każdego roku zróżnicowana oferta zajęć przyciąga nieomal półtora tysiąca uczestników w wieku od 4 do 21 lat. Większość z nich to mieszkańcy Czerwonego i Białego Prądnika. Jednak propozycje MDK są na tyle atrakcyjne, że korzystają z nich młodzi ludzie z innych, czasem bardzo odległych, dzielnic Krakowa. Zajęcia w blisko 100 grupach prowadzi wysoko wykwalifikowana kadra nauczycieli – instruktorów. Ich profesjonalizm, talent pedagogiczny i oddanie pracy gwarantują pogłębianie wiedzy i umiejętności oraz rozwój uzdolnień wychowanków. Wymiernym tego świadectwem są liczne nagrody, jakie dzieci i młodzież otrzymały podczas krakowskich czy ogólnopolskich konkursów.

Młodzieżowy Dom Kultury dysponuje dwoma nowocześnie wyposażonymi budynkami oraz boiskiem sportowym. W gmachu głównym położonym przy al. 29 Listopada 102 mieszczą się pracownie plastyczne, sale: informatyczna i psychoedukacyjna oraz sportowa i konferencyjna. W sąsiednim, gruntownie odnowionym w 2007 roku budynku przy al. 29 Listopada 100 znajdują się: multimedialna pracownia językowa, sale taneczna i teatralna oraz galeria sztuki „Na Strychu” mająca swą siedzibę na stylowym i przestronnym poddaszu.

Zajęcia organizowane przez MDK obejmują np.:

W kategorii Plastyka:

- „Pędzelek” – zajęcia dla dzieci w wieku 4–5 lat, rozwijające zainteresowania i uzdolnienia plastyczne.
- „Farbkoland” – plastyka dla dzieci (3–5 lat) wraz z rodzicami. Tematyka zajęć dostosowana jest do bieżących pór roku, zainteresowań i możliwości dzieci oraz konkursów plastycznych. Podczas cotygodniowych spotkań uczestnicy malują, rysują, wycinają na mniejszych i dużych formatach, rzeźbią, składają origami, przygotowują drobne upominki i małe formy ozdobne i dekoracyjne.
- „Plastuś” – plastyka dla dzieci w wieku 5–8 lat. Celem zajęć jest rozbudzenie plastycznych zainteresowań i rozwijanie uzdolnień twórczych dzieci oraz zachęcanie ich do aktywności i zamiłowania do sztuki. Podczas cotygodniowych spotkań uczestnicy malują, rysują, rzeźbią, składają origami, tworzą prace z użyciem różnych materiałów.
- „Tęczowa kraina” – plastyka dla dzieci w wieku 7–9 lat. Celem zajęć jest stymulowanie procesów wyobraźni oraz kształtowanie zainteresowań i rozwijanie uzdolnień twórczych. Tematyka zajęć dostosowana jest do zainteresowań dzieci. Uczestnicy malują, rysują, rzeźbią w glinie, tworzą papieroplastykę oraz biorą udział w licznych konkursach plastycznych.
- „Kolorowy świat” – zajęcia dla dzieci w wieku 9–12 lat. Oprócz plastyki i obserwacji natury prowadzimy działania z zakresu ekologii z użyciem materiałów ofiarowanych przez naturę, takich jak: kamienie i patyki, oraz naturalne surowce, wytworzone przez, jak: papier czerpany, sznurek, konopie itp. Nowością jest wprowadzanie elementów arteterapeutycznych.
- Warsztaty tworzenia biżuterii „Utkane koralem” – zajęcia dla uczniów w wieku 9–15 lat. Cykl spotkań dotyczących technik tworzenia biżuterii oraz rękodzieła artystycznego z wykorzystaniem takich materiałów, jak:
  - półfabrykaty do wyrobu biżuterii,
  - papier (technika quillingu, origami oraz papierowa wiklina),
  - masy plastyczne – modelina, masa papierowa, fimo,
  - materiały naturalne – kamień, drewno, pestki, zasuszone owoce,
  - druciki, włóczki, sznurki, wstążki (bransoletki przyjaźni, technika wire-wrapping oraz chainmaille i sutasz),
  - wełna chesankowa i filc (technika filcowania na sucho i na mokro),

- skrawki materiałów (techniki patchworku, podstawy szycia drobnych form),
  - kolorowe papiery (ozdobne kartki, pudełka, technika scrapbookingu, decoupage),
  - włóczka, kordonek, mulina (haftowanie).
- Zajęcia plastyczne dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych – w programie zajęć malarstwo sztalugowe i rysunek studyjny, podstawy kompozycji, plenery malarskie. Uczestnicy zajęć biorą udział w konkursach o różnej tematyce i zasięgu oraz wystawach. Kursy przygotowawcze do szkół i uczelni plastycznych – profesjonalne przygotowywanie prac do teczek egzaminacyjnych oraz do egzaminów (gimnazjum plastyczne, LSP, UP, ASP). Konsultacje.
  - Akademia Sztuki – wykłady przeznaczone są dla osób zdających maturę z historii sztuki, kandydatów na uczelnie artystyczne i do liceum plastycznego oraz wszystkich zainteresowanych sztuką.

W kategorii Taniec:

- „Gimnastyka dla przedszkolaka” – zajęcia dla dziewczynek w wieku 5–6 lat, które stawiają pierwsze kroki w gimnastyce. Na zajęciach ogólnorozwojowych z elementami gimnastyki dominują ćwiczenia kształtujące zwinność i gibkość oraz piękną sylwetkę i prawidłową postawę ciała.
- „Gimnastyka i taniec” – zajęcia dla dziewcząt w wieku 6–8 lat. Celem ich jest wprowadzenie poprzez zabawę i sportową rywalizację w świat gimnastyki i tańca. Podsumowaniem całorocznej pracy są Indywidualne Mistrzostwa MDK w Gimnastyce.
- „Akrobatyka i taniec” – zajęcia dla dziewcząt w wieku od 9 lat. Celem ich jest wprowadzenie w świat akrobatyki i tańca.
- Zespół taneczno-wokalny „Bim Bom” – zajęcia dla dzieci w wieku 6–8 lat kontynuujących proces edukacji taneczno-ruchowej rozpoczętej w grupach „Biedroneczki” i „Calineczki”.
- „Baletowy bzik” – zajęcia dla dzieci w wieku 6–9 lat, które chcą nie tylko zapoznać się z podstawami techniki, ale także dowiedzieć się, m.in., o czym jest Jezioro Łabędzie, co to jest pantomima, z czego składa się strój baletowy, co to znaczy: tutu, pointy, kalafonia.
- Zespół taneczny „Tip Top” – zajęcia dla dzieci w wieku 7–10 lat będące kontynuacją poszerzania wiedzy i umiejętności z zakresu tańca jazzowego, współczesnego, nowoczesnego z elementami baletu oraz improwizacji. Głównym celem jest nie tylko nauka ćwiczeń czy choreografii, ale także wykorzystanie potencjału i umiejętności uczestników zajęć w pierwszych próbach kreowania własnego materiału ruchowego.

- Zespół taneczny „ZygZak” – zajęcia dla młodzieży w wieku 10–14 lat, kontynuującej edukację taneczną. Podstawą działań będzie łączenie różnych stylów i technik tanecznych (taniec nowoczesny, jazzowy, współczesny w połączeniu z elementami baletu, treningu kondycyjnego, technik wspomagających czy improwizacji kontaktowej), w celu wykorzystania ich do tworzenia przez uczestników własnych kompozycji ruchowych i scenicznych.
- Zespół tańca współczesnego „Puls” – nowa formuła zajęć zakłada wymianę doświadczeń pomiędzy zaawansowanymi uczestnikami (studentki w wieku 20–23 lat) a młodzieżą na poziomie średnio zaawansowanym (w wieku 11–15 lat). Grupa będzie poszerzać umiejętności z zakresu techniki tańca współczesnego, teatru tańca, improwizacji, improwizacji kontaktowej (partnerowania), kompozycji, metod wspomagających, świadomości ciała oraz elementów technik dodatkowych, tj. taniec klasyczny, jazzowy oraz mody taneczne. Głównym założeniem jest współtworzenie etud i choreografii.

Teatr

- Grupa teatralna „Pestka” – dla dzieci w wieku 7–10 lat. W programie zabawy wspierające warsztat młodego aktora: dykcję, emisję głosu, ekspresję ruchu. Zespół wspólnie tworzy scenografię, kostiumy i rekwizyty. Celem zajęć jest integracja grupy, podniesienie umiejętności warsztatowych, praca nad konkretnymi spektaklami oraz prezentacja spektakli na przeglądach, festiwalach i dla szerokiej rzeszy widzów.
- Grupa Warsztatowa Sceny 5 na 3 – zajęcia prowadzone dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej; obejmują pracę nad emisją głosu, ćwiczenia dykcyjne, elementy plastyki ruchu, pracę z tekstem, przygotowanie spektaklu teatralnego.
- Teatr Między Wierszami – zespół młodzieży starszej (licealiści, studenci), w większości wywodzącej się z Grupy Warsztatowej Sceny 5 na 3, a chcącej doskonalić warsztat aktorski. Między Wierszami jest teatrem przygotowującym spektakle dla młodzieży i dorosłych, prezentowane w ramach działalności Sceny 5 na 3.

Ponadto MDK organizuje szereg zajęć dla dzieci i młodzieży z zakresu sportu i rekreacji, muzyki, języków obcych, multimediiów. Organizowane są również zajęcia dla dzieci w wieku 2–4 lat wraz z rodzicami, które mają na celu wspomaganie rozwoju psychofizycznego dziecka oraz budujące w nim pewność siebie. MDK oferuje również różnego rodzaju zajęcia dla grup zorganizowanych, np. spotkania edukacyjne w ramach programu profilaktyczno-wychowawczego pt. „Podaruj chwilę”. Oferta ta skierowana jest do przedszkoli i szkół podstawowych, a program dostosowany do wieku uczestników.

www.mdkna102.krakow.pl

Przykład: Międzyszkolny Ośrodek Sportowy

Przykład ogniska pracy pozaszkolnej

Ognisko Pracy Pozaszkolnej w Andrychowie

Ognisko Pracy Pozaszkolnej jest placówką publiczną wychowania pozaszkolnego, której podstawowym celem jest stworzenie dzieciom i młodzieży warunków do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa. Cele szczegółowe działalności Ogniska to:

- wszechstronny rozwój osobowości dzieci i młodzieży,
- kształtowanie uzdolnień, rozwijanie zainteresowań,
- organizowanie i przygotowanie do samodzielnej organizacji czasu wolnego,

Zajęcia pozalekcyjne prowadzone w placówce wpływają na rozwój osobowości i wiedzy, rozwijają indywidualność i uczą pracy w zespole, wyrabiają refleks i sprawność ruchową. Uczestnikami Ogniska Pracy Pozaszkolnej są dzieci w wieku przedszkolnym oraz dzieci i młodzież ucząca się.

Zajęcia z wychowankami placówki prowadzą wykwalifikowani nauczyciele.

Uczestnictwo w zajęciach jest dobrowolne, bezpłatne, uwarunkowane jedynie pisemnym zezwoleniem rodziców na udział w grupie czy zespole.

W OPP w Andrychowie działają grupy: teatralna, taneczne, muzyczne, plastyczne, języka angielskiego, Klub Podróżnika oraz koła szachowe.

W czasie ferii zimowych i letnich OPP realizuje specjalną ofertę programową dla dzieci i młodzieży. Większość zajęć odbywa się po godzinie 15.00.

www.owr.andrychow.pl

Przykład szkolnego ośrodka sportowego

Krakowski Szkolny Ośrodek Sportowy im. Szarych Szeregów jest placówką wychowania pozaszkolnego. Działa w środowisku krakowskim od 1965 roku. Jest kontynuatorem tradycji i idei dr. Henryka Jordana, która propagowała kształtowanie pełnowartościowej osobowości, rozwój cech fizycznych, umysłowych, moralnych, estetycznych dzieci i młodzieży. Ośrodek jest spadkobiercą Poradni Wad Postawy założonej dzięki staraniom i osobistemu zaangażowaniu Elżbiety Rudnickiej. Obecnie Krakowski Szkolny Ośrodek Sportowy jest jedyną w kraju i jedną z nielicznych w Europie placówką, w której profilaktyka medyczna tak wyraźnie wkracza w obszar oświaty. Z oferty KSOS tygodniowo korzysta 7500 dzieci i młodzieży.

Działalność dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą realizuje w działach:

- Gimnastyki korekcyjnej – prowadzi zajęcia dla dzieci z wadami postawy, skoliozami, chorobą Scheuermanna, z wadami kończyn dolnych, z przykurczami, nadwagą. Uczestnikami zajęć są dzieci i młodzież w wieku 6–16 lat. Grupy korekcyjne liczą maksymalnie 15 osób i podzielone są ze względu na płeć, wiek i rodzaj wady postawy. Rocznie około 2000 dzieci ćwiczy pod okiem 18 specjalistów z przygotowaniem z zakresu rehabilitacji ruchowej i fizjoterapii.
- Pływania – rokrocznie w Ośrodku około 5000 dzieci zdobywa umiejętność pływania oraz wiedzę, jak bezpiecznie, zdrowo i przyjemnie spędzić czas nad wodą. Prowadzone są zajęcia z nauki i doskonalenia pływania dla dzieci i młodzieży z krakowskich szkół. Oferowane są również zajęcia z pływania korekcyjnego dla dzieci z wadami postawy ciała. Zajęcia prowadzą instruktorzy i trenerzy pływania, absolwenci krakowskiej Akademii Wychowania Fizycznego. Zajęcia odbywają się na pięciu pływalniach.
- Rekreacji i sportu – zajęcia w poszczególnych sekcjach prowadzone są dla wszystkich miłośników czynnego wypoczynku, wszystkich, którzy uprawiają sport dla własnej satysfakcji i zdrowia. Dział proponuje zajęcia w sekcjach:
  - Badminton,
  - Brydż sportowy,
  - Narciarstwo,
  - Szachy,
  - Tenis stołowy,
  - Tenis ziemny.

KSOS realizuje wiele imprez, m.in. zawody pływackie, dni otwarte, mistrzostwa tenisa stołowego, festyny, turnieje itd.

www.ksos.pl

[2] Szkolne schroniska młodzieżowe

Zadania szkolnego schroniska młodzieżowego obejmują⁶⁰:

1. upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży krajoznawstwa i różnych form turystyki jako aktywnych form wypoczynku;
2. prowadzenie poradnictwa i informacji krajoznawczo-turystycznej;
3. zapewnienie dzieciom i młodzieży oraz ich opiekunom tanich miejsc noclegowych;
4. zapewnienie opieki i wychowania dzieciom i młodzieży przebywającym w schronisku.

Szkolne schronisko młodzieżowe całoroczne prowadzi działalność w samodzielnym budynku lub wydzielonej części budynku, natomiast szkolne schronisko młodzieżowe sezonowe jest organizowane w pomieszczeniach szkoły lub bursy. Szkolne schroniska młodzieżowe sezonowe prowadzą działalność okresowo, w tym w okresie ferii szkolnych oraz w dniach wolnych od nauki⁶¹.

Przykład: Szkolne Schronisko Młodzieżowe

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Bieczu

Celem Szkolnego Schroniska Młodzieżowego w Bieczu jest propagowanie turystyki oraz walorów krajobrazowych i kulturalnych Biecza i regionu poprzez:

- udzielanie tanich noclegów;
- udzielanie informacji turystycznej i kulturalnej;
- pomoc w organizacji imprez o charakterze turystyczno-kulturalnym.

Schronisko jest placówką oświatową całoroczną. Doba w Schronisku trwa od godziny 17.00 do 10.00 następnego dnia. Teren Schroniska jest ogrodzony oraz monitorowany kamerami na zewnątrz i wewnątrz budynku. Zapewniony jest całodobowy nadzór budynku.

Do dyspozycji gości Schronisko oddaje:

- 160 miejsc w pokojach 2-, 3- i 4-osobowych,

⁶⁰ Par. 5 rozporządzenia.

⁶¹ Par. 7 i 8 rozporządzenia.

- łazienki z ciepłą wodą, prysznice, umywalki, WC,
- kuchnie samoobsługowe oraz jadalnię dla grup zorganizowanych,
- możliwość zamówienia dla grup wycieczkowych całodziennego wyżywienia lub wybranych posiłków,
- świetlicę,
- salę telewizyjną (TV SAT, wideo, DVD),
- pralnię wyposażoną w pralkę automatyczną,
- możliwość korzystania z hali sportowej,
- monitorowany parking przy Schronisku,
- możliwość wypożyczenia rowerów.

www.pzpobiecz.pl

Przykład: Szkolne Schronisko Młodzieżowe

Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Rozdzielu

Obiekt jest placówką całoroczną, będącą doskonałym miejscem wypoczynku oraz idealną bazą do poznawania uroków Beskidu Wyspowego czy Pogórza Wiśnickiego. Schronisko położone jest przy drodze gminnej o niewielkim natężeniu ruchu, ok. 300 m od drogi wojewódzkiej Bochnia–Limanowa. Schronisko zaliczane jest do najwyższej, pierwszej, kategorii przeznaczonej dla tego typu obiektów całorocznych.

Schronisko swoją ofertę kieruje do:

- młodzieży szkolnej w zakresie organizacji zielonych i białych szkół, wycieczek integracyjnych, obozów letnich i zimowych, kolonii, półkolonii, obozów wędrownych i rajdów,
- grup zorganizowanych, instytucji i firm pod kątem organizacji szkoleń, spotkań, konferencji, prelekcji, programów turystyczno-wypoczynkowych, rekolekcji, imprez okolicznościowych,
- turystów indywidualnych.

Schronisko na powierzchni 500 m² oddaje swoim gościom do dyspozycji:

- 49 miejsc noclegowych w 9 pokojach (2 × 4 osobowy; 4 × 5 osobowy; 1 × 9 osobowy; 1 × 11 osobowy) wyposażonych w łóżka piętrowe,
- nowoczesny węzeł sanitarny,
- świetlicę z kominkiem wyposażoną w sprzęt RTV SAT, projektor multimedialny, mikrofon itp. oraz gry planszowe, mapy edukacyjne i lektury dla najmłodszych),
- kuchnię samoobsługową ze sprzętem kuchennym oraz jadalnię z kominkiem,
- pomieszczenie na suszenie i prasowanie odzieży,
- dwie szatnie na odzież i buty,
- miejsce na ognisko,
- niestrzeżony parking.

Z myślą o zielonych szkołach, wycieczkach szkolnych, a także obozach wędrownych Schronisko oferuje kilka propozycji na ciekawe spędzenie czasu:

- Dla piechurów – propozycje jednodniowych wycieczek po najciekawszych miejscach w okolicy opracowanych na podstawie istniejących szlaków pieszych i ścieżek rowerowych;
- Dla wycieczek z autokarem – wycieczki tematyczne np. „W Beskid Sądecki”, „W Pieniny”, „Przez Pogórze Wiśnickie”, „W Gorce”, „W Beskid Wyspowy”.

www.schronisko.rozdziele.pl

Porada!

Wykaz placówek oświatowo-wychowawczych można znaleźć w bazie Systemu Informacji Oświatowej (SIO) na stronie: www.cie.men.gov.pl w zakładce System Informacji Oświatowej > Wykaz Szkół i Placówek.

II. Placówki dla dzieci i młodzieży wymagających specjalnej organizacji, metod i wychowania

[1] **Młodzieżowe ośrodki wychowawcze** są prowadzone w dwóch formach, zależnie od grupy wychowanków⁶²:

- dla dzieci i młodzieży **niedostosowanych społecznie**, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji jako **resocjalizacyjno-wychowawcze**;
- dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim jako **resocjalizacyjno-rewalidacyjne**.

Zadania młodzieżowego ośrodka wychowawczego koncentrują się na eliminowaniu przyczyn i przejawów **niedostosowania społecznego** oraz przygotowaniu wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Podopiecznymi ośrodka wychowawczego jest młodzież w wieku 13–18 lat, w przypadku bardzo wysokiego stopnia demoralizacji wyjątkowo także dzieci od lat dziesięciu. W uzasadnionych przypadkach wychowanek (wychowanka) może przebywać w ośrodku aż do ukończenia 21 lat, lecz nie dłużej.

Prowadzenie publicznych placówek typu młodzieżowy ośrodek wychowawczy jest zadaniem własnym powiatu, możliwe jest funkcjonowanie niepublicznych placówek typu MOW, prowadzonych przez osoby prawne i fizyczne.

Przykład: MOW

Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Świętej Siostry Faustyny w Krakowie jest placówką niepubliczną powołaną przez Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia przeznaczoną dla dziewcząt niedostosowanych społecznie, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji. Organem prowadzącym Ośrodek jest Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, z siedzibą władz w Warszawie przy ul. Żytniej 3/9, zaś nadzór pedagogiczny nad Ośrodkiem sprawuje Małopolski Kurator Oświaty w Krakowie. Placówka przeznaczona jest dla 70 nieletnich.

Ośrodek zatrudnia wychowawców, nauczycieli przedmiotowych, psychologów, pedagogów, pielęgniarkę, lekarza internistę, opiekunki nocne, osoby zatrudnione jako pomoc wychowawcy.

⁶² Par. 11 rozporządzenia.

Podstawową formą organizacyjną w Ośrodku jest grupa wychowawcza tzw. Wspólnota, która liczy od 8 do 10 osób. Grupą opiekuje się co najmniej 2 wychowawców kierujących procesem resocjalizacyjnym poszczególnych podopiecznych. Poza ww. Wspólnotami funkcjonują także grupy terapeutyczne – w Ośrodku prowadzone są grupowe zajęcia socjoterapeutyczne w oparciu o autorski, 5-etapowy program terapii „Po owocach ich poznacie”. Każda wychowanka otoczona jest również systematyczną opieką psychologiczną w terapii indywidualnej. Krajowy Mechanizm Prewencji bardzo pozytywnie ocenia prowadzoną w Ośrodku działalność terapeutyczną. Dyżur nocny sprawowany jest przez dwie osoby: wychowawcę i opiekuna nocnego.

Budynek, w którym mieści się Ośrodek, jest własnością Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Otoczony jest ogrodem, w którym wychowanki mogą spędzać czas wolny i odpoczywać. W placówce zapewnione są wszelkie warunki do codziennego funkcjonowania. Pomieszczenia, z których korzystają wychowanki, są odnowione, zadbane oraz udekorowane w sposób dostarczający pozytywnych wrażeń wzrokowych. Ośrodek dysponuje salą gimnastyczną, siłownią oraz minikompleksem rekreacyjnym na zewnątrz budynku.

Plan dnia wychowanek Ośrodka jest wypełniony wieloma dodatkowymi zajęciami, m.in. zajęciami sportowymi, plastycznymi, muzycznymi, gastronomicznymi, kulturalnymi czy terapeutycznymi. Mają one również czas na odpoczynek, który mogą wykorzystać np. na rekreację na świeżym powietrzu, korzystanie z siłowni, pisanie listów, słuchanie muzyki. Wychowanki mają możliwość wyboru zajęć dodatkowych, czas wyznaczony na ww. zajęcia mogą również przeznaczyć na dodatkową naukę. Obowiązkowe dla wszystkich natomiast są grupowe spotkania socjoterapeutyczne.

Nieletnim umożliwia się uczestniczenie w pracach Samorządu Wychowanek oraz działanie w różnych jego sekcjach, np. porządkowej, dekoracyjnej. W zależności od etapu terapii, na jakim znajdują się dziewczęta, mają one także możliwość (jako przywilej/nagroda) uczestniczenia m.in. w wycieczkach, obozach, wyjściach do kina, muzeum, teatru oraz udzielania się jako wolontariuszki w różnych instytucjach poza placówką.

Wychowanki MOW obowiązek szkolny realizują w działających przy Ośrodku szkołach, tj. w Gimnazjum Specjalnym, Liceum Profilowanym Specjalnym oraz Zasadniczej Szkole Zawodowej Specjalnej o profilu gastronomicznym i fryzjerskim.

www.krakow.faustyna.pl/mow

[2] **Młodzieżowe ośrodki socjoterapii** są prowadzone dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym **są zagrożone niedostosowaniem społecznym** i w związku z tym wymagają specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i socjoterapii⁶³.

⁶³ Par. 13 rozporządzenia.

Zadania młodzieżowego ośrodka socjoterapii obejmują eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi.

Zadania, zarówno MOW, jak i MOS, są realizowane poprzez:

1. organizowanie zajęć resocjalizacyjnych, terapeutycznych, rewalidacyjnych oraz profilaktyczno-wychowawczych, które umożliwiają nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym;
2. organizowanie i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

W ramach młodzieżowego ośrodka wychowawczego i młodzieżowego ośrodka socjoterapii funkcjonuje przynajmniej jeden typ szkoły:

1. podstawowa specjalna;
2. gimnazjum specjalne;
3. ponadgimnazjalna specjalna.

Przykład: Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii „Słoneczne Wzgórze” w Łysej Górze

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii „Słoneczne Wzgórze” w Łysej Górze rozpoczął działalność 1 września 2010 roku na mocy uchwały Starostwa Powiatowego w Brzesku z dnia 25 marca 2010 roku.

Jest placówką przeznaczoną dla młodzieży gimnazjalnej, która z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym może być zagrożona niedostosowaniem społecznym lub uzależnieniem i wymaga stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania oraz specjalistycznej pomocy psychoedukacyjnej. Ośrodek przeznaczony jest maksymalnie dla 48 wychowanków podzielonych na cztery grupy wychowawcze. Zlokalizowany jest w zakątku Pogórza Wiśnickiego w Małopolsce, ok. 70 km na wschód od Krakowa i 16 km na południowy wschód od Brzeska. Mieści się w budynku dawnego internatu Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących, położonym wśród malowniczych wzgórz pokrytych jabłoniowymi sadami.

Organem prowadzącym Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Łysej Górze jest Powiat Brzeski. Organem sprawującym nadzór pedagogiczny jest Małopolski Kurator Oświaty.

Do zadań Ośrodka należy eliminowanie przyczyn i przejawów zaburzeń zachowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi. Zadania są realizowane przez:

1. organizowanie zajęć profilaktyczno-wychowawczych, terapeutycznych i resocjalizacyjnych umożliwiających nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym oraz pomoc w nauce;
2. pomoc w planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej, z uwzględnieniem możliwości i zainteresowań wychowanków;
3. udzielanie pomocy rodzicom (prawnym opiekunom) w zakresie rozwijania potencjalnych możliwości oraz unikania zachowań ryzykownych.

W skład Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Łysej Górze wchodzi Gimnazjum Specjalne. W Ośrodku działa Zespół Wychowawczy do spraw okresowej oceny sytuacji wychowanków. Ośrodek umożliwia:

1. udział w indywidualnych lub grupowych zajęciach specjalistycznych w zakresie terapii pedagogicznej, zajęciach psychoedukacyjnych, rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych, profilaktyki społecznej i resocjalizacji;
2. udział w zajęciach sportowych, turystycznych, rekreacyjnych oraz kulturalno-oświatowych (zajęcia te są prowadzone w wymiarze 4 godzin tygodniowo);

W ramach organizowanej pomocy psychologicznej, pedagogicznej, terapeutycznej, resocjalizacyjnej Ośrodek:

1. prowadzi obserwację możliwości poznawczych wychowanków;
2. opracowuje diagnozy i prognozy pracy wychowawczej, dydaktycznej, opiekuńczej, terapeutycznej;
3. utrzymuje kontakty z rodzicami;
4. utrzymuje kontakty z poradnią psychologiczno-pedagogiczną oraz poradniami specjalistycznymi;
5. udziela pomocy w przezwyciężaniu niepowodzeń szkolnych, stwarzając szansę wyrównania braków poprzez:
  - możliwość korzystania z indywidualnej pomocy nauczycieli i wychowawców,
  - organizowanie samopomocy koleżeńskiej w klasach,
  - indywidualizację procesu nauczania,
  - różnicowanie zadań i prac domowych,

- stosowanie form i metod pracy z uwzględnieniem możliwości uczniów,
  - pozytywne motywowanie uczniów,
  - eliminowanie w procesie lekcyjnym sytuacji stresujących, życzliwe i wyrozumiałe podejście do ucznia,
  - utrzymywanie kontaktów z rodzicami;
6. prowadzi obserwację zachowań wychowanków i analizuje na bieżąco sytuację wychowawczą;
  7. organizuje proces orientacji zawodowej.

www.mos.edu.pl

Porada!

Pełny wykaz placówek MOW i MOS można znaleźć w bazie Systemu Informacji Oświatowej (SIO) na stronie: www.cie.men.gov.pl w zakładce System Informacji Oświatowej > Wykaz Szkół i Placówek lub w bazie Ośrodka Rozwoju Edukacji na stronie: www.systemkierowania.ore.edu.pl.

Młodzieżowy ośrodek wychowawczy i młodzieżowy ośrodek socjoterapii organizują dla swoich wychowanków indywidualne lub grupowe zajęcia o charakterze sportowym, turystycznym, rekreacyjnym, kulturalno-oświatowym, a także zajęciach rozwijających zainteresowania i szczególne uzdolnienia.

Podstawowa forma pracy z wychowankami w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i młodzieżowym ośrodku socjoterapii bazuje na **grupie wychowawczej**. Liczba jej wychowanków nie przekracza 12 osób, opiekę nad nią sprawuje wychowawca. Opieka w młodzieżowym ośrodku wychowawczym i młodzieżowym ośrodku socjoterapii ma charakter całodobowy. W porze nocnej opiekę sprawuje wychowawca grupy wychowawczej wraz z pomocą co najmniej jednego pracownika danej placówki. W sytuacji, kiedy wychowankowie uczęszczają do szkół ogólnodostępnych, młodzieżowy ośrodek wychowawczy i młodzieżowy ośrodek socjoterapii współpracują z tymi szkołami w zakresie diagnozowania i rozwiązywania problemów dydaktyczno-wychowawczych uczniów niedostosowanych społecznie lub zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

[3] SOSW są prowadzone dla dzieci i młodzieży, które wymagają stosowania specjalnych oddziaływań wychowawczych, pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęć rewalidacyj-

nych ze względu na występujące ww. niepełnosprawności oraz które z powodu tych niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły (przedszkola) w miejscu zamieszkania⁶⁴.

W ramach SOSW funkcjonuje przynajmniej jeden typ szkoły⁶⁵:

- 1) podstawowa specjalna,
- 2) gimnazjum specjalne,
- 3) ponadgimnazjalna specjalna.

W ramach SOSW może także funkcjonować przedszkole specjalne utworzone na podstawie porozumienia między właściwymi organami prowadzącymi.

Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy przyjmuje dzieci i młodzież na okres wychowania przedszkolnego, rok szkolny, etap edukacyjny lub okres nauki w szkole. Pobyt wychowanka w ośrodku może trwać do czasu ukończenia wychowania przedszkolnego lub nauki w szkole wchodzącej w skład specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, nie dłużej jednak niż do ukończenia 23. roku życia⁶⁶.

Przykład specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Chrzanowie

Głównym celem Ośrodka jest wszechstronny rozwój wychowanków, ich rewalidacja i przystosowanie do życia społecznego w granicach ich indywidualnych możliwości psychofizycznych.

Zadania Ośrodka obejmują w szczególności:

1. prowadzenie działalności edukacyjnej w szkołach Ośrodka;
2. tworzenie warunków do zapewnienia optymalnego rozwoju i rewalidacji wychowanków oraz kształtowania ich postaw społecznych i zawodowych;
3. tworzenie warunków do kształtowania zachowań sprzyjających zdrowiu, bezpieczeństwu, rozwijaniu kondycji fizycznej;
4. rozwijanie zainteresowań, zdolności i kreatywności wychowanków;
5. umożliwienie wychowankom udziału w aktualnych wydarzeniach społecznych, kulturalnych i sportowych, zapewnienie możliwości korzystania z różnych form spędzania wolnego czasu;

⁶⁴ Par. 23 rozporządzenia.

⁶⁵ Par. 24 rozporządzenia.

⁶⁶ Par. 27 rozporządzenia.

6. zapewnienie wychowankom i ich rodzicom pomocy psychologicznej i pedagogicznej, wspomaganie wychowawczej roli rodziny.

Ośrodek realizuje swoje zadania poprzez:

1. realizowanie programów nauczania, programu wychowawczego i programu profilaktyki Ośrodka przez zespołową działalność nauczycieli, wychowawców, psychologa i pedagoga Ośrodka przy dostosowaniu treści, metod i form nauczania i wychowania do możliwości psychofizycznych wychowanków;
2. realizowanie zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego wychowanków;
3. organizowanie współpracy ze środowiskiem (mieszkańcami, urzędami, pracodawcami, instytucjami ochrony prawnej, pomocy społecznej, organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych intelektualnie, organizacjami turystycznymi, placówkami kulturalnymi oraz innymi, które mogą wspomagać proces wychowawczy, opiekuńczy i rewalidacyjny wychowanków);
4. organizowanie współdziałania z rodzicami (prawnymi opiekunami) i udzielanie im pomocy w pełnieniu funkcji wychowawczych i edukacyjnych;
5. tworzenie odpowiedniej bazy Ośrodka i wzbogacanie jej w sprzęt i nowoczesne środki dydaktyczne.

Podstawą pracy wychowawczej i opiekuńczej jest program wychowawczy Ośrodka i program profilaktyki Ośrodka. Ośrodek współpracuje z rodzicami (prawnymi opiekunami) wychowanków, z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Chrzanowie oraz innymi poradniami specjalistycznymi, a także ze środowiskiem lokalnym.

Wychowankami Ośrodka są dzieci i młodzież upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym, głębokim oraz z autyzmem i z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Dla wychowanków upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim, którzy nie przebywają w Ośrodkach Rewalidacyjno-Wychowawczych, w celu zapewnienia realizacji obowiązku szkolnego organizowane są zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze.

Z dziećmi i młodzieżą pracują wykwalifikowani nauczyciele, psycholog, pedagog i logopeda oraz terapeuci, rehabilitant, wychowawcy, nauczyciele praktycznej nauki zawodu,

Istotną cechą placówki jest brak barier architektonicznych w szkole podstawowej, gimnazjum i internacie, o czym świadczy fakt posiadania podjazdu dla osób niepełnosprawnych ruchowo oraz windy.

W skład Ośrodka wchodzi:

1. Szkoła Podstawowa Specjalna nr 9;
2. Gimnazjum Specjalne;
3. Zasadnicza Szkoła Zawodowa Specjalna;
4. Szkoła Specjalna Przesposabiająca do Pracy,

W Ośrodku funkcjonuje też biblioteka szkolna.

Ośrodek prowadzi działalność przez cały rok szkolny, przewidziane są ferie szkolne. Szczegółową organizację nauczania, wychowania, opieki i rewalidacji w danym roku szkolnym określa arkusz organizacyjny Ośrodka. Organem prowadzącym Ośrodek jest Powiat Chrzanowski. Organem sprawującym nadzór pedagogiczny jest Małopolski Kurator Oświaty.

www.sosw.chrzanow.pl

[4] Placówki typu **specjalne ośrodki wychowawcze** są prowadzone dla dzieci i młodzieży, które wymagają stosowania specjalnych oddziaływań wychowawczych, pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęć rewalidacyjnych ze względu na występujące niepełnosprawności lub **zagrożenie niedostosowaniem społecznym**⁶⁷. Wychowanek może przebywać w ośrodku do czasu ukończenia nauki w szkole, nie dłużej jednak niż do ukończenia 23. roku życia.

Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy oraz specjalny ośrodek wychowawczy organizują dla swoich wychowanków indywidualne lub grupowe zajęcia o charakterze profilaktyczno-wychowawczym, rewalidacyjnym i usprawniającym ruchowo, przygotowujące dzieci i młodzież do samodzielności w życiu społecznym.

Umożliwia też udział w zajęciach sportowych, turystycznych, rekreacyjnych oraz kulturalno-oświatowych, a także zajęciach rozwijających zainteresowania i szczególne uzdolnienia⁶⁸. Organizują i udzielają wychowankom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, SOSW współpracuje ze szkołami ogólnodostępnymi w zakresie diagnozowania i rozwiązywania problemów dydaktyczno-wychowawczych uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do tych szkół, natomiast SOW współpracuje ze szkołą, w której wychowanek spełnia obowiązki szkolny lub obowiązki nauki, w zakresie realizowania zajęć rewalidacyjnych i oddziaływań wychowawczych.

⁶⁷ Par. 31 rozporządzenia.

⁶⁸ Par. 25 i 32 rozporządzenia.

Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze (SOSW) oraz specjalne ośrodki wychowawcze (SOW) są prowadzone w szczególności dla dzieci i młodzieży⁶⁹:

- 1) niesłyszących i słabosłyszących;
- 2) niewidomych i słabowidzących;
- 3) z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją;
- 4) z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera;
- 5) z niepełnosprawnościami sprzężonymi;
- 6) z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym.

Podstawowa forma pracy z wychowankami w SOSW i SOW bazuje na **grupie wychowawczej**. Opiekę nad nią sprawuje wychowawca. Opieka w ośrodku ma charakter całodobowy. W porze nocnej opiekę sprawuje wychowawca grupy wychowawczej. W przypadku grupy wychowawczej w SOSW, w skład której wchodzi uczniowie z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, lub uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi, uczęszczający do klas I–IV szkoły podstawowej specjalnej, zatrudnia się pomoc wychowawcy. SOSW i SOW funkcjonują przez cały rok szkolny, również w okresie zimowej i wiosennej przerwy świątecznej oraz w okresie ferii szkolnych.

Porada!

Pełny wykaz placówek MOW i MOS SOSW oraz SOW można znaleźć w bazie Systemu Informacji Oświatowej (SIO) na stronie: www.cie.men.gov.pl w zakładce System Informacji Oświatowej > Wykaz Szkół i Placówek. Ułatwieniem będzie wybór placówki według typu, i wskazanie kodów z zakresu, stosownie do typu placówki, 00050–54.

⁶⁹ Par. 22 rozporządzenia.

III. Ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy (ORW)

Ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze umożliwiają dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. W ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym mogą przebywać dzieci i młodzież w wieku od 3. roku życia do 25. roku życia. Ośrodek gwarantuje wychowankom z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim udział w zajęciach⁷⁰:

- 1) rewalidacyjno-wychowawczych, prowadzonych indywidualnie lub w zespołach;
- 2) terapeutycznych i usprawniających ruchowo, dostosowanych do potrzeb wychowanków;
- 3) rekreacyjnych.

ORW organizuje pomoc psychologiczno-pedagogiczną i udziela jej wychowankom. Podstawową formą organizacyjną pracy z wychowankami w ORW jest grupa wychowawcza. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej wynosi 4 w przypadku wychowanków z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, a w przypadku wychowanków z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi – do 8, z tym że w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest autyzm, w tym zespół Aspergera – do 4.

Grupą wychowawczą opiekuje się wychowawca. W ORW do każdej grupy wychowawczej zatrudnia się pomoc wychowawcy. ORW prowadzi działalność przez cały rok szkolny, z wyjątkiem sobót i dni ustawowo wolnych od pracy, nie mniej niż osiem godzin dziennie. Czas pracy ośrodka i organizacja zajęć określone są przez dyrektora ośrodka w uzgodnieniu z organem prowadzącym ośrodek.

Planowanie i koordynowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów w MOW, MOS, SOSW, SOW i ORW jest zadaniem zespołu, który dokonuje oceny zasadności dalszego pobytu wychowanka w placówce oraz ustala zakres współpracy ośrodków (MOW, MOS, SOSW, SOW, ORW) z wychowankiem i jego rodziną, po opuszczeniu przez wychowanka placówki. W ww. ośrodkach wychowawca grupy wychowawczej realizuje z wychowankiem tej placówki **indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny**⁷¹.

⁷⁰ Par. 37 rozporządzenia.

⁷¹ Par. 41 rozporządzenia.

Przykład: Ośrodek Rewalidacyjno-Wychowawczy

Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Juszczyńie

Ośrodek w Juszczyńie jest niepubliczną specjalistyczną placówką oświatową prowadzoną przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Zawoi.

Ośrodek jest przeznaczony dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, znacznym i umiarkowanym ze sprzężonymi niepełnosprawnościami w wieku 3–25 lat, które potrzebują kompleksowej, wielodyscyplinarnej rehabilitacyjno-terapeutyczno-edukacyjno-rewalidacyjnej pomocy świadczonej w odpowiednich warunkach i z opieką dostosowaną do stanu wychowanków. Głównym zadaniem placówki jest kompleksowa i specjalistyczna rehabilitacja dzieci i młodzieży, tj. praca nad poprawą rozwoju ruchowego, społecznego oraz intelektualnego, nauka umiejętności komunikacyjnych, pomoc w zdobywaniu niezależności w życiu.

Cele OREW obejmują:

- poprawę rozwoju psychoruchowego i społecznego,
- poprawę ogólnego stanu zdrowia i sprawności oraz umiejętności funkcjonowania w życiu codziennym lub zapobieganie pogorszeniu się tego stanu,
- rozwój osobowości i utrzymanie dobrej kondycji psychicznej,
- rozwój zainteresowania ludźmi, więzi społecznych oraz form komunikowania się,
- rozwój zainteresowania otaczającym światem, poznanie rzeczy, zjawisk i procesów w nim zachodzących,
- rozwój myślenia,
- rozwój indywidualnych uzdolnień i zainteresowań oraz umożliwienie samorealizacji w tych dziedzinach,
- osiągnięcie autonomii wewnętrznej i niezależności osobistej,
- rozwój umiejętności współżycia w grupie,
- pomoc w stawianiu się członkiem społeczności lokalnej.

W Ośrodku Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczym ze względu na różnorodny stopień niepełnosprawności dzieci funkcjonuje 14 grup, w tym 6 grup rewalidacyjno-wychowawczych, 5 grup edukacyjno-terapeutycznych oraz 3 grupy przedszkolne/klasy 0.

W pracy wykorzystuje się szereg różnych metod:

- muzykoterapia
- dogoterapia
- PNF
- metoda NDT – BOBATH
- metoda S–E–T
- metoda Ayres
- Kinesiotaping
- Splinty urias
- orteza dynamiczna DUNAG 01
- Redcord
- Thera-Band
- fizykoterapia
- masaż leczniczy

www.orewjuszczyn.pl

IV. Placówki zapewniające uczniom opiekę i wychowanie w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania

Do placówek zapewniających uczniom opiekę i wychowanie w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania zalicza się **bursy i domy wczasów dziecięcych**⁷².

[1] **Bursa** zapewnia opiekę i wychowanie uczniom gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, w tym uczniom wymagającym stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania oraz słuchaczom zakładów kształcenia nauczycieli i kolegiów pracowników służb społecznych, w wieku do 24. roku życia. Zadanie te realizuje poprzez⁷³:

1. całodobową opiekę,
2. zapewnienie warunków do nauki,
3. pomoc w nauce,
4. zapewnienie warunków do rozwijania zainteresowań i szczególnych uzdolnień,
5. zapewnienie warunków umożliwiających uczestnictwo w kulturze, sporcie i turystyce.

Zadania swoje realizuje we współpracy z rodzicami wychowanka, szkołą, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi. W bursie działa zespół wychowawczy do spraw okresowej oceny sytuacji wychowanków, powoływany przez dyrektora bursy. Zadania zespołu wychowawczego obejmują w szczególności⁷⁴:

1. diagnozowanie problemów wychowawczych wychowanków;
2. opracowanie planu wychowawczego na dany rok szkolny;
3. dokonywanie okresowej analizy i oceny skuteczności podejmowanych działań wychowawczych;
4. doskonalenie metod pracy wychowawczej.

Zespół wychowawczy tworzą⁷⁵:

1. dyrektor bursy lub upoważniona przez niego osoba – jako przewodniczący zespołu;
2. wychowawca grupy wychowawczej;
3. w miarę potrzeb i możliwości – pedagog lub psycholog oraz inni specjaliści.

⁷² Par. 42 rozporządzenia.

⁷³ Par. 44 rozporządzenia.

⁷⁴ Par. 46 rozporządzenia.

⁷⁵ *Ibidem*.

Podstawową formą organizacyjną pracy z wychowankami w bursie stanowi grupa wychowawcza. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej określana jest przez dyrektora w uzgodnieniu z organem prowadzącym bursę. W przypadku wychowanków wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania liczba wychowanków w grupie wychowawczej odpowiada liczbie uczniów w oddziale odpowiedniego rodzaju szkoły specjalnej, określonej w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół. W bursie możliwe jest tworzenie grup wychowawczych integracyjnych, w których liczba wychowanków nie może być większa niż 20, w tym do 5 wychowanków niepełnosprawnych. Opiekę nad grupą wychowawczą sprawuje wychowawca grupy wychowawczej, również w porze nocnej (w uzasadnionych przypadkach opiekę w porze nocnej może sprawować osoba niebędąca wychowawcą, wyznaczona przez dyrektora bursy). Dyrektor bursy określa tygodniowy plan zajęć opiekuńczo-wychowawczych z grupą wychowawczą. Bursa prowadzi działalność przez cały rok szkolny.

[2] Dom Wczasów Dziecięcych (DWD) to placówka przeznaczona do okresowego pobytu dzieci i młodzieży. Celem działania domu wczasów dziecięcych jest wspieranie fizycznego i psychicznego rozwoju dzieci i młodzieży, także wzmocnienie ich ogólnej kondycji psychofizycznej i kształtowanie zachowań prozdrowotnych, z wykorzystaniem lokalnych warunków klimatycznych. W domu wczasów dziecięcych mogą przebywać uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (bez szkół policealnych). Zadania domu wczasów dziecięcych w szczególności obejmują:

1. organizowanie zajęć edukacyjnych, opiekuńczych, wychowawczych i specjalistycznych;
2. organizowanie zajęć rozwijających zainteresowania i szczególne uzdolnienia wychowanków;
3. organizowanie aktywnych form wypoczynku.

Maksymalny okres pobytu wychowanka w domu wczasów dziecięcych wynosi 12 tygodni. Dom Wczasów Dziecięcych zapewnia opiekę całodobową, którą w porze nocnej sprawuje wychowawca grupy wychowawczej (w uzasadnionych przypadkach opiekę w porze nocnej może sprawować osoba niebędąca wychowawcą, wyznaczona przez dyrektora domu wczasów dziecięcych). **Grupa wychowawcza** stanowi podstawową formę organizacyjną pracy z wychowankami. Liczba wychowanków w grupie wychowawczej określana jest przez dyrektora w uzgodnieniu z organem prowadzącym bursę. W przypadku wychowanków wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania liczba wychowanków w grupie wychowawczej odpowiada liczbie uczniów w oddziale odpowiedniego rodzaju szkoły specjalnej, określonej w przepisach w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół. Możliwe jest tworzenie grup wychowawczych integracyjnych, w których liczba wychowanków nie może być większa niż 20, w tym do 5 wychowanków niepełnosprawnych. Opiekę nad grupą wychowawczą sprawuje wychowawca grupy wycho-

wawczej. Wychowankowie, którzy przebywają w domu wczasów dziecięcych, mają obowiązek uczęszczania do szkoły funkcjonującej w domu wczasów dziecięcych lub do szkoły poza domem wczasów dziecięcych. Działalność w domu wczasów dziecięcych prowadzona jest w ciągu całego roku kalendarzowego (nie są przewidziane ferie szkolne).

Przykład: Dom Wczasów Dziecięcych

Dom Wczasów Dziecięcych w Jodłówce Tuchowskiej

Dom Wczasów Dziecięcych jest placówką zapewniającą opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania, czyli placówką przeznaczoną do okresowego pobytu dzieci i młodzieży w celu wspierania ich fizycznego i psychicznego rozwoju oraz wzmocnienia ogólnej kondycji psychofizycznej i kształtowania zachowań prozdrowotnych, z wykorzystaniem lokalnych warunków klimatycznych. Dom wczasów prowadzi działalność dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych.

Dom Wczasów Dziecięcych w Jodłówce Tuchowskiej może przyjąć od 60 do 120 wychowanków w zależności od pory roku. Obiekt placówki składa się z trzech budynków sypialnych, budynku stołówki z zapleczem kuchenne-magazynowym, budynku kotłowni oraz odkrytego basenu kąpielowego. Należący do placówki teren jest ogrodzony. Organem prowadzącym DWD jest Starostwo Powiatowe w Tarnowie, a organem nadzorującym Kuratorium Oświaty w Krakowie.

Obiekt posiada:

- siłownię,
- salę do zajęć manualnych,
- salę tenisa stołowego,
- pracownię komputerową (20 stanowisk),
- świetlicę ze sprzętem audiowizualnym, księgozbiorem oraz bogatą wideoteką,
- sypialnie 3- i 4-osobowe odpowiednio wyposażone, na każde dwa pokoje mieszkalne przypada 3-częściowy węzeł sanitarny,
- plac zabaw,
- bogaty sprzęt dydaktyczny, sportowo-rekreacyjny (w tym rowery i aparaty fotograficzne, narty itp.).

Ośrodek organizuje turnusy połączone z nauką szkolną oraz turnusy feryjne:

- rekreacyjno-wypoczynkowe,
- ekologiczne,
- integracyjne,
- profilaktyczno-zdrowotne,
- rehabilitacyjne, dla dzieci z wadami postawy, wymowy, schorzeniami górnych dróg oddechowych i dla dzieci alergicznych,
- profilaktyczno-wychowawcze dla dzieci i młodzieży zagrożonych patologią i z zaburzeniami zachowania,
- kolonie,
- zimowiska,
- i in. w zależności od potrzeb.

Po przyjeździe do placówki dzieci i młodzież dzieleni są na grupy, każda grupa wychowawcza ma stałych wychowawców. Zajęcia odbywają się w grupach wychowawczych, zajęcia lekcyjne natomiast w zespołach klasowych. Wychowankowie przebywający w domu wczasów dziecięcych spełniają obowiązek szkolny lub obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły funkcjonującej w domu wczasów dziecięcych lub do szkoły poza domem wczasów dziecięcych. Zajęcia dydaktyczne realizowane są wspólnie przez wychowawców DWD oraz przyjeżdżających nauczycieli zgodnie z planem i programem nauczania dostarczonym z macierzystej szkoły. Pozostałe zajęcia według programu ustalonego na czas pobytu na podstawie programu edukacyjnego, profilaktycznego i wychowawczego placówki. Na turnusach specjalistycznych realizowane są również dodatkowo odpowiednie programy. W trakcie trwania turnusu ośrodek zapewnia domowe jedzenie: 4–5 posiłków dziennie, doraźną opiekę medyczną (w razie potrzeby) oraz organizację odpowiednich wycieczek programowych.

www.dwdjt.pl

Porada!

Pełną listę placówek typu **Bursa i Dom Wczasów Dziecięcych** można pobrać z bazy Systemu Informacji Oświatowej na stronie www.cie.men.gov.pl w zakładce System Informacji Oświatowej > Wykaz Szkół i Placówek, (baza według typu, kod placówek 00055–56).

Wszystkie placówki publiczne opisane powyżej podejmują współpracę ze środowiskiem lokalnym w realizacji swoich zadań, a także w zależności od potrzeb, z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży. Każda placówka dysponuje **arkuszem organizacji placówki**, określającym organizację działania placówki w danym roku szkolnym. Ponadto w arkuszu organizacji placówki zawarta jest liczba pracowników placówki, w tym pracowników zajmujących stanowiska kierownicze oraz ogólna tygodniowa i roczna liczba godzin zajęć finansowanych ze środków przydzielonych przez organ prowadzący placówkę.

Zgodnie z rozporządzeniem, arkusz organizacji szkolnego schroniska młodzieżowego określa w szczególności⁷⁶:

1. okres działalności schroniska,
2. liczbę pracowników schroniska,
3. liczbę miejsc noclegowych w schronisku,
4. liczbę wykorzystanych miejsc noclegowych w poprzednim roku szkolnym,
5. planowaną liczbę miejsc noclegowych dla dzieci i młodzieży w danym roku szkolnym.

Zadania placówek realizowane są przez nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów, którzy posiadają kwalifikacje zgodne z rodzajem prowadzonych zajęć. Działalność placówek może być wspierana pracą wolontariuszy.

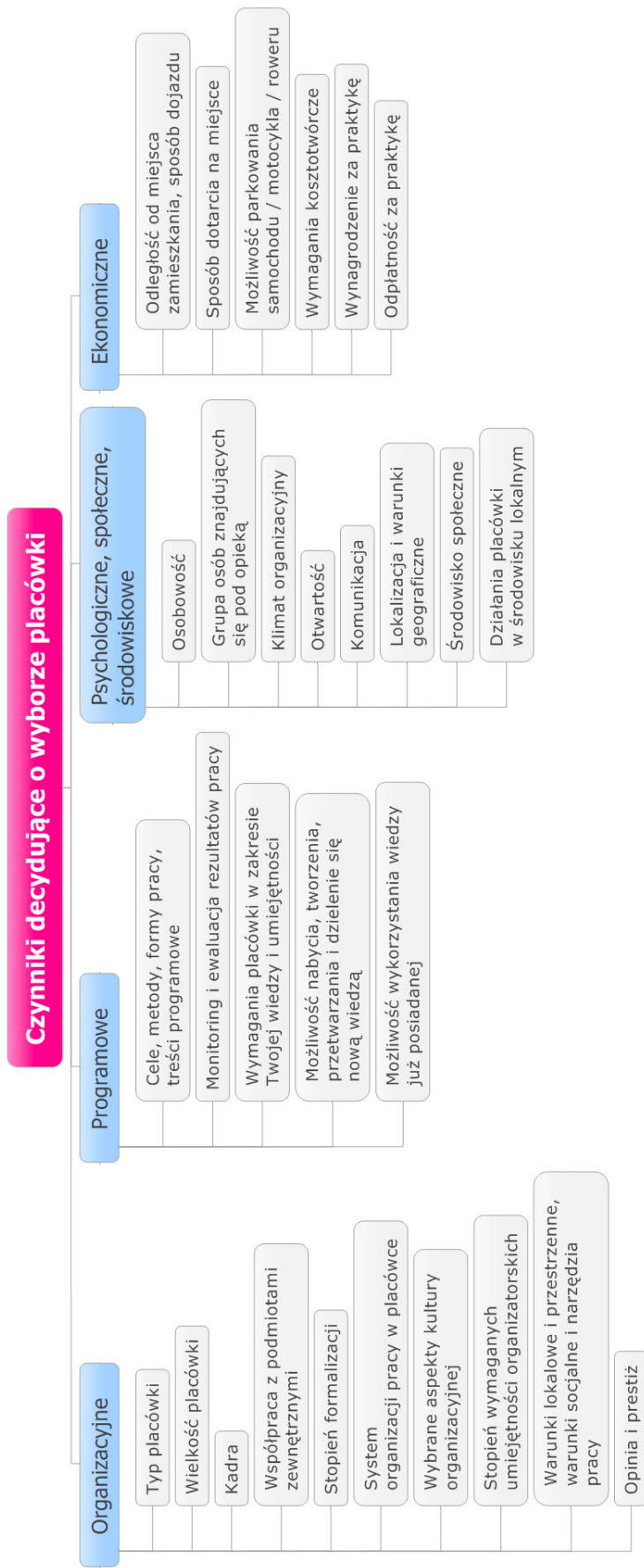
⁷⁶ Par. 60, ust. 3 rozporządzenia.

CZEŚĆ IV

Wsparcie wyboru placówki (narzędzie)

Podstawą przy dokonywaniu wyboru placówki jest ocena siły oddziaływania **czynników** decydujących o dopasowaniu miejsca praktyk do potrzeb i oczekiwań studenta. Ważne jest, by uwzględnić w wyborze te czynniki, które są najistotniejsze z punktu widzenia studenta. W niniejszym rozdziale dokonano identyfikacji różnych czynników w podziale na kategorie. Zostały one opatrzone komentarzami i wyposażone w pytania pomocnicze, których celem jest ułatwienie studentom jak najlepszej oceny, możliwie najszerszej, by adekwatnie dopasować miejsce praktyk do jego potrzeb i oczekiwań. Poniższy zestaw czynników i pytań pomocniczych należy traktować jako niesformalizowane **narzędzie**, które wspomaga proces wyboru. Taka formuła pozwala na elastyczne kształtowanie zestawu najistotniejszych czynników i ocenę placówek – potencjalnych miejsc praktyk. Zastosowanie tego samego zestawu czynników do oceny różnych placówek pozwoli na łatwe ich porównywanie i podejmowanie decyzji. Usystematyzowane grupy czynników zaprezentowano na schemacie poniżej (schemat 4), a ich opis w kolejnych podrozdziałach.

Schemat 4. Czynniki decydujące o wyborze placówki – miejsca praktyk pedagogicznych

Źródło: opracowanie własne

Czynniki organizacyjne

Typ placówki

Typ placówki powinien być odpowiedni do efektów kształcenia na kierunku, na którym studiujesz. Istotne jest zebranie podstawowych informacji o interesującej cię placówce w celu określenia **typu placówki**. W poprzednim rozdziale zostały zaprezentowane różnego typu placówki. Mogą to być też inne placówki, np.: przedszkola, szkoły podstawowe, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych, inne formy wychowania przedszkolnego, zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne⁷⁷. Pomocny w określeniu typu placówki będzie **Regulamin** lub **Statut placówki**, (zazwyczaj dostępny na stronie internetowej) lub inne dokumenty, np.: „Arkusze organizacyjny”, „Koncepcja pracy ośrodka/placówki”, „Program rozwoju placówki”, „Program wychowawczy”. Identyfikacja typu placówki pozwoli na podjęcie decyzji o dalszej ocenie i zainteresowaniu placówką, a także o tym, czy profil jej działania będzie zbieżny z oczekiwaniami.

Sprawdź zakres działania placówki, czy koncentruje się na jednym obszarze, czy obejmuje swoimi działaniami wiele różnych obszarów i aktywności. Aspekt ten będzie miał wpływ na możliwości poznania innych obszarów. Należy mieć na uwadze, że koncentracja na jednym obszarze działalności może wskazywać na duże doświadczenie i większy stopień specjalizacji, aniżeli w przypadku działalności zdywersyfikowanej.

Ważna może się okazać znajomość podstawy prawnej funkcjonowania placówki, a także formy prawnej, co może decydować o sposobie zarządzania placówką, jej autonomią oraz stopniem formalizacji.

Pomocną wskazówką może być informacja o organie prowadzącym oraz organie nadzorującym placówkę. Jest to istotne z punktu widzenia własności danej placówki. Najczęściej będziesz się spotykać z placówkami publicznymi, prowadzonymi przez szkoły i nadzorowanymi przez organy publiczne. Możesz spotkać się z innymi formami prawnymi, gdzie organem prowadzącym może być organizacja pozarządowa. Aspekt właścicielski i nadzór jest istotny, na przykład z punktu widzenia elastyczności działania, autonomii. W organizacjach mniejszych,

---

⁷⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz.U. 2010 nr 161 poz. 1080).

niezależnych od organów zewnętrznych, proces podejmowania decyzji jest szybszy, przez co łatwiej o zgodę na realizację własnych pomysłów. Taka forma ma też wady – często tego typu organizacje są niedoinwestowane i uzależnione od darczyńców i instytucji publicznych przyznających dofinansowanie.

Wielkość placówki

Wielkość placówki może mieć znaczenie dla twojego wyboru. O wielkości placówki będzie się decydowała **liczba zatrudnionych pracowników i struktura organizacyjna**. Takie informacje publikowane są na stronach Biuletynu Informacji Publicznej (w przypadku instytucji publicznych). O wielkości decyduje też **liczba podopiecznych**. Duża liczba podopiecznych może implikować komfort pracy. O wielkości organizacji można decydować zakres działalności – liczba obszarów, którymi zajmuje się placówka (np. łączenie różnych form placówek opiekuńczo-wychowawczych – socjalizacyjnych, terapeutycznych). Wielkość organizacji można rozpatrywać z punktu widzenia posiadanej infrastruktury – liczba oddziałów, budynków. Wielkość placówki może decydować też o tym, czy łatwo będzie się tam dostać – w małych placówkach mogą istnieć ograniczenia w zakresie przyjmowania praktykantów, w innych pojawi się skomplikowana procedura, jeszcze w innych rekrutacja. Charakter przestrzenny placówki będzie implikował też sposób dojazdu do placówki. Sprawdź zatem, jaki jest dojazd do placówki, czy jest to komunikacja autobusowa, kolejowa, wodna, czy muszą to być własne środki transportu (rower, motocykl, samochód), czy dojazd do placówki jest łatwo dostępny, a może występują trudności – część drogi autobusem, część koleją, a może pieszo.

Kadra

Ważnym aspektem jest rodzaj kadry – pedagodzy, psycholodzy i inni specjaliści, personel zarządzający – dyrekcja placówki, personel administracyjny. Informacja o wymaganiach dotyczących pracowników takich placówek jest określona w podstawie prawnej, regulującej funkcjonowanie placówki (patrz charakterystyka placówek). Warto też zapoznać się z zadaniami, jakie realizują pracownicy, jak bardzo są obciążeni, czy są dostępni i czy będzie możliwa współpraca z nimi. Ważne, by był przydzielony ci opiekun, nie tylko „formalny”, ale dający satysfakcjonujące wsparcie. Od jego zaangażowania będzie zależało, w jakim stopniu skorzystasz z praktyki. W celu pozyskania takich informacji należy zasięgnąć opinii osób, które już

odbywały praktykę w tej placówce lub u koordynatora praktyk na uczelni.

Niezwykle wartościowym elementem nabywania kompetencji jest możliwość uczestniczenia w codziennych pracach zespołu w placówce i obserwowania pracy innych.

Ważnym aspektem są wymogi formalno-prawne dotyczące kadry. Niemalże znaczenie ma próba rozpoznania, czy pracownicy tej placówki wykazują zainteresowanie zmianami? Warto wiedzieć, czy pracownicy tej placówki stale wymieniają poglądy na tematy zawodowe, czy działają zespołowo, czy to poważne osoby, znaczące w społeczności, o utrwalonej pozycji, czy są to maruderzy, tradycjoniści, o niskich dochodach, w podeszłym wieku lub o niskiej pozycji społecznej, a może to sceptycy zwlekający ze zmianami. Czy nie jest to środowisko pracowników wypalonych zawodowo?

W takim środowisku możemy mieć do czynienia ze zmniejszoną motywacją i chęcią działania, dystansowaniem się wobec problemów.

Współpraca z podmiotami zewnętrznymi

Ważnym elementem działalności jest współpraca placówki z różnymi organizacjami w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć o charakterze projektowym. Tego typu działania dają szansę na udział w ciekawych przedsięwzięciach, sprawdzenia siebie, ale przede wszystkim nabywania kompetencji w działaniu, nawiązania nowych kontaktów. Szczególnie cenna jest współpraca zagraniczna i związane z nią możliwości wyjazdów zagranicznych. Aktywne w tym obszarze placówki o takiej współpracy informują na stronach internetowych.

Stopień formalizacji

Formalizacja służy utrwalaniu relacji między elementami organizacji i zachowaniami ludzi, służącemu realizacji celów i wysokiej efektywności jej funkcjonowania. Jej stopień może mieć znaczenie dla twojego wyboru. Wysoki stopień to taka sytuacja, która określa, że w danej organizacji są ściśle określone zasady postępowania między ludźmi i elementami organizacji. Zaletami wysokiej formalizacji są: przewidywanie zachowań ludzkich, ujednolicenie ich i skoordynowanie do wspólnych celów. Jednak taki stopień ma również swój minus, ponieważ nie można przewidzieć wszystkich przypadków, które mogą wystą-

pić. Ogólnie formalizacja jest pod dużym wpływem czynników zewnętrznych, m.in. otoczenia. Zbyt wysoki stopień formalizacji jest związany z biurokracją w organizacji. Taki system ma też swoje wady. Pracownicy nie mogą się przystosować do zmian, napotykając nowy problem, nie potrafią go rozwiązać, ponieważ nie mają konkretnych instrukcji dotyczących postawionego problemu. Zbyt wysoki stopień formalizacji źle wpływa na jednostkę – narzucone z góry zasady ograniczają możliwości rozwoju lub wprowadzania nowych lepszych i efektywniejszych metod.

Niski stopień formalizacji charakteryzuje się tym, że pracownikom nie narzuca się zasad, ani nie określa metod wykonywania zadań. Mają postawione przed sobą tylko cele. Niedoformalizowanie może powodować brak wewnętrznej koordynacji i dezorientację uczestników. Pozytywnym aspektem jest możliwość rozwoju pracowników, elastyczność działania. Stopień formalizacji systemu może być mierzony⁷⁸:

- liczbą przepisów określających funkcjonowanie organizacji (cele, zadania),
- stopniem szczegółowości tych przepisów,
- stopniem rygorystyczności (karami za niezastosowanie się do przepisów).

Zapoznaj się lub poproś o udostępnienie ci materiałów dotyczących funkcjonowania placówki, niezbędnych do odbycia praktyki, zgodnie z jej programem i wymaganiami placówki. Dowiedz się, kto podejmuje decyzje, czy placówka akceptuje/dopuszcza zmiany, a więc czy jest elastyczna. Elastyczność należy rozumieć jako zdolność do radzenia sobie z niepewnością, wiąże się z umiejętnością reagowania na (przewidywalne i nieprzewidywalne) zmiany poprzez tworzenie i wybór odwracalnych opcji funkcjonowania i rozwoju, a także kreowanie sposobów i środków dokonywania zmian tych opcji przy zachowaniu ciągłości działania i optymalnym zaangażowaniu nakładów i czasu. Elastyczność jest potencjalną cechą organizacji (systemu). Wykorzystanie tego potencjału wiąże się z określoną, świadomą aktywnością, która może mieć charakter reaktywny, tj. działań podejmowanych w sytuacji pewnego przymusu (sytuacji kryzysowej) lub charakter proaktywny (sytuacja rozwojowa). Ta elastyczność może być odnoszona do placówki

---

⁷⁸ Zarządzanie. Teoria i praktyka, red. A.K. Koźmiński, W. Piotrowski, Warszawa 2000, s. 273.

jako całości bądź do poszczególnych jej składowych. Często image placówki będzie wskazywał na „ociężałość”, natomiast konkretny dział, zespół, komórka może być bardzo elastyczna w swoich działaniach.

Opinia, prestiż

Wskazane aspekty mogą mieć decydujące znaczenie dla twojego wyboru, mogą stać się tzw. kryterium dostępu (zerojedynkowym), zatem zasięgnij opinii i oceń, czy np. nie przeraża cię wiedza (zasłyszana) o danej placówce, o trudnościach, jakie należy pokonywać w trakcie przebywania w tej placówce? (np. patologia, agresja, przemoc, kradzieże, bójki, etc.). Często dobra opinia, renoma mogą być wartościowym elementem twojego CV i decydować w przyszłości o ścieżce twojego rozwoju zawodowego. Ważne jest, czy placówka podejmuje jakiegokolwiek działania w zakresie właściwego wizerunku w otoczeniu i czy podejmuje jakiegokolwiek działania o charakterze promocyjnym, np. czy oferta pozwala placówce być zauważoną i czy się wyróżnia spośród innych, czy ma strategię promocji dostosowaną do specyfiki placówki oraz określonych atrybutów, czy bada i analizuje rezultaty działań. Oczywiście charakter niektórych placówek nie pozwala na tego typu działania, jednak wśród placówek opiekuńczo-wychowawczych znajdują się takie, dla których będzie to miało znaczenie, a dla Ciebie będzie to informacja pozwalająca na lepszą ocenę i dopasowanie do twoich potrzeb i oczekiwań.

System organizacji pracy w placówce

Warto zastanowić się nad takim czynnikiem jak system organizacji pracy w placówce. Może on mieć charakter indywidualny, zespołowy, projektowy (zadaniowy), procesowy.

Najprostsza forma organizacji pracy to praca indywidualna. Wiąże się z powierzeniem przez kierownika wykonania określonych obowiązków osobie, która nie wchodzi w relacje z innymi pracownikami. Taka forma daje dużą samodzielność, wymaga też dość wysokich kompetencji.

Z kolei zespołowa forma pracy polega na zaangażowaniu grupy osób do wykonania wspólnego zadania. Praca zespołowa daje lepsze rezultaty, niż wynika to z sumowania pracy każdego z członków zespołu. Zespół projektowy charakteryzują następujące cechy:

- zajmuje się przygotowaniem projektu jednostkowego przedsięwzięcia lub opracowuje projekt danego zadania cząstkowego;
- działa w trybie okresowym;
- może mieć złożoną strukturę hierarchiczną;
- jest utworzony na bazie ramowej struktury organizacyjnej instytucji, placówki;
- ma swój regulamin organizacyjny, w standardowym ujęciu zawiera sformułowane cele oraz funkcje, uprawnienia, odpowiedzialność, wyróżnia się także zespoły specjalistów, zasoby materialne oraz instrukcje robocze;
- każdy uczestnik zespołu wykonuje określone, przypisane zadania, rzadko cykliczne;
- okresowo występują spiętrzenia pracy;
- najważniejszy jest rezultat, a nie wykonywanie samej pracy – jego brak najczęściej świadczy o niezrealizowaniu celów projektu.

Procesowy charakter odnosi się do zbioru czynności przebiegających równolegle, warunkowo lub sekwencyjnie, prowadzących do zmiany zasobów organizacji na wejściu w efekty końcowe w postaci produktu lub usługi. Pracownicy mają przydzielone role zamiast „zakresów czynności”, charakteryzuje ich automatyzacja czynności prostych i powtarzalnych. Ważne jest przy tym postępowanie według ściśle określonych procedur.

Zapoznaj się zatem i sprawdź, czy odpowiadają ci procedury działania czy nowatorskie technologie stosowane w placówce.

Istotnym aspektem organizacji pracy może być np. zmianowy charakter pracy. Wpływa on na nieregularne godziny pracy. Warto sprawdzić, czy w placówce funkcjonuje pomiar czasu pracy lub inne formy związane z weryfikacją pracy.

To, co również jest istotne, to dodatkowe wymogi, jakie trzeba spełnić, by rozpocząć praktykę, np. wykupienie dodatkowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, specyficzny strój, badania lekarskie. Sprawdź, jakie wymagania o charakterze organizacyjnym stawia dana placówka. To pozwoli ci ocenić, czy jesteś w stanie je spełnić i czy będziesz dobrze się czuł, wypełniając je.

Wybrane aspekty kultury organizacyjnej

Sednem kultury organizacyjnej są wartości. Najbardziej widoczne elementy z zewnątrz to symbole. Warstwami pośrednimi są bohaterowie (postacie stanowią pewien wzorzec zachowań) i rytuały. Symbole, bohaterowie i rytuały stanowią szerszą kategorię, a mianowicie praktyki. Praktyki są widoczne z zewnątrz, ale ich znaczenie kulturowe nie dla każdego jest czytelne, mogą być trafnie interpretowane przez członków danej kultury. Dość łatwe do zaobserwowania są artefakty (symbole) we wszystkich swoich formach – stylistyka wystroju pomieszczeń, styl bycia pracowników, powierzchowność, język. Aby poznać głębsze poziomy kultury, nie można poprzestać na obserwacji artefaktów, ale trzeba zacząć zadawać pytania, podejmować rozmowy z ludźmi. W ten sposób można odkrywać wartości i normy.

Stopień wymaganych umiejętności organizatorskich

Czy zadania w placówce będą wymagały od ciebie umiejętności organizatorskich? Jeżeli tak, to w jakim stopniu? Np. w zakresie zarządzania grupą, planowania działań, projektowania pracy własnej i pracy podopiecznych, przewodzenia grupie, organizowania środowiska sprzyjającego podopiecznym i osiągnięciu celów, oceny.

Wymagane mogą być zatem takie cechy, jak:

- zdolności organizacyjne;
- wyobraźnia – spontaniczność, obrazowość;
- intuicja – prowadzi do poczucia misji, pogłębiania kontaktów, indywidualizacji, taktu pedagogicznego;
- inteligencja („rozumowość”), przejawia się jasnością planu, elastycznością działań, wydobywaniem sensu, operowaniem pojęciami ogólnymi, refleksyjnością;
- systematyczność – skrupulatne przestrzeganie prostych zasad i układanie czynności po kolei w niezmiennym porządku;
- ekspresja – osiągnięta środkami aktorskimi: modulacją głosu, inscenizacją, improwizacją itp.

W tym celu sprawdź, jak wygląda praca z podopiecznymi, jakie metody są stosowane. Mając wiedzę teoretyczną na ich temat, ocenisz, czy sprostasz tym wymaganiom i czy ci to odpowiada.

Czy zaakceptujesz zakres obowiązków sporządzony przez kierującego placówką.

**Warunki lokalowe
i przestrzenne, warunki
socjalne i narzędzia
pracy**

Infrastruktura i wyposażenie placówki mają wpływ m.in. na jakość pracy, sposób organizacji pracy (np. praca zmianowa). Warto zatem, w celu oceny warunków, jakie oferuje placówka, zapoznać się z nią osobiście. Przykładowe elementy, na które należy zwrócić uwagę to dostępność:

- biblioteki,
- świetlicy,
- sali gimnastycznej,
- gabinetu lekarskiego,
- basenu, pomieszczeń służbowych,
- zaplecza socjalnego,
- stołówki,
- wyposażenia w różny sprzęt, np. rehabilitacyjny, do zajęć sportowych,
- szatni z toaletami,
- zaplecza kuchennego,
- infrastruktury zapewniającej bezpieczeństwo (wyjścia ewakuacyjne, windy, podjazdy dla osób niepełnosprawnych wejścia, monitoring),
- placu zabaw dla dzieci,
- wyposażenia pomieszczeń administracji i obsługi oraz pracowników pedagogicznych (meble, zaplecze socjalne),
- pracowni komputerowej,
- dostępu do internetu.

Czynniki programowe

Cele, metody, formy pracy, treści programowe, plan (program) działalności

Jedną z ważniejszych kwestii o charakterze merytorycznym są cele działania placówki, stosowane metody i formy pracy oraz realizowane treści programowe. Jest to zatem obowiązkowy element weryfikacji placówki. Zapoznaj się z celami funkcjonowania placówki, stosowanymi metodami (np. diagnozujące, problemowe) i formami pracy. Uwzględnij ich nowoczesność, aktualność, atrakcyjność. Rozpoznaj i zweryfikuj, czy treści programowe placówki są przez ciebie do zaakceptowania.

Istotne jest, czy w procesie kształcenia uwzględnia się podejście obejmujące m.in. formułowanie celów kształcenia, dobór i układ treści kształcenia, planowanie zajęć, dobór metod i technik kształcenia (np. metod z problemowym tokiem nauczania, z dialogiem nauczycieli i uczniów, dostosowaniem metod i form pracy do realizowanych treści etapu edukacyjnego oraz dynamiki grupy), dobór środków dydaktycznych, wykorzystanie środków multimedialnych i technologii informacyjnej, dobór form organizacji procesu kształcenia – zarówno zajęć lekcyjnych, jak i pozalekcyjnych, pracy domowej, wycieczek, prowadzenie zajęć w oparciu o samodzielne scenariusze, dostosowanie sposobu komunikacji w toku zajęć do poziomu rozwoju wychowanków, dobór organizacji pracy uczniów (np. w grupie, indywidualnie), kontrolę i ocenę rezultatów, podmiotowe i partnerskie traktowanie wychowanków, poszanowanie autonomii podopiecznych, tolerancję dla odmienności religijnej, kulturowej⁷⁹.

Działalność opiekuńczo-wychowawcza powinna się opierać na ramowym planie, sprawdź zatem, czy placówka ma plan działalności opiekuńczo-wychowawczej. Pozwoli ci to zapoznać się ze specyfiką działań podejmowanych w placówce, a tym samym odnieść je do własnych zainteresowań i oczekiwań, tak by w przyszłości nie być zawiedzionym.

Monitoring i ewaluacja rezultatów pracy

Warto sprawdzić, czy w placówce funkcjonuje system monitorowania i ewaluacji prowadzonych działań. Coraz częściej interesariusze wewnątrzni i zewnątrzni (wychowankowie, rodzice, dyrekcja, instytucje prowadzące i nadzorujące) oczekują

⁷⁹ Por. K. Denek, *O nowy kształt edukacji*, Toruń 1998, s. 215–217.

przedstawienia wyników pracy. Jest to możliwe wtedy, kiedy proces ewaluacji przebiega według określonych procedur, z wykorzystaniem odpowiednich narzędzi. W twoim przypadku cenne będzie mierzenie bieżących postępów i doświadczeń zdobywanych podczas praktyki. Nie każdy sposób oceny i monitorowania może ci odpowiadać, zapytaj więc, jak wygląda on w praktyce. Atrakcyjne mogą być sposoby monitorowania wykorzystujące platformy internetowe (np. systemy informatyczne wspierające praktyki SIWP)⁸⁰. Usprawniony jest wtedy proces dokumentowania przebiegu praktyk przez studenta, monitorowania, oceny przez opiekuna praktyki oraz koordynatora praktyk. Takie rozwiązanie, umożliwiające np. dostęp wszystkich uczestników procesu realizacji praktyk na wszystkich etapach, staje się czynnikiem decydującym o jakości tego procesu oraz doskonaleniu kompetencji informatycznych.

Wymagania placówki w zakresie twojej wiedzy i umiejętności

Warto zadać sobie pytanie, czy sproszasz zadaniom, podczas praktyki i czy wiedza wcześniej przez siebie zdobyta będzie wystarczająca do rozwiązywania problemów. Istotna jest świadomość posiadania określonej wiedzy teoretycznej. Należy mieć na uwadze obowiązek ustawicznego rozwoju, samodoskonalenia.

Różne grupy osób, z którymi będziesz mieć do czynienia, będą wymagały samodzielnego wkładu w rozpoznawanie problemów i szukanie sposobów ich rozwiązania oraz aktywnej postawy.

Czy zdajesz sobie sprawę, że od twojej intelektualnej aktywności zależą rezultaty dydaktyczne i wychowawcze szkoły, mogące świadczyć w dużej mierze o jej jakości?

Należy wziąć pod uwagę, że praca w zawodzie nauczyciela wymaga ciągłej aktualizacji, samodoskonalenia i rozwoju. Ważne jest uwzględnienie pożądanego zakresu wiedzy i własnych potrzeb, aktywności poznawczej. Uzyskiwanie aktywności poznawczej warunkuje intelektualną aktywność. Każda nowa forma aktywności intelektualnej wyzwała się pod wpływem warunków, w których będziesz działać. Ważna jest otwartość i gotowość do wypełniania wymogów placówki.

Czy widzisz siebie w szkole, placówce w roli przewodnika po

---

⁸⁰System SIWP powstał i był wykorzystywany w ramach projektu realizowanego przez Szkołę Wyższą im. Bogdana Jańskiego pt. „Praktyki pedagogiczne – pomost między teorią a praktyką w kształceniu kandydatów na nauczycieli”.

świecie informacji i w roli doradcy?

Dotyczy to kształcenia u uczniów krytycznego myślenia, wyzwalania u nich aktywności poznawczej, badawczej i twórczej.

Czy w placówce wymagana jest znajomość języka obcego?

Może to mieć znaczenie w placówkach aktywnych na polu współpracy międzynarodowej, realizujących projekty z partnerami zagranicznymi, ale też sprawujących opiekę nad dziećmi różnej narodowości.

***Możliwość nabycia,
tworzenia, przetwarzania i dzielenia się nową
wiedzą i umiejętnościami***

Zdobądź się na refleksję: Czy obrana placówka zaspokoi moje potrzeby poznawcze, wynikające z wrażeń, spostrzeżeń i wyobrażeń o otaczającym świecie?

Czy moja dociekliwość, ciekawość świata w bezpośredniej więzi z daną rzeczywistością umożliwią mi dziwienie się światu, ludziom i uczyni ze mnie refleksyjnego praktyka?

Czy placówka umożliwi kształcenie i doskonalenie?

Chodzi o udział w różnych formach, typu konferencje, warsztaty, spotkania robocze, seminaria, prelekcje, kursy.

Czy będę mieć dostęp do różnych źródeł wiedzy oraz możliwość decydowania o sposobie i zakresie ich wykorzystania?

Chodzi o różnego rodzaju wiedzę, np. psychologiczną, socjologiczną, pedagogiczną etc., która umożliwi ci działania pedagogiczne, pozwoli zrozumieć rzeczywistość, w jakiej placówka funkcjonuje, w jakie relacje wchodzi z innymi uczestnikami, niezbędna jest zatem łatwość w jej pozyskiwaniu, np. poprzez internet, wykorzystywanie technologii komputerowych oraz innych źródeł. Dostęp do różnych źródeł wiedzy stwarza możliwość sprawdzenia jej w praktyce, rozwinięcia i ćwiczenia. Warto sprawdzić, czy placówka ma bibliotekę, dostęp do czasopism i literatury fachowej, pracownię komputerową, dostęp do internetu etc. i czy da się to odpowiednio wykorzystać.

Czy placówka preferuje twórcze działania, nowatorstwo, innowacyjność?

Jeżeli tak, możesz sobie stawiać wymagania wyższe niż inni, w swych planach i działaniach wykraczać poza przyjęte normy i wymogi, możesz nastawiać się na osiągnięcia, nie powielać

bezkrytycznie zastanych wzorów, unikać jednostajności i stereotypowości, w sposób praktyczny podchodzić do swoich poczynań, wprowadzać nowe i lepsze rozwiązania. Będzie to wymagało od ciebie nie tylko gotowości do podejmowania nowych, trudnych zadań, ale i twórczego wychodzenia im naprzeciw, także inicjatywy i otwartości wobec wyzwań współczesności. Oceń, czy odpowiada to twoim zainteresowaniom, potrzebom, preferencjom, zdolnościom twórczym.

Czy wiedza praktyczna, jaką możesz zdobyć, będzie sprzyjała twojemu rozwojowi i czy będzie zgodna z twoimi zainteresowaniami i potrzebami?

Czy praktyka ta umożliwi ci tzw. nieustanny trening intelektualny – rozwiązywanie problemów i wytwarzanie wiedzy o czymś, czy pozwoli na poszukiwanie i innowacyjność?

Czy placówka da ci możliwość realizacji zadań wymagających od ciebie odpowiedzialności?

Możliwość wykorzystania posiadanej już wiedzy i umiejętności

Czy wiedza ogólna (nabyta w wyniku życia w świecie) będzie ci pomocna w podejmowaniu rozmyślenia nad sobą i swoją przyszłą pracą z uczniami (wychowankami)?

W tym przypadku ważne jest to, czy potrafisz wyciągać wnioski z wcześniejszych doświadczeń życiowych. Czy da się tę wiedzę przetworzyć w działania, stworzyć pewne procedury w pracy z wychowankami. Dużą rolę odgrywa tu samoświadomość, dlatego sam musisz ocenić, jaka wiedza stanie się niezbędna w interpersonalnej sytuacji nauczania określonego środowiska wychowawczego w tej placówce.

Czy w placówce będziesz mieć możliwość przewyższania pewnych ograniczeń i wprowadzania własnych rozwiązań, zamierzeń, np. realizowania własnego autorskiego programu?

Czy placówka pozwoli ci prowadzić własne badania, np. w zakresie rozpoznawania potrzeb, diagnozowania problemów?

Czynniki psychologiczne, społeczne i środowiskowe

Osobowość

Czynnik ten obejmuje sfery: **fizyczną, psychiczną, społeczną, kulturową, światopoglądową**⁸¹.

Zastanów się, czy **predyspozycje fizyczne** umożliwiają ci podjęcie praktyki w tej placówce.

Jednym z czynników jest **zdrowie fizyczne**. Ciągłe nieobecności spowodowane chorobami mogą destabilizować pracę, obniżyć skuteczność nauczania i wychowania. Zmiana wychowawcy/opiekuna może powodować niechęć do uczestniczenia w zajęciach, niezadowolenie, stres itp. Gdy twoja praca będzie wymagała dużego wysiłku fizycznego, ważna może się okazać **kondycja fizyczna**, która jest m.in. związana z **budową ciała**. Czynnikiem ten jest bardzo ważny np. w przedszkolu, gdzie pewne zachowania dzieci wymagają dużo ruchu, stąd pożądane jest, by nauczyciel/opiekun był sprawny, wysportowany, współuczestniczący w różnych formach aktywności ruchowej wychowanków. Decydującą rolę może odgrywać styl życia, dbałość o higienę osobistą.

Podczas różnych zabaw, gier i w rozwiązywaniu problemów ważną rolę odgrywa **refleks**, reagowanie na pewne zjawiska, np. związane z bezpieczeństwem wychowanków. Podjęcie pracy w danej placówce mogą uniemożliwiać pewne cechy fizyczne, np. **wada słuchu, wada wymowy**. Poprawna wymowa jest niezbędna w kształtowaniu języka wychowanków, ułatwia komunikację. W placówce rehabilitacyjnej sprawność ta jest niezbędna do prowadzenia zajęć rewalidacyjnych, polegających na przywracaniu chorym sprawności i niwelowaniu braków w różnych dziedzinach. Dziecko może wiele odczytać z tzw. komunikacji pozawerbalnej (mimika, gesty, ruch i wyraz oczu, sposób mówienia, barwa głosu, intonacja i siła głosu, uśmiech). Nie małą rolę odgrywa postawa (budząca grozę, zaufanie, zachęcająca do pracy – opanowanie, spokój). W zakresie motoryki pożądane są takie cechy jak energia, dynamika, asertywność, które mogą kształtować pewne zachowania wychowanków. O pewnej żywotności fizycznej mogą świadczyć: fascynacja zawodem, entuzjazm do pracy, pasja, poświęcenie się sprawie, radość, które udzielają się wychowankom, motywują do pracy, stwarzają okazję do naśladowania. Zastanów się zatem, na ile

---

⁸¹S. Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1996, s. 172–178, 197.

twoje predyspozycje pozwalają ci na zdobywanie doświadczeń opiekuńczo-wychowawczych w konkretnej placówce.

Osobowość to organizacja względnie stałych regulatorów zachowania człowieka⁸². Należą do nich m.in. **zdolności i temperament**. Zdolności umysłowe, określane **inteligencją**, to zdolność jednostki do korzystania z doświadczeń. Wyróżnia się różne rodzaje inteligencji: cielesno-kinstetyczna, językowa, przestrzenna, logiczno-matematyczna, w zakresie danej dziedziny, np. muzyki, interpersonalna oraz intrapersonalna⁸³.

Z kolei temperament to sposób reagowania organizmu na bodźce wewnętrzne i zewnętrzne⁸⁴.

Nie każdy typ temperamentu jest odpowiedni w zawodzie nauczyciela. Lepiej rokują temperamenty silne, aktywne (choleryk, sangwinik, flegmatyk) niż nieaktywne (np. melancholika)⁸⁵.

Czy potrafisz myśleć krytycznie, nieschematycznie?

Krytyczne myślenie umożliwia dostrzeganie problemów, ich rozumienie, interpretację procesów i zjawisk, z kolei myślenie nieschematyczne obejmuje rozległe horyzonty myślowe, pozwala myśleć o globalnych skutkach wychowania i własnej pracy.

Odporność na stres to kolejny ważny czynnik. Stres jest reakcją na bodźce z zewnątrz. Wiele zadań realizowanych przez opiekunów wiąże się z dużą odpowiedzialnością. Z tego powodu stanowi jedno z głównych źródeł stresu w pracy z podopiecznymi. Do innych źródeł stresu można zaliczyć⁸⁶:

- 1) nieprawidłowe zachowania uczniów/wychowanków,
- 2) trudne grupy wychowanków i ich nieodpowiednie zachowanie,
- 3) trudności w utrzymaniu dyscypliny,
- 4) presja czasu,
- 5) trudności we współpracy z innymi wychowawcami.

---

⁸² B. Niemierko, *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*, Warszawa 2007, s. 52–53.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ J. Strelau, *Psychologia temperamentu*, Warszawa 2001, s. 179.

⁸⁵ B. Niemierko, *op. cit.*, s. 55.

⁸⁶ A. Gryczorzuk, *Pojęcie stresu w medycynie i psychologii*, „Psychiatria” 2008, t. 5, nr 3, s. 111–115.

Czy potrafisz wykazać się postawą humanitarną?

Pamiętaj, że niezwykle ważne jest podmiotowe traktowanie wychowanków, umiejętne prowadzenie z nimi dialogu, poszanowanie ich autonomii, umiejętne wczuwanie się w ich stany psychiczne, poszanowanie tolerancji religijnej, odmienności etnicznej, kulturowej.

Czy potrafisz umiejętnie skupić uwagę na dziecku, na jego oczekiwaniach?

Ważne, by odbierać sygnały, które mogą dostarczać informacji o potrzebach dziecka oraz zauważać jego ograniczenia i ukryty potencjał. Wiedza ta pozwoli kreować warunki i sytuacje edukacyjne adekwatne do możliwości rozwojowych dziecka.

Czy twoja kondycja psychiczna umożliwi ci dostrzeżenie i rozumienie złożonych uwarunkowań i różnic indywidualnych dziecka w poszczególnych etapach jego rozwoju?

Czy będziesz zdolny do rozpoznawania, rozumienia oraz hierarchizowania pewnych wartości? Czy wiedza normatywna dotycząca wartości pozwoli ci na osiągnięciu celów, jakie będziesz starał się osiągnąć?

Czy potrafisz wyłaniać istotne sprawy i określać wagę postrzeganych problemów?

Czy jesteś przekonany do samorozwoju? Czy masz taką potrzebę?

Musisz mieć przekonanie, że dokształcanie się jest ci potrzebne, dzięki niemu zdobywasz nowe kompetencje, niezbędne w trudnej pracy.

Czy dostrzegasz możliwość realizacji dodatkowych zadań i czy jesteś gotowy na ich podjęcie? Zastanów się, czy te zadania są zgodne z twoimi umiejętnościami.

Czy masz dużo cierpliwości dla dzieci?

Czy potrafisz być konsekwentny w konstruowaniu swoich zadań i wymagań wobec dziecka?

Surowość czy liberalizm nie mają takiego znaczenia jak przestrzeganie zasad i konsekwencja. Konsekwentne zasady zaspokajają potrzeby bezpieczeństwa, przewidywalności i kontroli. Reguły wobec dziecka powinny uwzględniać jego potrzeby

i zadania, być dostosowane do jego wieku i możliwości. Bycie konsekwentnym wymaga elastyczności, ale też przejrzystych reguł.

Czy potrafisz kształtować postawy społeczne wśród wychowanków?

Czy potrafisz, stosując różne techniki, nawiązać kontakt z dzieckiem?

Czy potrafisz budować swój autorytet?

Czy jesteś gotowy do podejmowania nowych inicjatyw i właściwego motywowania wychowanków do pracy?

Czy potrafisz konstruktywnie rozwiązywać konflikty?

Czy potrafisz wzbudzić zaufanie dziecka względem swojej osoby?

Czy potrafisz sterować aktywnością w środowisku?

Sprawdź, czy w danej placówce występuje zjawisko rywalizacji w związku z realizowanymi zadaniami.

Rywalizacja z jednej strony motywuje do podejmowania twórczych zadań, z drugiej obniża wzajemną komunikacyjną otwartość i w rezultacie przeszkadza w pracy.

Należy zadać sobie również pytania odnoszące się do sfery kulturowej (np. czy potrafisz przygotować podopiecznych do uczestnictwa w kulturze?), a także światopoglądowej (czy potrafisz wykazać się neutralnością światopoglądową?). Chodzi o zgodność światopoglądową z placówką, z tym, co się tam dzieje, lub też czy potrafisz podejmować działania zbieżne z filozofią szkoły? Działania takie mogą dotyczyć orientacji światopoglądowej, która wyznacza placówce jej funkcje, zadania i role nauczycieli (opiekunów) oraz wartości, na których opiera się cały system edukacyjny.

Grupa osób znajdujących się pod opieką

Jaka grupa osób jest najbardziej odpowiednia dla ciebie do współpracy?

Odpowiedź na to pytanie ma zasadnicze znaczenie dla dopasowania placówki do twoich oczekiwań, zainteresowań i preferencji. Do wyboru możesz mieć różne grupy osób: dzieci w wieku przedszkolnym, szkolnym, młodzież, dorośli. Każ-

da z nich może przy tym posiadać specyficzne cechy, które będą istotne dla zawężenia grupy placówek znajdujących się w kręgu twojego zainteresowania. Wśród takich cech można wskazać: specjalne potrzeby edukacyjne (SPE), np. zagrożenie niedostosowaniem społecznym, trudności w nauce, choroby przewlekłe, szczególne zdolności. Przedmiotowy czynnik może mieć nadrzędne znaczenie w stosunku innych czynników⁸⁷.

Klimat organizacyjny

Klimat organizacyjny jest zdefiniowany jako względnie stały zestaw spostrzeżeń członków organizacji dotyczących cech i jakości kultury organizacyjnej. Typowe wymiary klimatu organizacyjnego, do których pomiaru wykorzystuje się kwestionariusze, obejmują takie zagadnienia, jak⁸⁸:

- samodzielność – jak postrzegane jest samostanowienie jednostki w odniesieniu do procedur, celów i priorytetów;
- spójność – jak rozumiane są wspólnota i dzielenie się, w tym gotowość do ponoszenia ryzyka materialnego;
- zaufanie – jakie są poglądy na temat swobody w porozumiewaniu się z członkami organizacji na wyższych szczeblach hierarchii organizacyjnej w drażliwych czy osobistych sprawach oraz jakie są oczekiwania, że zostanie się potraktowanym uczciwie;
- środki (zasoby) – jak rozumiane są wymagania dotyczące czasu bądź terminowości w odniesieniu do konkurencyjności i standardów efektywności;
- wsparcie – jak postrzegana jest tolerancja zwierzchników wobec zachowań pracowników, w tym wobec popełnianych błędów, i czy kierownictwo docenia możliwość uczenia się na błędach;
- sprawiedliwość – czy pracownicy uważają, że polityka organizacyjna jest sprawiedliwa, jednakowa dla wszystkich, a decyzje kierownictwa nie są uzależnione od emocji i uprzedzeń;
- innowacyjność – czy pracownicy mają poczucie, że są zachęceni do zmian i kreatywności, także w obszarach, w których nie mają żadnego doświadczenia.

---

⁸⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2013 poz. 532), określa różne grupy osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

⁸⁸ Cyt. za: *Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesach fuzji i przejęć*, red. A. Pocztowski, Kraków 2004, s. 76–77.

Komunikacja

Komunikacja stanowi podstawę funkcjonowania każdej organizacji. Jest istotnym elementem wszystkich podejmowanych działań, a jej niska skuteczność wpływa negatywnie na efektywność całej organizacji. Wszelka współpraca między pracownikami wymaga komunikowania, które warunkuje kształtowanie relacji międzyludzkich. Istotne jest, z jakimi typami osobowości komunikacyjnych będziesz miał do czynienia. Mogą to być osobowości: uległa (pasywna), agresywna lub asertywna. Każdy rodzaj tych osobowości charakteryzuje się innym stylem mówienia, zachowania, inaczej odczuwa czy wywiera inne wrażenie na odbiorcach⁸⁹.

Otwartość

Czy organizacja jest otwarta na ludzi z pomysłami?

Ważna jest otwartość organizacji i dbałość o tworzenie przestrzeni dla osób z nowymi ideami. Istotna jest para „człowiek i pomysł”, niezależnie czy pomysł ma organizacja, czy przychodząca do niej osoba. Otwartość ta jest pierwszym krokiem ku tworzeniu zaufania w stosunku do innych pracowników i grup w organizacji. Partycypacja interesariuszy (zainteresowanych stron, grup) oraz orientacja na ich potrzeby wskazuje na otwartość organizacji na otoczenie i interakcję z nim.

Lokalizacja i warunki geograficzne

Takie cechy, jak klimat, gęstość zaludnienia, popularność miejsca, mogą mieć wpływ na preferencje, ale też na występujące zagrożenia. Świadomość tego pozwala na przewidywania i zapobiegania ewentualnym niebezpieczeństwom podczas planowania różnych zajęć, np. przy organizowaniu wycieczek. Czynniki te mogą decydować o tym, jak bardzo zaangażujesz się w zapewnienie bezpieczeństwa podopiecznym. Prawdopodobne ich wystąpienie będzie wiązało się z twoją większą czujnością na potencjalnie niebezpieczne sytuacje.

Środowisko społeczne

Jakie charakterystyczne cechy ma środowisko społeczne, w którym funkcjonuje placówka? Czy są życzliwi, przyjaźnie nastawieni, czy też nastawieni np. na rywalizację. Czy placówka przestrzega ogólnie przyjętych i wymaganych norm, uniwersalnych wartości? W środowisku, gdzie się ich nie przestrzega,

---

⁸⁹ Więcej A. Rogala, *Determinanty skuteczności komunikacji wewnętrznej w przedsiębiorstwie*, praca doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2013, s. 50–53.

będzie to wymagało większego wysiłku i nakładu pracy w zakresie kompetencji społecznych, kultury osobistej, zachowań tolerancyjnych etc.

Działania placówki w środowisku lokalnym

Istotną rolę, niezależnie od rodzaju działalności, odgrywa otoczenie. Składają się na nie różni interesariusze. Dlatego warto zwrócić uwagę na budowanie kapitału społecznego, który można traktować jako sieć powiązań i zależności pomiędzy członkami danej społeczności. Głównym elementem kapitału społecznego jest **zaufanie**, które napędza współpracę między ludźmi. Im większe zaufanie, tym bardziej efektywna współpraca. Z kolei przykłady udanej współpracy zwiększają globalne zaufanie w całej społeczności. Postaraj się zapoznać z aktywnością placówki na tym polu. Pozwoli ci to ocenić, czy placówka jest otwarta na współpracę i czy ci to odpowiada.

Współpraca ze środowiskiem oznacza możliwość pełniejszego zaistnienia w środowisku lokalnym, uatrakcyjnienia edukacji i wychowania podopiecznych oraz włączania całej społeczności do działań. Działalność placówki powinna mieć odzwierciedlenie np. w programie **współpracy ze środowiskiem lokalnym, który może** obejmować takie cele, jak: integrację placówki ze środowiskiem lokalnym, promocję działalności, pozyskiwanie finansowania. Realizacja takiego programu może być szansą na kształtowanie nowych kompetencji.

Wymagania środowiska wobec Ciebie

Zorientuj się, jakie są realia społeczno-ekonomiczne środowiska? Czy jest to środowisko ludzi biednych, bezrobotnych, bezdomnych, z marginesu społecznego, prostych, wykształconych, dobrze sytuowanych, radzących sobie w życiu, potrzebujących pomocy i wsparcia? Status społeczny, pozycja społeczna mogą decydować o rodzaju wymagań wobec ciebie.

Status materialny rodzin ma duży wpływ na środowisko lokalne, może też przyczynić się do pozycji i jakości danej placówki.

W rodzinach tych zwiększają się potrzeby w zakresie dbałości o rozwój młodego pokolenia. Zauważa się, iż ma on duży wpływ na kształtowanie się uczniów zdolnych. Dotyczy to m.in. pracy nad sobą, autokreacji, samorealizacji, samokształcenia. Uczniowie ci w większym zakresie niż przeciętnie utalentowani rówieśnicy realizują działania ukierunkowane na własny roz-

wój. Z kolei u rodzin o niskim statusie materialnym przeważa motywacja poznawcza oraz hubrystyczna, związana z dążeniem do perfekcji. U rodzin o wysokim statusie ekonomiczno-społecznym motywacja hubrystyczna związana jest z rywalizacją i dążeniem do wyższości. Najważniejszym środowiskiem i zewnętrznym czynnikiem do rozwoju zdolności, także w sferze motywowania, jest środowisko domowe. Od kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców oraz ich zaangażowania w procesy wychowania własnych dzieci zależy jakość ich wspierania w zakresie zdobywania wiedzy. W środowisku możesz zaobserwować takie kategorie uczniów, jak: opuszczonych przez rodziców, zaniedbywanych, pozostawianych samych sobie, którym potrzebne jest uruchomienie motywacji wewnętrznych; a także uczniów: przeciążonych obowiązkami, których rodzice narzucają zbyt wygórowane oczekiwania. Dominuje u nich motywacja rywalizacyjna i zewnętrzna. Warunki domowe obciążają ich rozwój. Należy wziąć pod uwagę te różne aspekty i uwzględnić je przy wyborze placówki.

Czy w środowisku upowszechniane są postawy konsumpcyjne i roszczeniowe?

Tego typu zachowania środowiska uczniowie mogą przenosić do szkoły, z czego również należy zdawać sobie sprawę i podejmować odpowiednie działania.

Rozważ, na czym polega specyfika środowiska placówki, która cię interesuje. Jaki styl życia preferuje się w środowisku? (Spędzanie wolnego czasu, rozrywki). Czy mieszkańcy prowadzą zdrowy tryb życia?

W tym celu zorientuj się:

Jaki styl życia prowadzą mieszkańcy danej społeczności, grupy mieszkańców, czym się zajmują, co ich wyróżnia, jakie mają potrzeby i preferencje, np. ludność pochodzenia romskiego, obcokrajowcy; mogą to być różne grupy religijne kultywujące odmienne praktyki i zwyczaje religijne; grupy reprezentujące brak tolerancji religijnej; grupy etniczne i kulturowe; grupy reprezentujące odmienną narodowość, jej wierzenia i obyczaje. A może jest to społeczność miejska, wiejska, małomiasteczkowa?

Jaki jest język środowiska? (czy jest przewaga ludzi posługujących się gwarą, wulgaryzmami, czy w języku przejawiają się naleciałości obcojęzyczne).

Jakie są charakterystyczne cechy kultury? (może to być kultura ludowa, folklor; wielokulturowość: odmienne stroje). Czy w tym środowisku działają ośrodki życia społecznego i kulturalnego (muzyczne, sportowe, teatralne)?

Czy w środowisku łamane są zasady życia społecznego, kultury osobistej? Czy w tym środowisku istnieje brutalizacja życia społecznego?

Czy w środowisku istnieją subkultury oparte na przemocy? Czy warunki środowiskowe prowadzą do wykluczenia, wykorzenia, separacji, tłumią poczucie własnego ja, stwarzają poczucie lęku i bezradności?

Czy w środowisku występują sytuacje wyzwalające napięcia, dylematy? (zachowania autoagresyjne, samobójstwa, nerwice, zaburzenia psychiczne, psychopatia, prostytutka). Jakie zagrożenia życia społecznego zauważa się w środowisku? (alkoholizm, narkomania, nikotynizm, inne, np. zaburzenia odżywiania – anoreksja i bulimia; lekomania, zakupoholizm, internetoholizm).

Zastanów się, czy potrafisz zaakceptować środowisko z jego specyficznymi właściwościami. Ważna jest tolerancja oraz zaakceptowanie przez siebie wszelkich różnic w danym środowisku. I tak np. może to być: ludność pochodzenia romskiego, chłopka, łemkowska, środowisko górali, rodzin górniczych, społeczność małomiasteczkowa; język regionu, np. gwara; zwyczaje religijne, odmienne praktyki religijne; odmienna narodowość, jej wierzenia i obyczaje; obchody świąt religijnych, regionalnych; grupy etniczne i kulturowe; zagrożenia ze strony formalnych i nieformalnych grup społecznych, np. narkomanów, alkoholików etc.

Czy w tym środowisku będziesz czuć się bezpiecznie?

W środowisku, gdzie istnieje poczucie zagubienia, niepewności, dzieci łatwiej mogą ulegać wzorcom i wpływom negatywnym, demoralizującym, przestępczym, wiodącym prostą drogą do wykolejenia, ulegania nałogom, do tragicznych skutków z samobójstwem włącznie.

Czy potrafisz stworzyć grupy korygujące zagrożenia środowiskowe? Np. komitet ds. walki z uzależnieniami.

Realia środowiskowe powinny skłonić cię do refleksji jako przyszłego nauczyciela odpowiedzialnego za kształtowanie

odpowiednich postaw wychowanków. W nowym środowisku czekają cię nowe wyzwania. Czeką cię prace, może ona dotyczyć: profilaktyki, zorganizowania opieki wychowawczej, socjoterapii, oddziaływań terapeutycznych prowadzących np. do łagodzenia niedostatków w rodzinie, eliminowania zaburzeń w zachowaniu, korygowania urazów psychicznych, profilaktyki dewiacji i patologii, zaburzeń, jakie dotyczą młode pokolenie.

Czy potrafisz wspierać rodzinę z problemami?

Czy w tym środowisku będzie możliwa współpraca z rodzicami twoich wychowanków.

Zastanów, czy rozumiesz potrzeby danego środowiska.

Czy potrafisz ochronić wychowanków danej społeczności przed manipulacją?

Zdobądź się na refleksję, czy potrafisz uwzględnić w swojej pracy wartości pokoleniowe danego środowiska (np. mądrość życiową).

Czy potrafisz włączyć się do kształtowania wrażliwości i poszanowania dla mienia społecznego? (dbałość o zabytki, zieleni). Własną postawą możesz uwrażliwić swoich wychowanków na docenianie dóbr społecznych, poszanowanie przyrody, dbałość o środowisko, które wówczas będzie im bliższe i przyjemniejsze.

Czy potrafisz ożywić jakąś zaniedbaną dziedzinę życia społecznego, np. obchody rocznic i wydarzeń historycznych związanych z okolicą?

Czy potrafisz zachęcić uczniów do zbierania materiałów na temat danej miejscowości, poznawania jej historii, np. poprzez organizację konkursów związanych z regionem, legend, spotkań z wybitnymi ludźmi?

Czy potrafisz dzielić się informacjami na temat ciekawych wydarzeń, osób danej miejscowości?

Czy kultywujesz pamięć bohaterów związanych z danym miejscem? Pamięć o bohaterach pozwala zachować swoją tożsamość społeczną. Przez pamięć o bohaterach przewija się wielka historia. Kultywowanie pamięci o bohaterach utrwala tradycję, wartości, kulturę.

Jakie są oczekiwania środowiska względem twojej osoby? Oto-

czeniu, środowisko mogą mieć różne wymagania wobec ciebie, ale musisz też uwzględnić swoje oczekiwania wobec otoczenia (tzw. sprzężenie zwrotne).

Czy potrafisz zainicjować czyny na rzecz środowiska? (np. zbiórki charytatywne, pomoc słabszym w nauce, pomoc starszym i niepełnosprawnym).

Czynniki ekonomiczne

Odległość od miejsca zamieszkania, sposób dojazdu do placówki

Odległość to czynnik wpływający na koszty komunikacji i wybór środka lokomocji. Sprawdź, jak bardzo oddalona od twojego miejsca zamieszkania jest placówka. Jeżeli będzie to niewielka odległość, możesz dotrzeć pieszo lub rowerem – jedynym kosztem będzie energia twoich mięśni. Wydatek finansowy będzie się wiązał z dotarciem na miejsce ogólnodostępną komunikacją. Warto rozważyć dojazd samochodem. W niektórych sytuacjach może być opłacalny. Koszt może się zmniejszyć, kiedy będziesz podróżować z kolegą/koleżanką. Oprócz odległości weź pod uwagę czas dojazdu – często niewielka odległość może prowadzić przez ruchliwe, zakorkowane ulice, przez co możesz stracić dużo cennego czasu. Istotne może okazać, czy dojazd komunikacją jest bezpośredni, czy trzeba się przesiadać, w tym na inne rodzaje komunikacji. W celu określenia najkrótszej trasy, czasu oraz środków komunikacji wykorzystaj dostępne narzędzia internetowe, np. mapy Google, które pozwolą ci na zaplanowanie trasy, czasu różnymi sposobami – samochodem, komunikacją, pieszo, rowerem.

Możliwość parkowania samochodu/motocykla/roweru

Parkowanie może mieć istotne znaczenie w przypadku przemieszczania się samochodem lub rowerem/motocyklem. Należy zacząć od warunków najbardziej ograniczających i utrudniających poruszanie się samochodem. Może być to całkowicie utrudnione w tzw. strefach ruchu. Niektóre nie pozwalają na wjazd samochodem (np. Stare miasto, Rynek etc.), inne stosują ograniczenia i pozwalają na wjazd pojazdom z napędem elektrycznym, stosują ograniczenia czasowe (wjazd w określonych porach, najczęściej od 18.00–10.00). Dużym ograniczeniem mogą być strefy płatnego parkowania z opłatą min. 2 zł za godzinę, za niewielką opłatą dostępne dla mieszkańców. Placówki posiadające własne miejsca postojowe zazwyczaj są

zarezerwowane dla pracowników, te w centrum miasta mogą ich nie mieć wcale.

W przypadku rowerów i motocykli sytuacja może być trochę lepsza, zazwyczaj nie ma ograniczeń dotyczących zakazu ruchu czy stref parkowania. Problem może się pojawić z miejscem do parkowania. W placówkach posiadających własne parkingi zazwyczaj raczej nie będzie problemu z parkowaniem motocykla czy roweru. Dla rowerzystów bardziej istotne jest, czy można właściwie zabezpieczyć rower, stąd wskazane byłoby posiadanie przez placówkę stojaków na rower. Należy przy tym rozważyć aspekt bezpieczeństwa – w centrum miasta, w ruchliwych miejscach pozostawianie rowerów może być dość niebezpieczne. Najlepszym rozwiązaniem byłaby możliwość pozostawienia roweru wewnątrz placówki.

Wymagania kosztotwórcze

Niekiedy możesz się spotkać z dodatkowymi wymogami, które mogą generować po twojej stronie koszty, np. w sytuacji wykonywania prac, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby oraz u osób podejmujących lub wykonujących prace, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby (art. 6 ust. 1 pkt. 4 i 5 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi). Należy podkreślić, że wykonanie badań każdorazowo z chwilą podjęcia praktyki w określonym miejscu jest merytorycznie uzasadnione, gdyż w zależności od rodzaju wykonywanej pracy istnieje ryzyko szerzenia się różnych zakażeń lub szerzenia się ich różnymi drogami. Innym wymogiem może być posiadanie własnego specjalnego ubioru (uniformu). Zanim jednak zechcesz odbywać praktykę w danej placówce, dowiedz się, jakie są w tym zakresie wymogi.

Wynagrodzenie za praktykę

Co do zasady, udział w praktykach nie przewiduje wynagrodzenia, jest to więc sytuacja bardzo rzadka, niemniej jednak możliwa. W placówkach o charakterze opiekuńczo-wychowawczym zazwyczaj nie ma funduszy na tego typu cele. Są jednak realizowane różnego rodzaju przedsięwzięcia i projekty współfinansowane przez instytucje zewnętrzne, np. w ramach Funduszy Europejskich. Wówczas pojawia się szansa na uzyskanie wynagrodzenia za swoją pracę w trakcie praktyki. Zatem dowiedz się, czy placówka realizuje jakiegokolwiek przedsięwzięcia współfinansowane przez środki

zewnątrzne i czy jest szansa na udział w ich realizacji. Wskazana w takich sytuacjach jest postawa proaktywna, nie czekaj, aż ktoś ci zaproponuje udział, narzucanie się też nie jest najlepszym sposobem, ale odpowiednio wczesne zaplanowanie praktyki w konkretnej instytucji, zaproponowanie nowych pomysłów na projekty, pomoc w ich przygotowaniu jeszcze przed podjęciem praktyki, może dać najlepsze efekty, włącznie z tym pożądanym.

Odpłatność za praktykę

Zasadniczo instytucje przyjmujące studentów na praktyki nie pobierają żadnych opłat. Często sam udział praktykanta wykonującego określone zadania jest sporym wkładem pracy zastępującym bądź dającym dodatkowego pracownika. Jednak zdarza się, że w przypadku znanych instytucji, o dobrej opinii, pobierane są opłaty od placówki kierującej studenta/praktykanta. Wysokość ich może osiągać nawet kilkaset złotych. Jest to o tyle uzasadnione, że często liczba praktykantów jest bardzo duża w tym samym czasie, wymaga zapewnienia opieki, poświęcenia czasu praktykantowi, co musi wiązać się z uszczupleniem czasu przeznaczanego na pracę pracownika danej placówki. Dowiedz się zatem, czy taka opłata jest pobierana i czy twoja uczelnia jest w stanie pokryć ewentualną opłatę.

LITERATURA

1. Armstrong M., *Jak być lepszym menedżerem*, Warszawa 1997.
2. „Bezpieczna ulica” – środowiskowy program pracy pedagogicznej, strona internetowa rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań, „Razem bezpieczniej” <http://razembezpieczniej.msw.gov.pl/>.
3. Chymiuk M., *Przyszłość oświaty*, „Wychowawca” 2001, nr 11.
4. Czerepaniak-Walczak M., *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Toruń 1997.
5. Denek K., *O nowy kształt edukacji*, Toruń 1998.
6. Dokumentacja konkursowa Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli, Konkurs otwarty nr 6/POKL/3.3.2/2009, Typ projektów: „Przygotowanie wybranych szkół do realizacji praktyk przez studentów przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela”, http://ore.edu.pl/images/files/konkurs_3.3.2/dokumentacja_konkursowa_grudzien_2011_3.3.2.pdf (dostęp: 24.11.2014).
7. Grzesiak J., *Edukacja i kultura*, Kalisz 2002.
8. *Edukacja – Technologia kształcenia – Media*, red. K. Denek, F. Januszkiewicz, W. Strykowski, Poznań 1993.
9. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 2, red. T. Pilch, Warszawa 2009.
10. *Ewaluacja i innowacje w edukacji nauczycieli*, red. I. Grzesiak, Kalisz 2007, t. 1.
11. Gryczorzuk A., *Pojęcie stresu w medycynie i psychologii*, „Psychiatria” 2008, t. 5, nr 3.
12. *Kompetencje zawodowe nauczycieli i jakość kształcenia w dobie przemian edukacyjnych*, red. R. Gmoch, A. Krasnodębska, Opole 2005.
13. *Konteksty wychowania i edukacji a kształcenie nauczycieli w rzeczywistości ponowoczesnej*, red. J. Aksman, J. Pułka, Kraków 2012.
14. Kunowski S., *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 1996.
15. Lekston M., Lekston M., *Praktyki pedagogiczne w systemie kształcenia nauczycieli*, Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu, 2014.

16. Marczak J., *Program praktyk pedagogicznych*, Słupsk, s. 6, www.apsl.edu.pl/praktykabezwad (dostęp: 28.11.2014).
17. Moraczewska B. i in., *Poradnik praktyk pedagogicznych*, Włocławek 2011.
18. *Nauczyciel przyszłości. Poprawa jakości kształcenia*, red. M. Nowotnik-Kozicka, A. Prymus, Radom 2012.
19. Niemierko B., *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*, Warszawa 2007.
20. Okoń W., *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Warszawa 1991.
21. Okoń W., *Zarys dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1965.
22. Pearson A.T., *Nauczyciel. Teoria i praktyka w kształceniu nauczycieli*, Warszawa 1994.
23. *Praktyki pedagogiczne ważnym ogniwem w procesie kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Teoretyczne i praktyczne aspekty kształcenia nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, red. M. Krzemiński, B. Moraczewska, t. 1, Włocławek 2012.
24. *Problemy pedeutologii na przełomie XX i XXI wieku*, red. Z. Jasiński, T. Lewowiecki, Opole 2000.
25. *Przewodnik praktyk pedagogicznych dla kierunku Pedagogika, specjalność: przedszkolna i wczesnoszkolna*, Szkoła Wyższa im. Bogdana Jańskiego, Wydział Zamiejscowy w Krakowie.
26. Reber A.S., *Słownik psychologii*, red. I. Kurch, K. Skarżyńska, Warszawa 2002.
27. Rogala A., *Determinanty skuteczności komunikacji wewnętrznej w przedsiębiorstwie*, praca doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Poznań 2013.
28. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach określa rodzaje i szczegółowe zasady funkcjonowania placówek publicznych, Dz.U. 2011 nr 109 poz. 631.
29. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. (Dz.U. 2009 nr 50 poz. 400).
30. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2013 poz. 532).
31. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie ro-

dzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz.U. 2010 nr 161 poz. 1080).

32. Schulz R., *Nauczyciel jako innowator*, Warszawa 1989.
33. *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1, Warszawa 1995.
34. *Słownik wyrazów obcych*, red. naukowy prof. dr J. Tokarski, Warszawa 1980.
35. Sołtys D., Szmugiel M.K., *Dostosowanie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy ewaluacyjnej*, Kraków 1997.
36. Strelau J., *Psychologia temperamentu*, Warszawa 2001.
37. Strykowski W., *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, „Neodidagmata” 2005, 27/28.
38. Sysło M., *Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki*, maszynopis, Warszawa 2003.
39. Taraszkiewicz-Kotońska M., *Jak uczyć lepiej? Szkoła pełna ludzi*, Poznań 2001.
40. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011 Nr 149 poz. 887).
41. *Zarządzanie Teoria i praktyka*, red. Koźmiński A.K., Piotrowski W., Warszawa 2000.
42. *Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesach fuzji i przejęć*, red. A. Pochtowski, Kraków 2004.
43. Żuchelkowska K., *Praktyki pedagogiczne i ich rola w przygotowaniu kandydatów do zawodu nauczyciela przedszkola*, „Wychowanie na co Dzień” 2007, nr 7–8.

